

FRI TANKE

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund

06-05

Human-Etisk
Forbund

Lars Gule går av i protest

Side 4

KRL: SV ønsker ikke fritaksrett

Side 5

Hva er kjernen i liberalkristendommen?

Side 12-17

Norsk imam vil fjerne Holocaust-dagen

Side 18-19

Anders Horn får svar på tiltale

Side 22-23

Mannlig omskjæring – et oversett overgrep

Side 24-25

MONA GRUDT: Derfor valgte jeg Humanistisk vigsel

Miss Universe fra 1990 og bryllupsspesialist Mona Grudt valgte Humanistisk vigsel da hun selv skulle gifte seg. Det skjedde i sommer – i dypeste hemmelighet.

Side 26-27

Skuffende KRL-linje fra SV

Etter kritikken fra FNs menneskerettighetskomité for et knapt år siden, ble KRL-faget revidert. Endringene trådte i kraft denne høsten. Men det «nye» KRL-faget tilfredsstiller fortsatt ikke kravene til et obligatorisk tros- og livssynsfag. Det mener både Human-Etisk Forbund og Norsk senter for menneskerettigheter, som er statens oppnevnte kompetansesenter for menneskerettigheter. FNs konvensjon for menneskerettigheter krever at et slikt obligatorisk fag uten fritaksrett må være reelt konfesjonsnøytralt. Det er ikke det «nye» KRL-faget, ifølge de to instansene. Derfor krever de full fritaksrett.

Begrunnelsen er at kristendommen fortsatt skal fylle 55 prosent av undervisningstiden, mens alle andre religioner og livssyn kun blir tilgode sett med til sammen 25 prosent. Denne skjevheten er i seg selv nok til at faget vil virke forkynnende. Skjevheten blir forsterket ved at læreplanen fortsatt inkluderer utenat læring av kristne salmer og glorifisering av mytiske bibelfigurer som en viktig del av undervisningen. Dette er en behandling som ikke blir noen av de andre religionene eller livssynene til del. Forskjellsbehandlingen fører i praksis til at kristendommen internaliseres – gjøres til «barnas egen», mens alt det andre uvergelig forblir noe «de andre» driver med. Dette er verken nøytralt eller inkluderende. Det er segregerende og majoritetsarrogant. Oppå dette «oss og dem»-opplegget har departementet gjort noen rent kosmetiske endringer i håp om å tilfredsstille FN-komiteen. Men det hjelper lite med innledende forsikringer om at «faget ikke skal være forkynnende» så lenge realitetene forblir uendret.

Mange humanister har hatt håp om at SV i regjering ville sikre en kursendring i KRL-saken. Men nå såes det tvil om dette fra statssekretær i

Utdannings- og forskningsdepartementet, Lisbet Rugtvedt (SV). I dette nummeret av Fri tanke utelukker hun «å gjøre noe med KRL-faget med det første». Rugtvedt uttaler blant annet at «vi mener den nye planen bør kunne legge til rette for en balansert undervisning som ivaretar respekten for det livssynsmessige mangfoldet i skolen». På grunn av dette mener hun at det er unødvendig med full fritaksrett. Dette er oppsiktsvekkende fra et parti som inntil nå har vært helt på linje med HEF i denne saken. Man skulle nesten tro at det var KrF eller FrP som hadde tatt over.

Den klare motstanden HEF og Senter for menneskerettigheter har ytret mot det «nye» KRL-faget, bør være nok ammunisjon for SV til fortsatt å stå på sin programformulering om et reelt livssynsnøytralt og inkluderende fag. Det står ikke et ord om KRL-faget i Soria Moria-erklæringen, så her bør ikke SV i utgangspunktet være bundet av kompromisser med sine mer KRL-vennlige regjeringspartnere.

Heldigvis vet vi at det vil bli sterk motstand internt i SV mot denne nye «linja», hvis dette viser seg å være noe mer enn uheldige uttalelser fra en fersk statssekretær. Bystyrepolitiker i Oslo, Kari Pahle, signaliserer blant annet dette overfor Fri tanke. Vi får håpe at Rugtvedts statsråd, Øystein Djupedal, rydder opp. Han viser stadig vilje til å fronte saker knyttet til tros- og livssynslikestilling, nå sist ved å påpeke at bordbønn i skolen er kristen forkynnelse i strid med norsk lov, samt signalene om å fjerne kristen formålsparagraf i skole og barnehage. Djupedal kan ikke leve med en statssekretær som holder fast på en så defensiv og byråkratistisk linje som den Lisbet Rugtvedt signaliserer.

Even Gran

FRI TANKE

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund
Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten.
Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke
nødvendigvis for Human-Etisk
Forbunds regning.

Tlf: 23 15 60 20
Faks: 23 15 60 21
E-post: fri.tanke@human.no

Besøksadresse:
Humanismens hus
St. Olavs gt. 27
Oslo

Postadresse:
Pb. 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo

ANSVARLIG REDAKTØR

Even Gran
E-post: gran@human.no

REDAKSJON

Arnfinn Pettersen
E-post: pettersen@human.no

KORREKTUR

Gunhild Stranden
E-post: stranden@human.no

LAYOUT

JPG-Jungelpatruljen
www.jpg.no

TRYKK

Dagblad-Trykk

FORSIDEFOTO

Espen Bakken

MATERIALFRIST FOR NR. 1 2006

1. mars 2006

AKTUELT: LARS GULE GÅR AV I PROTEST	Side 4
AKTUELT: GISCHE LOVER ÅPEN STATSKIRKEDEBATT	Side 4
AKTUELT: SV SYNES IKKE DET ER SÅ VIKTIG MED FRITAKSRETT I KRL	Side 5
AKTUELT: ENKLERE Å MELDE SEG UT AV STATSKIRKEN	Side 6
PORTRETT: MONA GRUDT VALGTE HUMANISTISK VIGSEL	Side 26
TEMA: HAR LIBERALKRISTENDOMMEN NOEN KJERNE?	Side 12
REPORTASJE: MUSLIMER VIL FJERNE HOLOCAUST-DAGEN	Side 18
KRONIKK: MANNLIG OMSKJÆRING BØR KRIMINALISERES	Side 24
FIRE SIDER DEBATT: JOHANSON, FAGERHUS, BJUGAN M.FL.	Side 30

Generalsekretærens kommentar:

Ny Grunnlov?

Lars Gule
Generalsekretær i
Human-Etisk Forbund
2000-2005

KOMMENTAR

Trenger Norge en ny Grunnlov? Mange mener etter hvert det, men er dette en sak for Human-Etisk Forbund? Hvorfor vedtok landsmøtet i september å arbeide for etablering av en grunnlovskommisjon?

Når dette er relevant for Human-Etisk Forbund, er det i hovedsak av to grunner. For det første innebærer et skille av stat og kirke, en av forbundets viktigste livssynspolitiske kampsaker gjennom en årrekke, en omfattende revisjon av Grunnloven. Det vil være behov for endringer av hele 11 paragrafer.

For det andre ønsker forbundet at menneskerettighetene skal få en mer framtrædende plass i norsk lovgivning generelt og Grunnloven spesielt. Ikke minst fordi vi mener menneskerettighetene er godt verdigrunnlag for det moderne Norge. Også en slik omfattende inkludering av menneskerettigheter vil bety en omfattende endring av Grunnloven.

Dette er i seg selv nok til å anbefale en ganske grundig gjennomgang av vår grunnlov. Men det er flere problemstillinger som er viktige for humanister. Grunnloven er et verdidokument. Derfor skal det speile de grunnleggende verdiene samfunnet og statens virksomhet er tuftet på. Derfor er det også viktig at dokumentet er forståelig for folk flest. I dag har Grunnloven både et uforståelig språk og uttrykker verdier som står i direkte motsetning til statens og samfunnets verdier.

Grunnloven er snart 200 år gammel og det har blitt gjort om lag 200 endringer gjennom tidene. Dette har resultert i «et lappeteppes av motstridende lov- og samfunnsstenkning – antikvert og mangelfull,» som Harald Stanghelle

sier det i Aftenposten 19.11.05. Faktisk er Grunnloven langt på vei uttrykk for en verdi- og tankeverden som er fremmed for dagens nordmenn, som professor Francis Sejersted uttrykte det i innledningsforedraget på en todagers konferanse om Grunnloven i Bergen i november.

Det er verd å merke seg at vårt demokratiske styresett ikke er nedfelt i Grunnloven. Når parlamentarismen er blitt en del av vår konstitusjon, skyldes dette sedvane. Med andre ord er vår norske grunnlov langt mer omfattende enn det som står i den trykte lovteksten. Og slik må det også være. Likevel bør det være et godt samsvar mellom grunnlagsdokumentet, den høyeste lov som andre lover skal måles mot, og den konstitusjonelle virkelighet. Her er det lett å slutte seg til Stanghelle igjen, som understreker at det blir et stort problem når fagfolk og andre interesserte påpeker mangler og selvmotsigelser på konferanser og seminarer, mens en ukritisk grunnlovshyldest fyller festtalene. Dette blir i praksis en dobbeltkommunikasjon som, når den før eller senere når frem til folk flest, lett kan skape grobunn for grunnlovsforakt, påpeker Stanghelle helt korrekt. Han understreker også at hvis avstanden mellom samfunnsrealitet og grunnlovstekst blir for stor, og anakronismene for tydelige, nærmer man seg raskt en smertegrense for hvor lenge det er mulig å lukke øynene for dette dilemmaet. (Aftenposten 19.11.05.)

Dette innebærer at behovet for endringer og revisjoner er stort, blant annet fordi det oppleves som nødvendig også å grunnlovsfeste vårt demokratiske system. Når vi summerer

omfanget av endringer som vil følge av endrede relasjoner mellom stat og kirke (11 paragrafer), behovet for å inkludere flere menneskerettigheter og grunnlovsfeste det parlamentariske demokratiet, samt nødvendigheten av å gi Grunnloven et moderne språk, står vi overfor en revisjonsprosess som bør gjøres helhetlig. Det kan ikke være noe poeng å gå inn i de neste 200 år med en utdatert Grunnlov. Om dette skal kalles en revisjon eller en nyskriving, er mer en smakssak og et taktisk spørsmål i forhold til den politiske prosessen.

Ikke minst av respekt for de radikale og moderne verdier Grunnloven representerte i 1814, bør vårt samfunn oppdatere konstitusjonen ved å innarbeide på en systematisk måte de grunnleggende verdier vårt samfunn bygger på i dag: likeverd og likestilling, menneskerettigheter og demokrati. Dette må gjøres i erkjennelse av at også samfunnets verdigrunnlag har endret seg på 200 år.

Human-Etisk Forbund vil søke samarbeid med en rekke organisasjoner og institusjoner for å etablere en uavhengig grunnlovskommisjon. En slik kommisjon må på fritt grunnlag kunne vurdere behovene for endringer og levere utredninger og innspill til den offentlige debatten. Så vil det være opp til Stortinget å starte den formelle prosessen fram til en revidert Grunnlov foreligger. Det er fortsatt mulig å gjøre dette slik at en ny eller revidert Grunnlov foreligger til 200 års-jubileet i 2014.

Lars Gule

hinsidige bar&grill

www.sleivdal.com

Konflikt om titler førte til Gules avgang

Bare måneder før han egentlig skulle ha sluttet, har Lars Gule valgt å gå av som generalsekretær i HEF med umiddelbar virkning. Årsaken er en konflikt om stillingsbenevnelser.

Av Even Gran

Men inni er de ulike: Lars Gule (t.v.) klarte ikke å bli enig med styreleder Roar Johnsen om stillingstitlene ved hovedkontoret.

Gule hadde igjen som generalsekretær, sier styreleder i HEF, Roar Johnsen.

Han vil ikke gå inn på ytterligere detaljer i saken av personvern hensyn. Johnsen beklager imidlertid at Gule fant det nødvendig å forlate HEF på denne måten, og understreker at det ikke ligger noen livssynsmessige eller ideologiske uenigheter bak bruddet.

INGEN LIVSSYNSMESSIGE UENIGHETER

Lars Gule beklager at hans tid som generalsekretær skulle ende på denne måten, men kunne ikke akseptere bindingen fra hovedstyret.

– Fordi omorganiseringsprosessen har vært så viktig, og tittelstrukturen er en sentral del av denne prosessen, ble styrets vedtak et inngrep jeg måtte oppfatte som mistillit til min styring av prosessen. Det er likevel viktig å understreke at vi har oppnådd mye i forbundet de siste fem årene og det ligger ikke noen livssynsmessige eller livssynspolitiske uenigheter bak min avgang, sier Lars Gule i en sluttkommentar.

Lars Gule går av i protest mot et vedtak hovedstyret i HEF fattet lørdag 26.11. På dette møtet la Gule fram en orientering om nye stillingsbenevnelser i organisasjonen. De nye stillingsbenevnelserne er en del av en omorganiseringsprosess som ble startet for rundt tre år siden. Gule orienterte styret om at han ville gjennomføre en del tittelendringer i den nærmeste tiden.

Hovedstyret fattet et vedtak som innebar at Gule ikke kunne gjøre endringer i ansattes titler i den gjenværende del av hans oppsigelsestid. Dette oppfattet generalsekretæren som en mistillitserklæring til hans ledelse av omorganiseringsprosessen, og valgte å gå

av med umiddelbar virkning. Dette ble kunngjort på et fellesmøte for de ansatte mandag 28.11.

Etter dette forhandlet Lars Gule, styreleder Roar Johnsen og nestleder Leonid Rødsten fram en løsning som innebærer at «umiddelbar avgang» betyr at Gules siste dag på jobben i praksis blir 9.12. Han vil deretter fungere som spesialrådgiver for styret fram til han tiltrer sin nye stilling som studieleder ved Høgskolen i Oslo i februar.

HENSYN TIL PERSONVERN HINDRER FLERE DETALJER

– Styret ønsket å sikre seg mot flere kontroversielle endringer i stillingsbenevnelserne i den korte tiden

– STORE SKO Å SKULLE HOPPE INN I

Vararepresentant for de ansatte i hovedstyret, Per Kristian Hansen, vil savne Lars Gule. Hansen har jobbet med Gule ved hovedkontoret i alle de fem årene Gule har vært generalsekretær.

– Det var jo varslet at Lars skulle gå, men at det skulle skje på denne måten var brått og uventet. Jeg vil på vegne av de ansatte si at Lars har vært en bra leder for HEF. Han har vært en svært debattglad person som har profilert HEF på en god måte i mediene. Dette blir store sko å skulle hoppe inn i for den neste generalsekretæren, avslutter Hansen.

Lover åpen statskirkedebatt

– Jeg går inn i debatten om stat og kirke uten forutinntatte standpunkter, erklærte statsråd Trond Giske på årets kirkemøte. Han håper å kunne konkludere i løpet av denne stortingsperioden.

Av Morten Harper

Gjønnes-utvalgets innstilling om forholdet mellom stat og kirke vil bli lagt frem tidlig neste år. Utredningen vil ganske sikkert skyve i gang en endring av dagens statskirkeordning.

– De neste fire årene skal vi legge grunnsteinene for en reform av Kirken som kan bli stående i 100 år og kanskje mer, fastslo kultur- og kirkeminister Trond Giske da han besøkte Kirkemøtet på Lillehammer i november.

I sin tale til Kirkens øverste organ lovte Giske også at han vil føre en åpen debatt:

– Utredningen må få en så bred behandling som både folket og Kirken har krav på.

MELLOMLØSNING?

Selv om mediene i oktober meldte at stat/kirkeutvalget vil konkludere med at «stat og kirke skal skilles», så er dette et skille med klare forbehold. Det mediene har omtalt er den såkalte «mellomløsningen». Det vil si at Grunnlovens bestemmelser om Statskirken fjernes, og Kirken får mer selvstyre. Likevel beholder den en særstilling – ikke minst økonomisk – i forhold til staten gjennom en ny kirkelov.

Utvalget presenterer også to andre alternativer: opprettholdelse av Statskirken som i dag eller et fullstendig skille. HEFs representant i utvalget, Bente

Sandvig, støtter ikke overraskende det siste. Regjeringen er imidlertid fullstendig splittet. Mens Arbeiderpartiets representant i utvalget støtter flertallsforslaget (mellomløsningen), er Senterpartiet tilhengere av å opprettholde Statskirken som i dag, mens SV vil ha et fullt skille.

– Jeg går inn i denne debatten uten forutinntatte standpunkter om de enkelte organisatoriske spørsmål, om grunnlovsparagraf, bispeutnevnelser og økonomisk organisering, erklærte Giske for Kirkemøtet. Den velkjente statskirkevennen gikk dermed langt i å åpne for en eller annen form for skille mellom stat og kirke.

Han la til at ambisjonen er å kunne konkludere i løpet av denne stortingsperioden. Det betyr at det bør komme en oppfølgende stortingsmelding om to-tre år.

SV vakler om KRL: – Ikke nødvendig med full fritaksrett

Statssekretær Lisbet Rugtvedt (SV) avviser at det er aktuelt å gjøre endringer i KRL-faget med det første. Hun åpner heller ikke for full fritaksrett, og mener faget er utformet slik at dette ikke er nødvendig. – Overraskende og skuffende, sier Lars Gule.

Av Morten Harper og Even Gran

Den norske skolen har barn fra mange livssynsmessige minoriteter. Hvordan inkludere disse i et likverdig livssyn- og religionsfag? SVs Lisbet Rugtvedt synes ihvertfall ikke det er noen grunn til å gjøre noe med KRL-faget. Foto: iStockphoto/Nancy Louie

Statssekretær Lisbet Rugtvedt avviser å gjøre endringer i KRL-faget. Foto: UFD

...mens Oslo SVs Kari Pahle etterlyser en full gjennomgang. Foto: Oslo SV

SV har programfestet at man vil erstatte KRL-faget i skolen med et livssynsnøytralt fag, helt i tråd med HEFs ønsker. Derfor er det grunn for HEF til å ha høye forventninger når partiet nå har overtatt styringen av Utdannings- og forskningsdepartementet. Men SV har det åpenbart ikke travelt med å nå sin egen målsetning:

– Nå foreligger det en ny læreplan i KRL-faget, som er resultatet av en omfattende prosess. Regjeringen har ikke lagt planer for å gjøre endringer i denne nå, men vi vil følge iverksettingen nøye, opplyser statssekretær Lisbet Rugtvedt i en e-post til Fri tanke.

Sent i fjor ble KRL-faget kritisert i FN's menneskerettighetskomité. Det førte til en revisjon av faget som ble satt i verk denne høsten. Men det reviderte KRL-faget har også blitt kritisert for ikke å holde mål i forhold til menneskerettighetene, ikke bare av HEF, men også Senter for menneskerettigheter. Rugtvedt er uenig:

– Vi mener den nye planen bør kunne legge til rette for en balansert undervisning som ivaretar respekten for det livssynsmessige mangfoldet i skolen. Men vil selvsagt være lydhøre i forhold til de erfaringene som gjøres med den nye læreplanen, legger hun til.

Rugtvedt åpner heller ikke for at det kan innføres full fritaksrett.

– KRL-faget er utformet slik at det ikke skal være nødvendig med adgang til fullt fritak. Hensikten er at det skal være et felles fag som skal ta de nødvendige hensynene til at elevene har ulik livssynsmessig tilhørighet.

- OVERRASKENDE OG SKUFFENDE

Generalsekretær i HEF, Lars Gule, liker ikke signalene fra Rugtvedt. Han forventer at det legges planer for langt mer omfattende endringer av faget, eller at det utarbeides retningslinjer for et fullt fritak med mulighet for alternativ undervisning.

Men Rugtvedt mener jo tydeligvis at læreplanen er god nok som den er?

– Det er ikke HEF enig i. Vi har allerede formidlet til FN's menneskerettighetskomité at endringene som ble gjort er utilstrekkelige, og hovedsakelig av kosmetisk art.

Hvordan reagerer du på at nettopp SV kommer med dette?

– Det er overraskende og skuffende. Jeg hadde ønsket at SV kunne ta et sterkere grep her. Men jeg har forståelse for at heller ikke en SV-statsråd kan sette til side føringer som er lagt av den forrige regjeringen, og som har et flertall i Stortinget bak seg.

OSLO UENIG

Gruppeleder for SV i Oslo, Kari Pahle, er også uenig med Rugtvedt. Hun mener det bør være full fritaksrett også fra det reviderte KRL-faget.

– Så lenge faget er som det er nå, er det behov for full fritaksrett. Men jeg ønsker meg et fag hvor det ikke var nødvendig.

SV fikk tidligere i år, sammen med Arbeiderpartiet og Venstre, flertall i Oslo bystyre for et forsøksprosjekt der KRL-faget skal gjøres om til et felles religions-, livssyn-, etikk- og verdifag. Byrådet har nå sendt en søknad til Fylkesmannen i Oslo, men det er ennå uvisst om det alternative undervisningsopplegget blir godkjent.

Burde ikke SV i ministerposisjon satt i gang en full gjennomgang av KRL-faget?

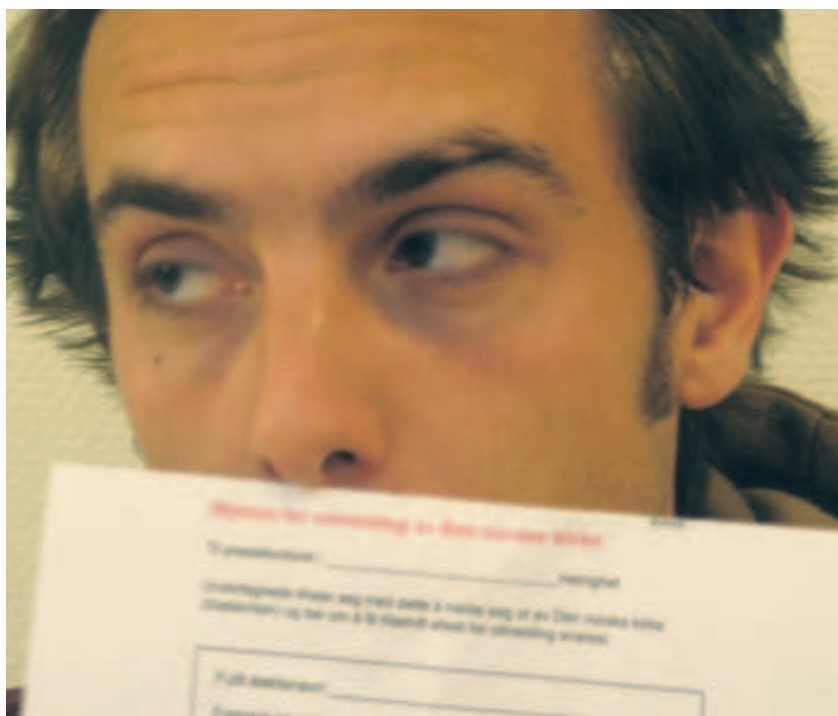
– Jeg mener det ville vært fornuftig, svarer Pahle. Hun utdyper: – Vi vet jo at det er forskjellige holdninger til faget hos de tre regjeringspartiene. Men det er behov for større endringer enn det Kristin Clemet gjorde for at faget skal bli et akseptabelt tilbud til alle. Det ser vi svært tydelig i Oslo, hvor mer enn en tredjedel av elevene har en annen etnisk opprinnelse.

Pahle trekker frem FN's menneskerettigheter som et godt og samlendende utgangspunkt for undervisningen i et nytt fag.

Enklere å melde seg ut til nyttår

Før krevde Den norske kirke dåpsattest fra alle som ønsket å melde seg ut. Nå ønsker departementet å lette på reglene. Det skal holde å sende et signert utmeldelsesbrev. Endringene trer trolig i kraft ved nyttår.

Av Even Gran

Nå skal det bli enklere å melde seg ut av statskirken for Christian Siebenhertz og alle andre. Fri tanke fortalte om Siebenhertz' utmeldingsproblemer i forrige nummer. Foto: Knut Jul Meland.

Human-Etisk Forbund har i lang tid protestert mot de tungvinte utmeldingsprosedyrene til Den norske kirke. Det som har vært mest kritisert, er kravet om at alle som vil melde seg ut av kirken, må vise dåpsattest. Dette har ikke blitt praktisert like strengt over alt, men der hvor den lokale presten har funnet det nødvendig, har praksisen vært «ingen dåpsattest – ingen utmelding». Dermed har resultatet trolig blitt tvangs-

medlemskap for mange av de som ikke har funnet det gamle gulnede papiret nederst i en skuff. Et annet urimelig krav har vært at utmelding kun kan skje ved henvendelse til det lokale menighetskontoret – et sted de færreste vet hvor er.

Nå skal det imidlertid bli andre boller. I framtida skal det holde det med en skriftlig henvendelse til Kirkens sentrale medlemsregister. Ferdig med det. Underdirektør Torbjørn Backer Hjort-

haug i Kirke- og kulturdepartementet (KKD) håper de nye reglene vil tre i kraft til nyttår.

– Ingen av de høringsinnspillene vi har fått så langt, argumenterer for å opprettholde dagens ordning, så dette vil temmelig sikkert gå gjennom, sier han.

Backer Hjorthaug forteller at de eneste innvendingene fra kirkelig hold dreier seg om den administrative ansvarsdelingen mellom det sentrale

Kirkerådet og de lokale prestekontorene. – Men dette vil ikke berøre folks adgang til å melde seg ut ved å sende et enkelt signert brev til Kirkerådet, forsikrer han.

PROBLEM MED «TILHØRIGE»

– Human-Etisk Forbund er glad for den forenklingen departementet legger opp til ved utmelding, skriver HEF i sin høringsuttalelse til den nye forskriften.

Høringsuttalelsen fra HEF peker imidlertid på et annet problem; nemlig praksisen med å registrere «tilhørige». Dette er barn som, uten foreldrenes viten, blir lagt inn i kirkens medlemsregister som «tilhørig» – et litt diffust b-medlemskap. Dette skjer helt automatisk hvis minst en av foreldrene er medlem i statskirken. Barnet trenger ikke en gang å ha blitt døpt i kirken for å bli lagt inn som «tilhørig».

– Hvilken status har disse? spør HEF i høringsuttalelsen. HEF vil vite hvordan de «tilhørige» kan melde seg ut når de ikke er skikkelige medlemmer. Det stilles også spørsmål ved hva som skjer når noen av disse etter fylte 15 år melder seg inn i et annet tros- eller livssynssamfunn. – Hvorfor strykes de ikke automatisk ved fylte 15 år, når det er 15 år som er livssynsmessig myndighetsalder? spør HEF videre, og slår fast at begrepet «tilhørig» er helt ukjent for folk flest.

HEF utreder eget forskningssenter

– Etableringen av et forskningssenter er kostbar, men kan på sikt gi både kroner i kassen og fornyet kunnskapskapital, sier Lars Gule.

Av Morten Harper

Nederlandske University for Humanistics i Utrecht kan bli et forblide for HEFs forskningssenter.

– I stedet for å vente på at noen skriver doktorgrader som angår HEF, kan sentret initiere forskning humanistbevegelsen har bruk for, sier generalsekretær Lars Gule. Aktuelle tema han trekker frem er bioetikk og samfunnets sekularisering.

Landsmøtet i september 2005 vedtok at HEF skal utrede et humanistisk forsknings-, utrednings- og undervisningssenter. Målsetningen er et best mulig kunnskapsgrunnlag for utviklingen av det humanistiske livssynet og for livssynspolitiske beslutninger. Sentret er tenkt organisert som en selvstendig stiftelse. Foreløpige anslag viser at start-

kapitalen bør være tre-fem millioner kroner. Dette vil dekke driften det første året.

– Sentret bør kunne få fast tilskudd over statsbudsjettet på linje med det kirkelige KIFO, og oppdragsinntekter både fra private og det offentlige. På sikt får vi dermed mer penger til mer humanisme, forteller Gule.

Han regner med at det på nyåret blir satt ned et utvalg i HEF som begynner utredningsarbeidet, og at sentret kan etableres først om tre-fire år. I Nederland finnes det allerede et Humanistisk universitet, som vil bli studert i HEFs utredning.

RAMADAN

er over for denne gang, men vi klarer ikke å la være å bringe videre følgende drypp fra nettsiden Islam.nos spørrespalte. En leser spør om nærkontakt med en hund er et brudd på de spesielt strenge renhetsreglene som gjelder under fastetiden.

Rådgiver Vibeke Hadia Breivik leverer følgende fantastiske svar: «Fasten din blir ikke brutt av at hunden kommer borti deg eller noe annet så lenge du ikke spiser den :-))» Hvis noen HEFere der ute vurderer et seminar om livssyn og humor, er dere hverdags tipset.

HYSJ! MEDLEMSØKNING

Ikke si det til noen, men Human-Etisk Forbund økte den 19. oktober i år til nøyaktig 66 666 medlemmer.

– Det er kanskje best at Kirken ikke får vite om dette, sier ansvarlig for medlemsregisteret, Per Kristian Hansen i en intern e-post.

MODER VOR

Krefter innen Den norske kirke ivrer for å gjøre gudsbegrepet kjønnsnøytralt. Meningen er at Abrahams Gud skal kunne omtales som «hun».

– HEF, som jo lenge har vært mer progressivt enn Kirken, kan selvsagt ikke sakke akterut i kjønns spørsmålet. Vi gjør derfor oppmerksom på at HEFs grunnlegger Kristian Horn heretter kan omtales som Kristine Horn, opplyser Fraggelbergets arbeidsutvalg, bestående av Larsine Gule, Arnfine Pettersen og Terte Emberland.

HEFs FOLKEFORRÅDERI

Mens vi snakker om religionsstiftere: Tore W. Tvedt, grunnlegger av det «etnisk-religiøse fellesskapet» Vigrid og selverklært Odins Profet, har bemerket at HEF gjerne vil vie homofile. Dette får nazisten Tvedt til å mynte slagordet «Medlemskap i HEF er forræderi mot folket».

HEFs talsmann Jens Brun-Pedersen har en god stund brukt dette sitatet under sin signatur på e-poster. Fraggelberget skal komme med en morsom bemerkning, vi også. Så snart vi har sluttet å le.

Flere ateister enn agnostikere

Fri tanke har spurt HEFs ansatte og tillitsvalgte om de anser seg som ateister eller agnostikere. De fleste erklærte seg som ateister, men noen svarte også «ja takk, begge deler».

Av Even Gran

Hele 58 prosent av de spurte erklærte seg som ateister i en uformell spørreundersøkelse blant HEFs ansatte og tillitsvalgte. 32 prosent erklærte seg som agnostikere, mens 9 prosent krysset av for «vet ikke/klarer ikke å gi noe entydig svar». Undersøkelsen ble utført ved hjelp av et webskjema som ble lagt ut på HEFs nettsted. Det ble sendt e-post til HEFs ansatte og tillitsvalgte med oppfordring om å svare. Skjemaet bestod av ett spørsmål med tre alternativ, samt et kommentarfelt. Det var totalt 96 som svarte.

DISKUSJON OM PREMISSENE

Det ble ikke uventet en del diskusjon rundt premissene for undersøkelsen. I undersøkelsen ble en ateist definert til å være en som «fullstendig utelukker eksistensen av en skaperkraft». Dette fikk flere til å reagere. Ateisten kan ikke vite noe om dette, hevdet flere. Ateisten må som alle andre finne seg i å tro om slike ting. Forskjellen blir dermed at ateisten tror noe (at det ikke finnes en gud/skaperkraft), mens agnostikeren ikke tror noe som helst.

På grunnlag av dette var det flere som erklærte seg både som ateist og agnostiker. Følgende tilbakemelding er representativ for dette standpunktet: «Jeg er i rasjonell forstand en agnostiker. Jeg kan ikke bevise at det ikke finnes en guddom eller flere, og det kan ingen andre heller.

Men i religiøs forstand er jeg en ateist. Det er min tro at ingen slik guddom finnes. Dermed er vi like langt. Jeg er ateist og agnostiker, det kommer bare an på hvilket nivå vi befinner oss på.»

Til tross for innspill av denne typen: De fleste krysset av for ett av alternativene uten å nyansere eller diskutere saken videre.

En eller annen form for Gud har rimeligvis skapt både jorden, vårt solsystem, samt verdensrommet og nesten halvparten av månen.

- EN ELLER ANNEN FORM FOR ÅND

De erklærte agnostikerne var i overvekt på kommentarfronten. Her er noen av innspillene som kom:

Agnostiker: Er åpen for at det kan finnes noe vitenskapen/jeg ikke (så langt) har greid å observere og forstå. (...) Derfor stiller jeg meg åpen for at

begge/flere alternativer kan være mulig, men ikke like sannsynlige.

Agnostiker: Min rent personlige mistanke går nok i denne retning: En eller annen form for Gud har rimeligvis skapt både jorden, vårt solsystem, samt verdensrommet og nesten halvparten av månen.

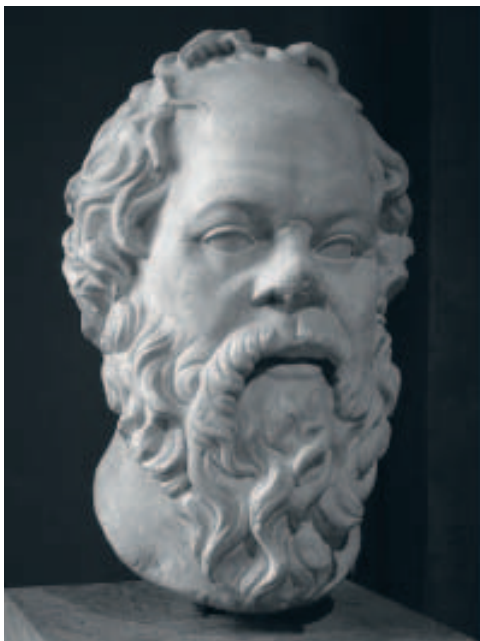
Agnostiker: Jeg tror ikke det finnes en skaperkraft bak hele jorden og universet, men at det finnes krefter på jorden som vi ikke vet om. Tror også på et liv etter døden.

Ateist: Jeg er overbevist om at det ikke finnes noen intelligent bevisst skaperkraft, men jeg vil gjerne tro at det finnes en eller annen form for «ånd/energi» som fortsetter å være der når et individ dør.

Agnostiker: Å bruke ordene «... en intelligent skaperkraft bak...» er veldig definerende. Det er mange andre sider ved disse «store spørsmålene» som da blir omgått, f.eks. skjer det noe etter at jeg dør. Og noen kan sikkert lure på om det er noe «mer» enn bare det dettesidige – uten å mene at dette «noe» verken har intelligens eller skaperkraft.

Agnostiker: Er det noe vi mennesker burde lære oss, øve oss på, så er det vel en form for ydmykhet i forhold til hva vi nå egentlig kan vite med sikkerhet. Vi har lett for å bli kjepphøye...

Se ellers leserbrev fra Rolf Solheim på side 30.

Ateist og agnostiker:

Sokrates (t.v.) måtte tømme giftbegeret fordi han ikke anerkjente datidens guder. Biologen Thomas Henry Huxley (1825-95) regnes som en av de første agnostikere.

HEF lærer voksne å filosofere med ungdom

Nå kan HEF-medlemmer gå på kurs for å lære seg å filosofere med ungdom.
– Dette er humanisme i praksis, sier fagkonsulent i Human-Etisk Forbund, Hans Christian Nes.

Av Norunn Kosberg

Human-Etisk Forbund inviterer nå til kurs i filosofi med ungdom. Kurset er et tilbud til medlemmer, til-litsvalgte og ansatte i forbundet som kan ha bruk for et kurs i filosofi med ungdom, enten fordi de er lærere, ungdomsarbeidere, involvert i Humanistisk konfirmasjon eller annet ungdomsarbeid. Et todagers kurs ble arrangert i november, og var helt fulltegnet. Det planlegges flere kurs på nyåret. Kursene holdes i utgangspunktet i Oslo.

På kurset får man innblikk i hvordan filosofiske samtaler med ungdom kan gjennomføres. De unge filosoferer og reflekterer rundt tema som opptar dem. Den filosofiske samtalen kan ta utgangspunkt i nesten hva som helst: egne erfaringer, vitenskapelige teorier, eventyr, kunstopplevelser og annet. Men det er ikke snakk om frittflytende forundring. Det handler mer om å forsøke og tenke strukturert og disiplinert. Gjennom filosofi som metode skal ungdom få trening i å tenke klart, logisk, kritisk og kreativt. Det handler blant annet om å utvikle evnen til å formulere spørsmål og problemstillinger, begrunne sine standpunkt og se en sak fra flere sider. Slik blir de unge mer selvstendige og trygge på egne vurderinger. De tør å være mer aktive og utvikler større begrepsforståelse.

FUNDAMENT FOR FRITENKERI

En grunntanke med den filosofiske samtalen er å legge grunnlag for, og fremme dialog og toleranse. Fagkonsulent i HEF, Hans Christian Nes, mener filosofi med ungdom er et forsøk på å sette de humanistiske idealene ut i praksis. Metoden er en slags systematisering av fritenkeri, og er fundamentalt forskjellig fra et gammeldags, autoritært syn på læring og barneoppdragelse, sier han.

Filosofering for barn og unge er også i tråd med læreplanen for grunnskolen. Der heter det nemlig at elevene skal øve seg i vitenskapelig forståelse og arbeidsmåte gjennom å trene opp «evnen til undring, til å stille spørsmål og finne mulige forklaringer». Elevene skal også få «øvelse i å uttrykke seg klart – i argumentasjon, drøfting og bevisførsel», noe den filosofiske fremgangsmåten gir god trening i.

Human-Etisk Forbund har tatt på seg å lære voksne opp til å formidle til ungdom hvordan disse to karene tenkte. Platon og Aristoteles er to av de mest kjente filosofene fra antikken.

Gratis internettkurs i humanisme

Hvis du vil lære mer om humanisme kan du nå ta et kurs på nettet – helt gratis. Kurset drives av The Institute for Humanist Studies i USA. Kursledere og studenter er spredt over hele verden.

Av Norunn Kosberg og Even Gran

På humanisteducation.com kan du studere humanisme helt gratis.

Sapere aude – våg å vite – er mottoet til det amerikanske «nettuniversitetet», *the Continuum of Humanist Education (COHE)* som tilbyr studier i humanisme på nett. Bak opplegget står amerikanske *The Institute for Humanist Studies (IHS)*.

De har en vanskelig jobb foran seg i et land der hele 90 prosent tror på Gud, 81 prosent tror på himmelen, 70 prosent tror på djevelen og helvete og 78 prosent tror på engler (tall fra 2004). Tilsvarende tall for Norge ligger mellom ti og tretti prosent.

Av tema som det er mulig å lære mer om i humaniststudiet, er «evolusjonisme kontra kreasjonisme/intelligent design» samt «vitenskap og humanisme». Man kan også studere ulike fag innenfor temaene «psykologi og humanisme», «religiøs vs. sekulær etikk», «utvikling av menneskelig potensial uten religion».

På et par timer kan man gjennomgå et introduksjonskurs i humanisme som gir et overblikk over humanismens historie, filosofi og humanismens mål. De fleste grunnkursene er gratis, mens de viderekomne kursene koster ca. 200 kroner. Livslang, kontinuerlig læring er målet for nettlærestedet, som også har som ambisjon å drive en dynamisk, kontinuerlig analyse av fenomenet humanisme.

Les mer om utdanningen på: humanisteducation.com

HUMANISTISK PODCAST

IHS har også startet opp en humanistisk podcast. Dette er radiosendinger som kan lastes ned fra nettet og lyttes til når du vil, enten på en pc eller på en mp3-spiller. I den første sendingen kan du blant annet høre den britiske humanisten Matt Cherry fortelle hvorfor han ble en humanist.

På <http://ihs.libsyn.com/> kan du høre sendingen direkte, eller laste den ned. Hvis du har en iPod kan du abonnere på podcasten direkte fra iTunes. Søk etter «Humanist Network News».

IHS utgir også et elektronisk nyhetsbrev du kan abonnere på via e-post.

INSTITUTE FOR HUMANIST STUDIES

Institute for Humanist Studies (IHS) er et ikke-kommersielt institutt, eller en såkalt tenketank, som tilbyr informasjon om humanisme og sekularisme til media, akademia og offentligheten. Målet er å skape større bevissthet omkring det humanistiske livssynet. Tenketanken ble stiftet i 1999 og holder til i Albany, New York. IHS støtter ulike humanistiske prosjekter med stipender på til sammen omkring en million kroner årlig både i USA og resten av verden. Nettadresse: www.humaniststudies.org/

Domkirken tar pengene

Oslo kommune skal bruke 120 millioner på oppussing av Oslo domkirke. Samtidig kuttet bevilgningene til de andre livssynsorganisasjonene.

Av Morten Harper

Millionene til oppussing av Oslo domkirke blir holdt utenfor den vanlige fordelingen av offentlig støtte til tros- og livssynsorganisasjonene. Oslo kommune skal i perioden 2005-2007 bidra med 120 millioner kroner til oppussingen av domkirken.

HEFs fylkesleder i Oslo, Bjørn Borgund, frykter at den kostbare satsingen kan føre til støttekutt:

– Når kommunen nå gir ekstra penger til oppussing av Domkirken, er det nærliggende at det i neste omgang kuttet i det alminnelige kirkebudsjetten, mener Borgund.

Det er størrelsen på dette kirkebudsjetten som bestemmer hvor mye HEF og andre livssynsorganisasjoner får utbetalt. Kirkens budsjett renses først for de utgiftspostene myndighetene mener «alle» nyter godt av, som menighetshus, sykehusprester og orgel og kirkeklokker til gravkapell. Deretter deles resten på antall personer i menighetene. De andre livssynsorganisasjonene får denne summen per medlem.

Byrådet foreslo opprinnelig å redusere den totale bevilgningen i 2006 med 15 millioner kroner. Siden har byrådsleder Erling Lae varslet at kuttet blir omtrent halvert. Resultatet av dette er at andelen som går til fordeling blant de andre organisasjonene reduseres med ca. to millioner kroner. Samtidig er det satt av 35 millioner til oppussingen av Oslo domkirke neste år.

– Mens Kirken totalt får mye mer midler neste år, blir det mindre til oss andre på grunn av denne budsjettjongleringen, fastslår HEFs fylkesleder.

– LITEN INNVIRKNING

– Det kan virke fornuftig at alle er med og tar vare på et kulturbygg som Domkirken. Problemet er at det kun er ett trossamfunn som har eksklusiv bruksrett til bygget, påpeker Borgund. Han mener Kirken selv bør ta hånd om praktieidommene sine.

Oslos kulturbyråd Anette Wiig Bryn (FrP) mener Domkirken er i en spesiell stilling fordi den også brukes av stat og kommune til representasjon.

Problemet med å gi ekstra penger til Oslo domkirke, er at det er ett trossamfunn som har eksklusiv bruksrett, sier HEFs fylkesleder Bjørn Borgund. Foto: Morten Harper

– Staten har kommet med et opplegg til hjelpefinansiering for vedlikehold av kirker som ble bygget før 1850. Vi har bare brukt den budsjettfordelingen som staten har fastsatt, sier Bryn.

Hun ser ikke noen sammenheng mellom ekstra bevilgningene til Domkirken og reduksjonen av hovedpotten til tros- og livssynsorganisasjonene.

I den grad dette betyr noe for det ordinære budsjettet, vil innvirkningen være forsvinnende liten, lover hun.

– Navnet på konfirmasjonen er ikke viktig

– Akkurat hva konfirmasjonen kalles, har ikke noen betydning. Det er innholdet i tilbudet som er viktig. Dette sier Oslos kulturbyråd Anette Wiig Bryn (FrP) når vi spør om det ferske navneskiftet fra «borgerlig» til «humanistisk» konfirmasjon betyr noe for Oslo kommunes holdning og eventuelt støtte til HEFs konfirmasjon.

HEFs fylkeslag i Oslo har fryktet at det nye navnet vil gjøre det mindre tydelig at konfirmasjonen er et åpent alternativ for alle. De siste fem årene har HEF betalt mer i leie av Oslo rådhus, der seremoniene holdes, enn man har fått i kulturtilskudd fra

kommunen. Frem til 2000 hadde HEF i femti år fått bruke Rådhuset uten nettokostnader. Nå må man betale 10.000 kroner per seremoni, som betyr en årlig utgift på ca. 250.000 kroner. Det er rett nok bare ti prosent av markedspris, men fylkesleder Bjørn Borgund understreker at summen er en tung og vrien utgiftspost.

Anette Wiig Bryn vil ikke kommentere størrelsen på leien fremover. Hun viser til at det er Forretningsutvalget, som består av gruppelederne for de største partiene i bystyret, som fastsetter reglene for utleie.

Humanisme i fengslet

Innsatte i Ila landsfengsel som er lei av salmesang får nå et humanistisk tilbud. Etter forespørsel fra innsatte er det blitt etablert en humanistisk samtalegruppe hvor blant annet temaet «straff» diskuteres.

Av Norunn Kosberg

Hva er «rettferdig straff»? En diskusjonsgruppe av fengselsinnsatte diskuterer ivrig med representanter fra Human-Etisk Forbund som har kommet på besøk. Gruppen møtes annenhver uke og temaene velger de innsatte selv. Målet med møtene er å skape et forum for diskusjon blant innsatte som har et humanistisk livssyn. Tanken er at foredrag og diskusjonsgrupper eller andre former for kunnskapsutveksling kan gi mental stimulans og impulser, og at refleksjon omkring emner som etikk, filosofi og samfunnsmessige spørsmål kan underbygge personlig utvikling i den livssituasjonen den innsatte befinner seg i.

Det begynte med en velformulert henvendelse til Human-Etisk Forbund fra en innsatt i «Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt». Brevskriveren, og flere av de andre innsatte, hadde merket seg hvor gode livssynstilbud de kristne har med ukentlige gudstjenester, bibelgrupper, tema-grupper og andre sammenkomster. Muslimene har også tilbud om ukentlige sammenkomster. Som medlem av Human-Etisk Forbund etterlyste brevskriveren tilbud for humanetikere. «Tilbudene er i denne anledning nærmest fraværende for de som har et humanistisk livssyn og ikke er tilknyttet en religion», skrev han i sitt brev. Dette tok han opp med fengselsledelsen, som gjerne ville legge forholdene til rette for å etablere tilbud i denne retningen ettersom det var flere som var interessert.

En ressursgruppe av ansatte i Human-Etisk Forbund har engasjert seg i fengselssamtalene, som foreløpig kun er et tilbud til innsatte i Ila landsfengsel. Spesialrådgiver Kjartan Selnes har påtatt seg ansvaret for framdrift og koordinering av prosjektet.

– Egentlig er det den gode medmenneskelige kontakten som er hovedsaken her. Poenget er ikke å være så lærd på noe, men å ha interesse for og evne til løs og ledig samtale med folk på upretensiøs vis om livets mangslungne vidervedigheter, sier han.

Notiser

Rapport fra Medak

Jevnlig arrangerer Samskar, HAMUs samarbeidspartner i India, møter med joginer (tvangsprostituerte) på landsbygda. I tillegg til helsespørsmål, tro/overtro m.m., arbeides det med ulike undervisningsformer.

Nylig fikk Samskar gjennomslag hos lokale myndigheter for at enkelte jogin-barn opptas i et statlig velferdsprogram. Basert på samtaler med familiene bringer Samskar sine anbefalinger til myndighetene. Det er også søkt om opptak i et undervisningsprogram for fødselshjelp og barnepleie.

Alle former for utdanning og opplysningsvirksomhet bidrar til å forebygge misbruk og undertrykking med opphav i religion og tradisjon. HAMU har sammen med Samskar gitt nærmere 2000 joginer utdanning, dyrkbar mark, arbeid og hus. Frihetsaksjonen 2006 støtter HAMUs prosjekter i India. Les mer på www.human.no.

Human-Etisk Forbund 50 år i 2006

Neste år er det jubileumsår for HEF. Forbundet fyller 50 år. Det skal holdes jubileumsarrangementer gjennom hele året, men høydepunktet blir en festmottakelse i Oslo Rådhus lørdag 1. april. Kongen, Statsministeren, Kulturministeren og Stortingets kirke og kulturkomite er blant de inviterte. I tillegg kommer representanter fra Den norske kirke og andre livssynsorganisasjoner. En rekke internasjonale gjester er også invitert, samt at mange medlemmer og ansatte vil være tilstede. Til sammen blir dette rundt 500 mennesker. Flere detaljer om programmet kommer senere.

I forbindelse med jubileet vil Human-Etisk Forbunds historie komme ut på Humanist forlag. Historieverket kommer i slutten av februar og er skrevet av Paul Knutsen. Se annonse på baksiden.

Medietilsynet ikke fornøyd med NRKs livssynstilbud

Medietilsynet la den 4. november fram den såkalte Allmennkringkastningsrapporten for 2004 for Kulturdepartementet. Tilsynet sier her at NRK ikke lever opp til sitt ansvar på religion- og livssynsområdet.

– Etter vår vurdering er det rimelig å legge til grunn at NRK har et særskilt ansvar for å speile et mangfold av religioner og livssyn i det norske samfunnet. NRKs redegjørelse indikerer etter vår oppfatning at deknningen av religioner og livssyn i 2004 ikke har en slik bredde, konkluderes det i rapporten.

Tvilsomt om SV får med seg regjeringen på endringer

Kunnskapsminister Øystein Djupedal (SV) vil så snart som mulig gjennomgå den kristne formålsparagrafen i skolen, melder NTB den 27.10. SV-ministeren ønsker personlig å få paragrafen endret. Av opposisjonspartiene er det kun KrF og Frp som er kategorisk imot enhver endring av paragrafen.

Det er likevel ikke sikkert at SV får med seg sine to regjeringsspartnere på noen endring. Senterpartiets program slår kategorisk fast at de ønsker å beholde den kristne formålsparagrafen. Arbeiderpartiet støtter også kristen formålsparagraf, men presiserer at den må «praktiseres varsomt».

Gud og Jesus på vei ut av Kristendommen?

«Hva mener du er viktigst i den kristne tro?» har det kristne magasinet Utsyn spurt et representativt utvalg på rundt 1500 nordmenn. Hele 63,1 prosent svarte «Å leve et godt liv preget av nestekjærlighet og toleranse». Bare 16,7 prosent svarte enten «Å være døpt og tro at Gud finnes» eller «At den som tror på at Jesus er oppstått fra de døde får evig liv». Resten har ingen formening om saken.

Flere kristenledere fortviler over resultatet, og påpeker at kristendommen er mer enn et sett leveregler. – Å finne ut at nestekjærlighet og toleranse er viktigst kan man gjøre uten Bibelens åpenbaring. Det tror vi på alle sammen, uavhengig av gudstro, påpeker biskop Øystein I. Larsen til Vårt Land. Oslo-pastor Åge Åleskjær er oppgitt over at folk oppfatter Kristendommen som et sett med leveregler. – Her

oppfattes fruktene av troen som det viktigste, og ikke troen selv, understreker han.

Sogneprest Einar Gelius er fornøyd med undersøkelsen. Han mener den gir uttrykk for det alle mennesker strever etter: Å finne de gode livet. – For meg handler troen på Gud om nettopp dette, slår han fast overfor Vårt Land.

Det kan gå for langt også

Foreldrenes rett til å oppdra sine egne barn er et viktig prinsipp som HEF bruker for å få endret KRL-faget. Men foreldreretten bør kanskje ha noen grenser også? Aftenposten forteller den 26.10. om de 13 år gamle søstrene Lamb og Lynx Gaede som til sammen utgjør nazi-jentebandet Prussian Blue.

Lamb og Lynx (!) er blitt oppdratt av moren til å bli gode nazister. Aftenposten skriver at den hjemmeverende alenemoren gir dem hjemmeundervisning i alt fra historie til samfunnsfag, med utgangspunkt i sitt rasistiske livssyn. – De trenger en bakgrunn for å forstå hvorfor visse ting skjer. Jeg vil viderebringe til dem mine meninger, sier hun.

Aktiv HEF-er blir ny partisekretær i SV

Edle Daasvand Skjæveland er valgt til ny partisekretær i SV. Skjæveland har hatt flere verv i HEF. Hun ledet komiteen som nylig utredet HEFs ungdomssatsing og hun har tidligere vært kursleder for Borgerlig konfirmasjon. Skjæveland var ordstyrer under HEFs landsmøte i slutten av september.

«Fri tanke på nett» opprettes i 2006

Neste år vil «Fri tanke på nett» bli lansert. Nettavisen skal først og fremst inneholde dagsaktuelle nyhetssaker innenfor tros- og livssynsområdet. HEF og Fri tanke-redaksjonen håper med dette å i større grad kunne påvirke nyhetsbildet gjennom å tilby humanistiske vinklinger og syn på dagsaktuelle saker. For å finansiere nettomleggingen, kuttes utgivelsen av Fri tanke på papir fra seks nummer i året, til fire. Første nummer har deadline 1. mars 2006.

Stadig ingen ny generalsekretær i HEF

Idet Fri tanke går i trykken den 5. desember, jobber fortsatt Human-Etisk Forbund med å finne en ny generalsekretær som skal etterfølge Lars Gule. Det kom rundt 25 søknader på den opprinnelige utlysningen. I tillegg har det blitt drevet målrettet headhunting. Tilsettingskomiteen har vært potte tett i denne saken. Ikke et eneste navn har lekket ut. Følg med på www.human.no.

Kristendummen 2005

Hedningsamfunnet har tildelt sin årlige nid-pris «Kristendummen» til biskop Ole D. Hagesæther. Biskopen får prisen for sin støtte til vekkelsespredikanten Svein-Magne Pedersen som hevder at han ved Guds hjelp kan helbrede alt fra vorter til aids.

Selv om biskop Hagesæther ikke går så langt som Pedersen i sin tro på bønnens kraft, uttaler han likevel at han «*tror Pedersen har evne til å helbrede gjennom bønn*».

– Det er nettopp denne type tro hos våre åndelige ledere prisen er ment å skulle påskjønne, heter det i pressemeldingen fra Hedningsamfunnet.

Bok om troen på mennesket

Harald Bjørke har skrevet en bok som han har kalt «Troen på mennesket» og gitt ut på eget forlag. I boka trekker Bjørke blant annet fram erindringer fra sitt eget liv, og reflekterer rundt dem med utgangspunkt i sitt ikke-kristelige livssyn. Boka kan bestilles direkte fra Harald Bjørke på e-post glabo@online.no

Ateistisk barnebok på norsk

Den ateistiske barneboka Eventyrlandet har nylig kommet ut på norsk. Ambisjonen er å forklare for barn hvorfor det ikke finnes noen guder. Boka er en motvekt til de mange bøkene som prøver å påvirke barn til å tro det motsatte, men kan nok virke litt i overkant «indoktrinerende» for de av oss som mener at barn bør få finne ut av slike ting selv. Boka kan bestilles fra Forlagssentralen, tlf. 22 32 96 00, e-post: forlagsentralen@forlagsentralen.no

HEF purrer på rett til å registrere partnerskap

Da HEF fikk vigselsrett i november 2003 ønsket forbundet samtidig å få rett til å registrere homofile partnerskap. Det ble den gang avvist av departementet med begrunnelse i at «det ikke er Partnerskapsloven som er på høring». Saken har ligget til behandling i departementet siden den gang. Det eneste svaret HEF har fått, er et utsagn fra tidligere barne- og familieminister Laila Dåvøy (KrF) i Stortingets spørretime der hun avviste HEFs ønske med at «vi kan ikke gjøre endringer bare fordi en organisasjon ønsker det».

HEF har nå skrevet et brev til departementet i håp om at den nye regjeringen vil se annerledes på saken. Det har kommet lovnader om at man ønsker å se på saken på nytt.

Petit

Moa Myklebust er organisasjonssekretær i Human-Etisk Forbund og forfatter av boka *Det var ikke vondt ment – hverdagsetiske prøvelser*.

Overordnet intelligens, eller bare flaks?

Det må være en overordnet tanke bak naturen, mener noen. Tilfeldigheter og evolusjon er ikke nok til å forklare universet og organisk liv: De forteller om en Intelligent Design. Den teorien kan synes noe mer moderne enn de gamle skapelsesberetningene, og er følgelig et framstøt bl.a. i amerikansk skole.

Og universet må imponere oss. Flaks at det er en del klarvær på vår planet: Hadde vi ikke sett stjernene og planetene rundt oss, hadde vi nok ikke grublet over dem så lenge som vi har. Mars skinner sterkt og fint nå, lett rødlig. Men den interesserer visst ikke katten som lar meg bo hos henne. Ting uten lukt eller lyd må røre synlig på seg for å fange hennes interesse. Som meget ung så hun et klatrende ekorn i et TV-program. Hun for mot skjermen for å drepe. Med uforrettet sak. Så lette hun bak apparatet, men måtte gi opp. Det var den ene gangen. Senere kan hun kikke på byttedyr på skjermen, men hun forsøker ikke lenger å ta dem. Intelligent eller hva?

Men vi mennesker er enda mer nysgjerrige enn katten. Vi ser også etter mønstre rundt oss, en hensikt, eller nå: «design». Det siste minner om estetikk – en av menneskenes evner. Som om iallfall skjønnheten i naturen røper en skaper. Mot det har naturformidleren David Attenborough påpekt at brutaliteten han ser – som den fra rovdyr mot byttedyr – motsier en slik harmoni.

Noen forskere tolker av våre gener at det moderne mennesket nesten ble utryddet for rundt 60 000 år siden. Kun noen få tusen var igjen. Antatt årsak: Naturkatastrofe, som vanlig. Bare de smarteste klarte seg og kunne forplante seg videre – et utvalg som medførte en viktig vekst i artens hjernekapasitet. Hvis det stemmer – snakk om flaks: Hvis ikke naturen hadde ført til dette utvalget blant oss, kanskje vi fortsatt hadde levd i steinalderen, og jeg ikke hadde hatt noen PC å skrive dette på?

Vi kan fantasere: Kanskje framtidige store katastrofer, natur- eller menneskeskapte, vil medføre et enda snevrere utvalg blant menneskene? Så ingen lenger vil konstruere PCer som henger seg opp? (Hvis ikke problemene er planlagt for at vi skal kjøpe nye maskiner, da.) Men humant er det neppe å tenke slik. Det forstår vi også, med våre hjerner som også har tenkt ut menneskerettigheter, som gir alle mennesker lik verdi.

Til og med telefonselgere får da livsrett. Flaks for dem. – Hvordan står det til i Oslo i dag? innleder de, med skarring fra bibelbeltet. Skal jeg liksom vite hvordan alle osloborgere har det? Tror de vi er en grend på Knutby-størrelse? Da kan jeg snorre: Vi hadde det fint helt til du ringte.

Men det hender jo at formålet de ringer om, er bra. Hjelp til katastrofeofre gjennom en seriøs organisasjon, for eksempel.

Flaks at jeg ikke la på med en gang.

Einar Gelius har blitt beskyldt for å be til Gud om at Vålerenga må vinne serien i fotball.
Foto: Scanpix/Aftenposten/Anders Knudsen

Tema: Liberalkristendommen

Hva er kjernen i liberalkristendommen?

Hvor har det blitt av alle de blodige bibelstedene? Hvor forsvant fordømmelsen av de som lever i strid med «Guds ord»? Er helvete avlyst? Fjerner de liberalkristne alle ubehageligheter i Bibelen, slik at den passer inn i deres eget politisk-korrekte liberale verdisyn?

Av Even Gran

Vi humanister synes gjerne det er lettest å forholde oss til de konservativt kristne. De er forutsigbare. Vi vet hva de står for, og de viker ikke en tomme fra den «rette tro». Vi oppfatter dem gjerne som representanter for den «ekte kristendommen».

Men så er det disse liberale da. De roter til bildet av den «gode fienden». De er faktisk ganske enige med oss. De gremmes over diskriminering av homofile. De er tolerante og inkluderende. De respekterer og aksepterer. Men hvor blir det av *kristendommen* oppi all denne politiske korrektheten? De kristne dogmene? Helvete? Dommedag? Fortapelsen? Står det ikke i Bibelen at homofile er dømt til evig pine i Helvete? Er ikke Bibelen Guds ord?

Fri tanke har prøvd å konfrontere tre liberal/radikal-kristne med noe av dette. Vi spør blant annet hvilken autoritet Bibelen bør ha, om dommedag og fortapelse, om eksistensen av ondskap i en verden som er skapt av en allmektig god Gud. Vi spør også om Jesus faktisk trosset naturlovene og stod opp fra de døde, eller om dette bare er eventyr.

DE TRE VI HAR SNAKKET MED ER:

Åste Dokka, leder for Norges kristelige studentforbund. «Forbundet» er det liberale alternativet for kristne studenter, og er i evig kamp med Norges kristelige studentlag, som organiserer de mer konservative kristne studentene.

Siv Limstrand, tidligere studentprest ved NTNU, nå prosjektleder for «Leve med HIV» i Kirkens bymisjon i Trondheim. Limstrand er utdannet ved det liberale teologiske fakultetet ved Universitetet i Oslo.

Einar Gelius, sokneprest i Vålerenga menighet. Gelius er en av Norges mest medieeksponerte liberal-kristne. Han har viet folk i en telefonkiosk, har blitt anklaget for å ha bedt til Gud om at Vålerenga må vinne serien, og har foreslått at Grønland kirke gjøres om til moské.

BIBELN – «GUDS ORD» ELLER BARE EN HISTORIEBOK?

Det står mye rart i Bibelen. I Det gamle testamentet framstilles Gud som en brutal morder. Gud slakter ned alle egyptere som hevn fordi de har vært slemme mot jødene. Han nøler heller ikke med å drepe barn for å lære foreldrene en lekse. Eksempelen på Guds bloddryppende brutalitet i Bibelen er mange.

I Det nye testamentet er bestialiteten til Gud tonet ned, men heller ikke her er det spart på detaljerte beskrivelser av hvilket blodhett helvete som skal tilstøte de som ikke tror på Gud, de som driver «hor» (dvs. homofili mm.) og andre som ikke følger den smale sti. Det er også klare henvisninger til at «kvinner skal tie i forsamlingen» og lignende. Hvordan forholder de liberalkristne seg til dette?

Åste Dokka: – Bibelen er skrevet av mennesker og må ses i sammenheng med den tiden den er skrevet i. Det er det Bibelen *handler om* som er hellig – ikke selve boka. Jeg støtter meg til Martin Luther når det gjelder bibeltolkning. Han oppdaget at det er helt

sentralt hvilken tolkningsnøkkel man bruker for å forstå Bibelen. For Luther var *det som driver Jesus* helt sentralt. Det er dette som er evangelisk – historien om Jesus. Derfor må alt annet tolkes utfra dette. Ting som ikke kan sies å «drive Jesus», er ikke så viktig.

Siv Limstrand: – Min grunnholdning er at ingen går fri for tolkning. Når vi i dag har kunnskap om hvordan Bibelen har blitt til, plikter vi å bruke denne kunnskapen. Sentrale spørsmål her er hvem som skrev tekstene, og hvem tekstene ble skrevet til. Når vi for eksempel vet hvilken intensjon Paulus har hatt med å skrive sine brev, plikter vi å tolke Paulus' tekster inn i denne sammenheng.

Jeg forstår ikke de som mener at min kristentro er for løs i sammenføyningene. Jeg tror på en skaper. Jeg blir inspirert av historien om Jesus. Dette fyller livet mitt med mening. Jeg synes det er et veldig tydelig standpunkt.

Einar Gelius

– Når Paulus eller Peter for eksempel skriver at «kvinnen skal underordne seg mannen», så har de det et sted ifra. Det er ikke en spesifikk kristen forordning slik det til dels har blitt brukt som. De viser blant annet til den etablerte hellenistiske rangordningen som fungerte i ethvert hushold. Ved å holde seg til denne kulturelt etablerte ordninga, kunne de minske presset fra omverdenen. Paulus' viktigste poeng i brevene er at Kristus må overordnes alt dette, og at mannen skal styre i kjærlighet.

Men han mener vel egentlig at kvinnen skal underordnes mannen, tror du ikke det?

– Jo, det gjør han sikkert. Paulus var jo også et produkt av sin samtid. Det var store stridigheter i urkirken om kvinnens plass. Men mitt poeng er at vi skal være forsiktige med å legitimere konkrete holdninger i dag på bakgrunn av tekster skrevet med be-

stemte siktemål. Når vi tolker Bibelen må oppgaven være å skille mellom innpakning og innhold. Vi må finne ut hva som er spesifikke uttrykk for datidens samfunn og hva som er det egentlige budskapet. Å skille disse to er helt sentralt for enhver som vil forstå Bibelens budskap. Se på kvinne- og homodebatten for eksempel. Mange i kirken aksepterer kvinnelige prester, men er motstandere av homofile prester. Man kan selvsagt finne bibelsteder som taler for et forbud mot kvinnelige prester. Men hvis man klarer å se bort fra dette, samtidig som det er «umulig» å se bort fra tilsvarende bibelsteder som fordømmer homofile, er man inkonsistent, mener jeg. For meg er det svært problematisk når man bruker Bibelen på en undertrykkende måte, eller for å stenge noen ute. Da ringer varselbjellene. Det strider mot Bibelens og kristendommens hovedbudskap om respekt og kjærlighet, slik jeg ser det.

Er homofili virkelig ikke sterkere fordømt i Bibelen enn kvinner som taler i forsamlinger?

– Nei, jeg mener ikke det. Det er ikke mer problematisk å avvise bibelstedene som fordømmer homofili, enn det er å avvise de stedene som hevder at kvinnen skal være underordnet, «tie i forsamlingen» og slikt. Når noen «smertes» og «tvinges av Bibelens påbud» nærmest mot sin vilje i det ene tilfellet, mens man tillater seg å fortolke og «forstå Bibelens tekster i lys av datidens samfunn» i andre sammenhenger, så henger det ikke sammen.

Einar Gelius: – Man skal ikke lese Bibelen som en kokebok. Det er 1000 års forskjell fra de eldste til de yngste skriftene i Bibelen. Man må ha settingen i bakhodet, og tolke Bibelen på en historisk-kritisk måte. Målet er å finne «budskapet bak budskapet». For å få til dette må man ha med seg kunnskap om hvilket samfunn disse tekstene ble skrevet i.

Er det noe som skiller Bibelen fra en hvilken som helst annen historiebok?

– Bibelen er jo den eneste boka vi har. Bibelen er den viktigste kilden og inspirasjonskilden. Samtidig er det viktig å huske at gudtroen som har blitt basert på Bibelen har hatt mange uttrykk gjennom historien.

I hvilken grad mener du at Bibelen er «Guds ord»?

– Bibelen er først og fremst menneskelige tanker om Gud. Mye av innholdet er interessant for vår tid, men slett ikke alt. Noe er foreldet fordi det i for stor grad er basert på forestillingene og den kunnskapen de hadde på den tiden. Det er viktig at Bibelens innhold tolkes kontekstuellt – i en sammenheng. Når jeg tolker tekstene på denne måten oppdager jeg at de fortsatt har en kraft som er relevant i vår tid.

Men tror du Guds rene og ubesmittede vilje ligger bak Bibelen på en eller annen måte?

– Jeg vet ikke. Synes dette er et vanskelig spørsmål. Jeg bruker å si at Bibelen først og fremst er historien om Jesus. Denne historien er skrevet av mennesker, men den er veldig spesiell. De som møtte Jesus mente at de hadde møtt Gud. Gjennom histo-

Det er en frustrasjon at Gud ikke griper inn.

Åste Dokka

rien om Jesus kan vi derfor få informasjon om «Guds vilje». Ikke direkte, men indirekte.

Hva er det viktigste Bibelen indirekte avslører om «Guds vilje», slik du ser det?

– Her bruker jeg å ta utgangspunkt i Jesus. Han var en sann opprører i sin tid. Han snakket med barn og respekterte kvinner på lik linje med menn. Dette var uhørt på hans tid. Jesus gjorde opprør mot presteskabet og de skriftlærde. Han snudde opp ned på sin samtidts forestillinger. Vi kan lære mye om Guds vilje gjennom handlingene til Jesus.

DOMMEDAG OG FORTAPELSE – ER DEN STORE EKSAMEN AVLYST?

Et av de mest sentrale dogmene i kristendommen er at det er nødvendig å bli *frelst* for å komme til himmelen. «Å bli frelst» vil si å tro på og tilbe Gud, og leve i tråd med de tilhørende verdinormene, mens du lever ditt jordiske liv. Når du dør, vil sjelen din oppbevares i et slags mellomlager i påvente av dommedag. Her skal alle mennesker som noen gang har levd, deles i to. De som ble *frelst* mens de levde, kommer til himmelen, mens alle de andre går *fortapt*. I Bibelen står det nokså utvetydig hva sistnevnte går ut på. Det er evig pine i et glovarmt helvete.

De tre intervjuobjektene runder av kantene på dette dogmet ganske betraktelig. Dokka er den eneste som holder fast på at dommedag faktisk vil komme. De to andre har et mer vagt håp om at «rettferdigheten skal seire». Hva selve fortapelsen eventuelt går ut på avstedkommer også mye nøling og usikkerhet. Helvete er definitivt avskaffet, og det går i retning av «en tilværelse uten Gud» eller at man rett og slett dør og blir borte. Ikke helt ulikt humanisters tanker om det samme, med andre ord.

Åste Dokka: – En dag vil dommedag komme. Det er jeg overbevist om. Da skal vi alle stilles til ansvar for våre egne liv. Etterpå vil all ondskap opphøre og vi skal leve et nytt liv på en ny jord. Det er frelse. Når det gjelder fortapelsen er jeg usikker. Jeg holder spørsmålet åpent. Jeg håper og tror at *alle* kan bli frelst på dommedag, uavhengig av livet de har levd. Men det er noe teologien umulig kan vite.

Det er jo litt i strid med hvordan kristne tradisjonelt har sett på det. Hvor finner du støtte for dette?

– Jeg mener bibelmaterialet er mer variert enn det man vanligvis regner med. For eksempel har begynnelsen av Efeserbrevet en visjon om at alle og alt skal sammenfattes i Guds frelsesplan. Man kan like godt forholde seg til det som til fortellinger som snakker om et helvete. Her er ikke Bibelen entydig. Dessuten er det mange teologiske grunner til at alle kan frelses – en god Gud vil vel ikke pine sitt skaperverk?

Siv Limstrand: – Mens jeg studerte hadde jeg problemer med dette dogmet, men i frigjøringssteologien, eller «black theology» som det også kalles på grunn av det afrikanske opphavet, fant jeg en annen innhold; nemlig at troen på at rettferdigheten skal seire. Dette har både nåtidige og framtidige aspekter. I

mitt arbeid som prest har jeg møtt mange mennesker som har det vanskelig. For noen gir det stor mening å tro og håpe at «rettferdigheten skal skje fyllest» en eller annen dag. Det kan gi trøst. Men nesten viktigere er det at det gir mot og håp til å tale onde strukturer midt imot, som det ble gjort i Sør-Afrika under apartheid.

Men tror du på det? Tror du dommedag virkelig vil komme?

– Jeg håper det for menneskenes skyld. For at de som har lidd urett, kan bli møtt med rettferdighet.

Hva vil skje med de som ikke slipper gjennom? Hva med meg? Er det fortapelsen som venter?

– Jeg synes ikke det fortapelsesbildet som ofte blir holdt fram som et skremsel, er forenelig med en kjærlig Gud. Det er meningsløst om Gud skulle la så mange mennesker gå fortapt. Gud er alle menneskers skaper og livgiver. Og den lidende Jesus er den lidende menneskehet. Vi i Vesten, og særlig i vår pietistiske tradisjon, har nok vært for opptatt av den individuelle frelsen.

Einar Gelius: – Kirken har tatt feil mange ganger opp gjennom historien, og jeg tror også at kirken tar feil når det gjelder dommedag og fortapelse. Jesus var ikke opptatt av dette. Når han snakket om dommedag og «evig pine i helvete» for de fortapte, snakket han om ting som kunne skje i dette livet.

Javel, men dogmet om dommedag og frelse/fortapelse handler jo vitterlig om hva som skal skje med oss når vi dør, gjør det ikke?

– Mange mener det, men jeg tolker ikke Bibelen slik.

Hva tror du skjer med menneskene etter døden da?

– Jeg tror skaperen på en eller annen måte tar ansvar for oss etter døden. Jeg synes det er vanskelig å være mer konkret enn det.

I trosbekjennelsen du framfører som prest hver søndag i kirken står det at Gud «skal komme igjen for å dømme levende og døde». Ligger det ikke et ganske tydelig dommedagsprofeti her?

– Jeg tror vi dør inn i Guds framtid. Dette er en framtid som tilhører Gud. Jeg har også en forventning om at rettferdigheten på en eller annen måte skal skje fyllest. Men jeg vet ikke om og hvordan dette vil skje. Det er egentlig ikke så interessant hva jeg mener og tror om dette heller. Det er bare mine menneskelige tanker. Jeg klare ikke å være mer konkret på dette punktet.

HVORDAN KAN GUD TILLATE ONDSKAP OG LIDELSE?

Troen på en god og allmektig Gud henger dårlig sammen med en verden full av ondskap og lidelse. Hvorfor stopper han det ikke? Hvorfor griper han ikke inn overfor urett? Dokka, Limstrand og Gelius, som de fleste andre kristne, sliter med å få dette til å gå opp. En ting er selvforskyldt ondskap. Gud har gitt oss ansvar – også til å gjøre dårlige valg. Da må vi bære konsekvensene selv. Det er logisk. Men er det rettferdig at de dårlige valgene skal gå ut over andre, uskyldige? Og hva med ikke-selvforskyldt sykdom,

Øverst: Åste Dokka tror ikke Gud ønsker å pine sitt skaperverk. Foto: Norges Kristelige Studentforbund.

Nederst: Siv Limstrand håper dommedag kommer slik at «rettferdigheten kan seire». Foto: NTNU Info/Kenneth Aar

naturkatastrofer; jordskjelv, ras og flodbølger? Siv Limstrand foreslår at Gud kanskje ikke har kontroll med naturkreftene. Einar Gelius trives dårlig med temaet og vil heller snakke om «historien om Jesus».

Åste Dokka: – Jeg tror Gud er allmektig, men Gud har gitt fra seg deler av makten ved å la menneskene få ansvar for sine egne handlinger. Jeg tror vi trenger en nyfortolkning av Guds allmakt. Kjærligheten er

Jeg kan virkelig ikke tro at Gud har full kontroll med naturkreftene.

Siv Limstrand

Øverst: Einar Gelius mener at Levi Fragell og Jens Brun-Pedersen i HEF først og fremst har et behov for å være bombastiske, uansett om det er på vegne av kristendommen eller humanismen. Foto: Scanpix/Aftenposten/ Hans O.Torgersen

Nederst: De liberalkristne har sluttet å tro på dommedag og fortapelse. I hvert fall på gammelmåten. Her ser vi en stakkars fortapt i ferd med å bli ført bort av en liten djevel. Maleri av Luca Signorelli (1450-1523).

ikke den type makt som tvinger seg gjennom med vold. Jesu' avmakt på korset er et sterkt symbol på dette.

Hvordan forklarer du lidelse og nød på jorda som ikke er en direkte konsekvens av menneskenes egne dårlige valg? Naturkatastrofer, for eksempel. Hvordan kan en god Gud tillate dette?

– Dette er et av våre største dilemmaer. Spørsmålet om det ondes problem har ikke kristendommen noe bedre svar på enn for eksempel humanetikken.

Det eneste jeg vet er at slik lidelse er fullstendig meningsløs. Gud står ikke bak.

Får «det ondes problem» deg noen gang til å tvile på om Gud finnes?

– Av og til. Det finnes gode argumenter for at Gud finnes og gode argumenter mot. Men man løser ingen eksistensielle problemer ved å bestemme seg for at Gud ikke finnes. Jeg har bestemt meg for å tro. Jeg ser en mening med tilværelsen. Når jeg har sett

den, kan jeg ikke bare fjerne den igjen. For meg er hele min virkelighetsforståelse knyttet opp mot Guds eksistens, uten at den er bevist. Å være kristen innebærer risikoen for å ta feil.

Tror du Gud kunne ha grepet inn hvis han ville?

– Det er i hvertfall en frustrasjon at Gud ikke gjør det. Jeg tror ikke Gud bruker tvangens og voldens makt. Guds makt er kjærlighetens makt. Det er slik Gud jobber. Men jeg vil ikke foregi å ha noe godt svar på dette.

Hvordan ser du på Bibelens beretninger om djevelen og helvete?

– Jeg tror ikke på helvete som et fysisk sted, men jeg tror det finnes ondskap i verden. Hele tilværelsen er underlagt døden og destruksjonskreftene – eller ondskap om du vil. Men jeg vet ikke hvor det onde kommer fra eller hvorfor det er der.

Siv Limstrand: – Dette har alltid vært et vanskelig punkt for kristendommen. Det er en logisk knute. Forestillingen om en allmektig Gud er begrunnet langt bak i historien, og er sterkt understreket i Bibelen. Men det har også alltid vært problematisert, blant annet i Jobs bok. Jeg tror ikke våre maktbegreper er brukbare for å forstå Guds allmakt. Så for å utforske dette må vi først finne ut hva vi mener med «allmakt».

Da har jeg et forslag: «Til enhver tid kunne styre alle små og store ting på jorda og i universet, uavhengig av naturlover»?

– Nei, jeg tror ikke det er riktig å se allmakt så omfattende. Da ville vi vært som marionetter, og det er vi beviselig ikke. Jeg mener det er mer riktig å se Guds allmakt som et nærvær. Et nærvær som bærer mennesker også gjennom ondskap – det som kjennes umulig. Bibelen er full av anklager mot Gud. Også da Bibelen ble skrevet undret folk seg over hvordan det kunne finnes ondskap i verden hvis Gud var allmektig og god. Hvordan kunne han tillate det?

Ja, hvordan kan han tillate det?

– Det er viktig å påpeke at Gud har gitt mennesker en fri vilje. Dermed har han allerede gitt fra seg en del av sin makt. Vi forvalter livet og det som gis oss. Vi har frihet til å gjøre dårlige og gode valg, og må derfor også bære konsekvensene av dem.

Hva med ikke-menneskeskapte naturkatastrofer?

– Jeg har ikke noe behov for å få alt dette til å gå opp logisk. Men jeg tror at det som skjer i den stadige skapelsesprosessen som samvirker med naturkreftene, ikke nødvendigvis er styrt av Gud. Gud er i naturen slik Gud er i alt det skapte, men Gud styrer ikke naturkreftene direkte. Hvis man tror det, må man også akseptere at Gud har skapt vilkårlig lidelse. Det tror ikke jeg. Jeg tror Gud skapte oss til liv og ikke til død. Så jeg kan virkelig ikke tro at Gud har full kontroll med naturkreftene. Omtrent så langt er det jeg har tenkt om dette.

Mener du kanskje at Guds skaperverk kan sammenlignes med å så et blomsterbed. Man har litt kontroll, men ikke helt? Det er mange ytre faktorer man ikke har kontroll over?

– Ja, kanskje noe sånt.

Kristendommen er ulogisk. Den er ikke et rasjonelt forsøk på å forklare verden.

Åste Dokka

Einar Gelius: – Det finnes ikke noe kort og kjapt svar på «det ondes problem». Dette er vanskelig. Tror jeg vil starte med historien om Jesus som det viktigste for meg. Guds godhet er en inspirasjon som gjør verden til et bedre sted.

Men hvor kommer ondskaper fra?

– Vi mennesker har fått et selvstendig ansvar fra Gud, og gjør gjerne ting som resulterer i noe negativt, eller «ondskap» om du vil. Gud har gitt fra seg makt ved å gi oss mennesker ansvar.

Hva med lidelse som skyldes ikke-menneskeskapte naturkatastrofer? Jordskjelv, for eksempel. Hvordan kan Gud tillate det?

– Jeg vet ikke. Jeg kan virkelig ikke gi deg noe godt svar. Dette er svært vanskelige spørsmål.

Tror du Guds allmakt inkluderer naturkreftene, slik at han for eksempel kunne ha stoppet et jordskjelv hvis han ville?

– Det blir bare spekulasjoner fra min side. Jeg vil ikke mene noe om det.

Hva skal vi med kristendommen hvis den ikke kan gi forklaring på slike ting?

– Det er enklere å svare på. Troen er en først og fremst en inspirasjon. Jeg har funnet inspirasjon i historien om Jesus. Kristendommens verdier og leve-regler er viktige for meg. Samt troen på en skaper. Alt dette fyller livet mitt med mening.

– NEI, VI «TAR IKKE LETT PÅ DET»

De liberalkristne blir stadig kritisert, først og fremst fra mer konservativt kristent hold, for at de prøver å omdefinere kristendommen slik at den skal passe inn i den til enhver tid rådende samfunnsånden. Når verdinormene i samfunnet tilsier at man skal akseptere homofili, så ser de liberalkristne bort fra den sterke fordømmelsen av homofili som ligger i Bibelen. Da teller ikke den mer, liksom. Alle ubehageligheter blir tolket bort. Hva blir da egentlig kjernen i den liberale kristendommen? Er det bare troen på en god skaper, at man ser på Jesus som en inspirasjon, og at man ellers skal være god og snill?

Åste Dokka: – Alle tilpasser teologien sin til samtiden. Det er bare et spørsmål å finne ut hvilken samtid man ønsker å tilpasse den til. Jeg synes det er bedre å tilpasse den til dagens samfunn, enn til 1800-tallets Norge, for eksempel. Alt er i forandring hele tiden, og det må teologien ta på alvor.

Hvor går grensen rundt kristendommen for deg? Hvilke dogmer står fast til evig tid?

– Hvis du har problemer med den kristne trosbekjennelsen, er du på grensen. Men jeg vil gjerne legge til at jeg ikke har noen interesse av å trekke opp et skille mellom innenfor og utenfor. Alle er velkomne hos Gud.

Hvorfor er du kristen? Kunne du like godt ha blitt muslim eller buddhist?

– Ja, det tror jeg, hvis jeg hadde vokst opp et annet sted. Jeg tror jeg er et produkt av det samfunnet jeg har vokst opp i. Samtidig må jeg ta min autonomi

på alvor. Å være kristen er for meg et helt reelt valg, som jeg godt kunne latt være å ta. Men min tilværelse innebærer mer enn det vitenskapen kan forklare.

Når du har et så sterkt behov for å tro; hvorfor tar du ikke bare et mer relativistisk standpunkt, og f.eks. sier at «du tror på en skaper eller en gud», uten å være mer spesifikk. Vil ikke det dekke de samme behovene og være litt enklere å forsvare?

– Jeg kunne jo det. Men min store interesse for teologi har ført meg inn mot kristendommen og ikke en generell gudstro. Jeg er ikke kristen for å dekke et behov, men fordi det oppstår mening idet jeg forholder meg til Gud.

Tror du vi mennesker er født syndige?

– Ja, men jeg vet ikke om synd er et ord som kommuniserer. Jeg er uendelig skyldig, fordi jeg ikke strekker til. Uansett hvor mange gode gjerninger jeg gjør, er det alltid én til som jeg ikke får gjort. Mennesket er alltid utilstrekkelig på denne måten. Samtidig tror jeg at jeg har del i Jesu seier over synd og død. Ved å velge å dø, vinner Jesus ved å tape. Det tror jeg frelser oss.

Javel? Jeg skjønner det med at vi er «uendelig skyldige», men resten synes jeg er komplett ulogisk. Men det er vel bare en pakke man må kjøpe hvis man velger å bli kristen, regner jeg med.

– Kristendommen er ulogisk. Den er ikke et rasjonalistisk forsøk på å forklare tilværelsen, i motsetning til humanetikken. Kristendommen er ikke et regnestykke, men en himmel over menneskelivet. Jeg forstår at du ikke forstår det.

Siv Limstrand: – Jeg selvsagt ikke enig i at jeg «forklarer bort alt som er ubehagelig med kristendommen for å gjøre det lett for meg selv». Jeg mener tvert imot at det er lettere å få ting til å «gå opp» hvis man er «tro mot Bibelen». For meg er det mye mer utfordrende å bruke hodet, og aktivt prøve å relatere dette til de kristne dogmene. Jeg blir egentlig litt irritert på de som sier at vi «tar så lett på det». Det er faktisk ikke sant! Mitt prosjekt er at jeg ønsker å søke etter og ta vare på kjernen – at Gud har skapt oss av kjærlighet og bærer oss. Det er et troskapsprosjekt mot Gud. Bibelen er sjølsagt en viktig kilde til forståelsen av Gud. Men teologien – ordene om Gud – dannes hele tiden i samtalen mellom mennesker. Teologien har aldri vært statisk. Jeg velger å forholde meg til nåtiden og leter etter det som er gyldig nå.

Hender det at du tviler på hele prosjektet? At Gud kanskje ikke finnes likevel?

– Jeg tenker mange ganger at det hadde vært litt enklere å ikke tro. Man hadde sluppet en del forklaringsproblemer da. Men jeg vil ikke si at slike tanker opptar meg så veldig mye. Jeg kan tvile, og forundre meg over mye, men jeg tviler svært sjelden på det grunnleggende – på Guds eksistens. Mitt liv så langt har formet troen min, og jeg vil bli forandret og utfordret i framtiden også.

Einar Gelius: – Nei, jeg forstår ikke de som mener

at min kristentro er for løs i sammenføyningene. Jeg tror på en skaper. Jeg blir inspirert av historien om Jesus. Dette fyller livet mitt med mening. Jeg synes det er et veldig tydelig standpunkt.

Men du forkaster jo en del ganske sentrale dogmer som mange andre kristne synes er viktig?

– Kristendommen har alltid vært i utvikling. Vi må stadig fortolke og forstå kristendommen på nytt. Det har menneskeheten alltid gjort.

Hvorfor tror du mange konservative kristne beskylder dere liberale for å fortolke bort bele kristendommen?

– For mange mennesker er det viktig å ha tydelige rammer rundt livet sitt. For mange blir kristendommen en slik ramme. Det skal liksom ikke være rom for tvil. Den dagen slike folk møter motstand og begynner å tvile, kan det virkelig begynne å rakne. Da havner de fort på motsatt side og blir like bombastiske på den siden. Se bare på Levi Fragell og Jens Brun-Pedersen i Human-Etisk Forbund. Mitt poeng er at kristendom er mye mer enn den fundamentalistiske kristendommen. De som kritiserer kristendommen har en tendens til å glemme det.

Tviler du noen gang på om Gud finnes?

– Ja, nesten hver dag. Dette synes jeg alle kristne bør vurdere og revurdere hele tiden.

Vil du slutte å tro på Gud noen gang, tror du?

– Jeg vet like lite om framtida som alle andre. Kanskje, kanskje ikke. Det er vanskelig å svare på.

OPPSTANDELSE OG JOMFRUFØDSEL – MAGI ELLER VIRKELIGHET?

Jesu' fødsel og død er omgitt med forhold som harmonerer dårlig med naturen slik vi kjenner den. For det første: *Jomfrufødselen*. Dette er påstanden om at Jesus ble født uten at hans mor Maria hadde hatt blitt befruktet på normalt vis. Hun ble etter sigende befruktet av Gud via engelen Gabriel. Det andre mystiske forholdet er *oppstandelsen* – at Jesus våknet igjen tre dager etter at han døde – faktisk døde – på korset.

Mine tre intervjuobjekter er ikke så opptatt av det første. Men at Jesus *virkelig* stod opp fra de døde, det tror alle tre.

Åste Dokka: – Jomfrufødselen mener jeg er helt perifer. Det kan godt være at Josef var Jesu' biologiske far, og at Jesus likevel var «Guds sønn». Dette dogmet har kanskje noe med kristendommens problemfylte forhold til seksualitet å gjøre?

Hva med Jesu' oppstandelse?

– Jesus gjorde flere ting som strider mot naturløvene. Han helbredet folk på mirakuløst vis, for eksempel. Så det har jeg ikke noe problem med. Jeg tror Jesu' oppstandelse fra de døde faktisk skjedde. Mirakler skjer, den gangen som nå.

Siv Limstrand: – Jeg har et uproblematisk forhold til dette. Men jeg ser også at religioner generelt har behov for den renheten Maria representerer og at dette dogmet ble viktigere utover i kirkehistoria. Men jeg er usikker på om Jesus forstått som sant menneske og sann Gud er avhengig av engelen Gabriel.

En vassen geléklump av godhet

Even Gran er redaktør i Fri tanke

K O M M E N T A R

«Det må være mulig å avkreve dem et logisk konsistent svar på hvordan dette henger sammen.»

Tror du at Jesus stod opp fra de døde etter tre dager – i virkeligheten?

– Jeg fester lit til de beretningene i Bibelen som forteller om dette. Dette er spesielle historier. Men det er klart at oppstandelsen er gjenstand for *tro*. Jacob Jervell sier at hvis oppstandelsen hadde vært oppspinn, ville man ikke ha latt kvinner og gartnere figurere som vitner. De hadde lav troverdighet i datidens samfunn. Men at de likevel siteres som vitner, mener Jervell styrker troverdigheten til historien. Jeg slutter meg til Jervell her.

Einar Gelius: – Jeg er lite opptatt av jomfrufødselen. Det kan godt være Jesus ble unnfanget og født på helt vanlig vis. Poenget er at folk opplevde og opplever fortsatt at Gud kom til syne gjennom Jesus.

Tror du Jesu oppstandelse er en virkelig bendelse?

– Dette handler om at Jesus har gått foran oss. Han har vært i dødsriket og ufarliggjort det for oss. Han har ryddet vei. Derfor er jeg ikke redd for døden.

Men stod han opp fra graven? Virkelig?

– Ja. Jeg har ingen grunn til å tvile på det. Andre historiske dokumenter utenfor Bibelen bekrefter jo også at dette skjedde. Uten oppstandelsen blir troen vår meningsløs. Jeg tror altså det virkelig skjedde, men jeg synes egentlig ikke det er så viktig. Poenget er at historien som fortelles griper og inspirerer folk.

En grunn til å tvile er jo at det er i strid med naturlovene. Kanskje han bare var i koma og ikke var helt død?

– Hvis du ser på gudstroen så har det alltid vært spenninger. Troen har alltid vært i utvikling. Kirken har undertrykt mange annerledes tenkende og strittet imot nye ideer. Husk at kirkens trosartikler ble vedtatt med flertall. Av mennesker. Det var faktisk et mindretall der også.

Kristendommen forandrer seg hele tiden i tråd med sin samtid. Men oppstandelsen står så langt fast. Her ser vi hvordan Julius Schnoor von Carolsfeld (1794-1872) så for seg Jesus idet han steg opp fra graven.

La oss slå det fast med en gang: Jo mer makt de tolerante og inkluderende liberalkristne får i kristen-Norge, jo bedre er det. Jeg unner ikke de konservative «mørkemennene» noe godt. Men hvis man først har konvertert fra konservativ- til liberal-kristendommen, er ikke veien lang før man slutter å være kristen i det hele tatt. For det er en tynn suppe som gjenstår av kristentroen deres.

Først plukker de ut de bibelsitatene som passer deres moderne og liberale prosjekt, og presenterer dem som sannhetsbevis med full bibelsk kraft. Deretter hopper de bukk over alt det ubehagelige bibelinnholdet som ikke harmonerer med det samme verdisynet (veldig mye!). De liberalkristne er nemlig i den historisk privilegerte situasjon at de forstår hva som er «Bibelens egentlige innhold», og som ikke er «farget av tiden det ble skrevet i». For tiden er dette troen på en litt udefinert gudeskikkelse som «handler i kjærlighet», samt «historien om Jesus». Det er alt. Og det kan fort forandre seg. Teologien dannes nemlig hele tiden, i samtalen mellom mennesker, ifølge Siv Limstrand. Hun vil heller «bruke hodet» og deretter relatere dette til de kristne dogmene. At kristendommen dermed ikke blir noe annet enn et ekstrakt av den til enhver tid rådende samfunnsånden, ser ikke ut til å bekymre henne.

Det eneste dogmet de holder fast på er oppstandelsen. Men dette skyldes at dogmet er helt uforpliktende. Hvis troen på oppstandelsen hadde medført noe som var i strid med moderne, liberale samfunnsideal, tror jeg de ville ha forkastet dette også.

Bak det hele ligger en del suspekter innersvinger. For det første er det en grov tilsnikelse å utelukkende trekke ut «de gode tingene» fra en religion som til de grader har stått for bibellegitimert blodsutgytelse, forfølgelse, diskriminering og fordømmelse gjennom århundrene. En annen spekulativ tilsnikelse er å tolke «Gud» inn i alle gode ting som skjer. Inspirerer den kristne «Gud» også gode gjerninger som utføres av humanister, muslimer eller buddhister? Eller gjelder kanskje ikke dette? Kanskje er det bare de kristne som pr. definisjon er i stand til å utføre «gode gjerninger»?

De liberalkristne er i tillegg dårlige til å følge sine egne resonnementer til bunns. Det er forbløffende hvor overrumplet de blir når de konfronteres med det ondes problem. Hvordan kan en allmektig, god Gud tillate lidelse og ondskap? Svaret er mumling, nøling og besvergelses om at dette er et «paradoks» og «veldig vanskelig». Det er for dårlig fra prester og teologer som har studert kristendommen i årevis. Så lenge kristendommen foregir å si noe om *virkeligheten*, må det være mulig å avkreve dem et logisk konsistent svar på hvordan dette henger sammen. De må gjerne relativisere Guds allmakt, hans godhet eller hva som helst for å få det til å gå opp. Men de må ha tenkt gjennom det, og svaret må være logisk. Ikke magisk. Det maktet ikke de tre jeg snakket med. Selv om de gjorde noen forsøk, virket svarene veldig «på sparket» og ugjennomtenkte. Det er oppsiktsvekkende fra folk som har viet livet sitt til kristendommen, i et spørsmål som er så sentralt i deres livssyn.

Åste Dokka uttaler at «det ondes problem har ikke kristendommen noe bedre svar på enn for eksempel humanetikken». Det er en åpenbar misforståelse. Når man ikke forutsetter at jorda er skapt av en allmektig, god Gud, så er ikke ondskap og lidelse noe mystisk. Geologien har gode forklaringer på hvorfor jordskjelv oppstår. Psykologien og psykiatrien kan fortelle oss mye om hvorfor mennesker begår onde handlinger. Mer mystisk er det ikke, kjære kristne venner.

K O M M E N T A R

Muslimer angriper Holocaust-dagen

Oslo-imam Basim Ghozlan mener Holocaust brukes for å begrunne nye overgrep mot folkegrupper i dag, og støtter et engelsk forslag om å droppe Holocaust-dagen. – Et skandaløst forslag som angriper vår kollektive bevissthet og hukommelse, mener fascistjeger Tor Bach.

Av Morten Harper

Holocaust-dagen ble i år markert med en stor internasjonal seremoni ved Auschwitz i forbindelse med 60 års-jubileet for frigjøringen.
Foto: Scanpix/EPA/Jacek Bednarczyk

Det omstridte forslaget ble i høst lansert av flere muslimske arbeidsgrupper. Gruppene skulle gi Tony Blair råd om hvordan britiske myndigheter kan bekjempe ekstremisme. Etter London-bombene i juli, satte regjeringen ned syv grupper som skulle utrede ulike tema under samlevignetten «Preventing Extremism Together».

Blair fikk garantert ikke det svaret han ønsket seg da fire av gruppene i september foreslo å fjerne Holocaust-dagen 27. januar. Dette er en minnesmarkering for nazistenes folkemord under andre verdenskrig. Gruppene mente markeringen er ekskluderende og provoserende for muslimer. De ville i stedet ha en mer generell «folkemord-dag» som også anerkjenner andre folkemord, bl.a. av muslimer i Palestina, Tsjetsjenia og Bosnia.

Et ikke navngitt gruppe medlem fortalte til The Sunday Times at Holocaust-dagen gir inntrykk av at vestlige liv er mer verdt.

– Bare navnet virker ekskluderende for mange unge muslimer. Det sender ut feil signal – at ett folk skal minnes mer enn andre.

– MISBRUKES

Forstander og imam Basim Ghozlan i Det islamske forbundet i Oslo støtter utspillet fra de engelske komiteene:

– Jeg blir også provosert når så mange henger fast i noe som hendte for 60 år siden, og glemmer det som skjer i dag. Det er med på å skape en naiv forestilling om «de stakkars jødene», som brukes av politiske og religiøse grupper for å legitimere at Israel skal få egen stat – på bekostning av meg og min familie, sier Ghozlan. – Holocaust blir misbrukt for å begrunne nye overgrep mot andre i dag, legger han til.

Basim Ghozlan er redaktør for nettsiden Islam.no. Han mener det er krenkende at akkurat Holocaust skal markeres om og om igjen, mens andre folkemord glemmes.

– Det er absurd at man alltid skal understreke denne hendelsen i en lang liste overgrep. Hva med for eksempel nedslaktingen av 8.000 bosniere på én dag i Srebreniza? Fokuset på Holocaust skaper inntrykk av at noen menneskeliv er mer verdt, fastslår han. Og legger til:

– Hva er det som provoserer mennesker? Urettferdighet og undertrykkelse! Det at man gjennom slike markeringer legger mer vekt på jødiske ofre enn andre, skaper grobunn for ekstremisme.

Han frykter ikke at en avvikling av Holocaust-dagen vil oppfattes som en seier for nazistiske grupperinger.

– Jeg er araber, og vi er også semitter. Så jeg er ikke redd for å fremstå som antisemitt. Og som inn-

vandrer i et europeisk land, er jeg jo selv en av dem nazistene ser på som sin fiende, sier Ghozlan.

REAGERER KRAFTIG

Tor Bach, tidligere redaktør for det antifascistiske magasinet Monitor, reagerer kraftig mot forslaget og kaller det en skandale. Han understreker at Holocaust ikke bare er et spørsmål om jødeutryddelsene, men også systematisk drap på krigsfanger, handikappede, homofile og etniske minoriteter.

– Sier man at Holocaust-markeringen er et jødisk fenomen, så sier man også at de fem millioner andre som ble drept, ikke finnes. Det er et kraftig angrep på vår kollektive bevissthet og hukommelse, mener Bach.

Holocaust-dagen er markert i Norge siden 2001. På årets arrangement ved det jødiske minnesmerket på Akershusstranda var det appeller fra blant annet Regjeringen, Det mosaiske trossamfunn og Romani-folkets landsforbund. FN's generalforsamling vedtok nå i november at 27. januar skal være en internasjonal markeringsdag om Holocaust. Vedtaket var enstemmig.

– Den muslimske kritikken er opplagt et resultat av Midtøsten-konflikten. At noen lar den betente striden styre synet på historiske hendelser og undervurderer betydningen av Holocaust, må tas på alvor før det blir et stort problem, sier Bach. Og han advarer:

– Sier man at Holocaust-markeringen er et jødisk fenomen, så sier man også at de fem millioner andre som ble drept, ikke finnes.

Øverst: Høgskolelektor Nazneen Khan-Østrem mener det foregår en markant stillingskrig blant muslimene i det britiske samfunnet. Foto: Aschehoug

Nederst: Oslo-imamen Basim Ghozlan mener at Holocaust-dagen er med på å skape en naiv forestilling om «de stakkars jødene», som brukes for å legitimere at Israel skal få egen stat. Foto: Islam.no

– Slike ting er ekle. Det verste som kan skje for antirasistisk arbeid er at etniske eller religiøse minoriteter flyr i tottene på hverandre.

Bach mener samtidig at jødiske og muslimske ledere både i Norge og England har vært flinke til å støtte hverandre i felles saker.

– Etter London-bombene gikk jøder og muslimer ut sammen og erklærte at terroren var ugudelig. De gjorde felles sak også her hjemme da Frp ville forby mannlige omskjæring.

TRAKK FORSLAGET

Generalsekretæren for The Muslim Council of Britain, Iqbal Sacranie, støttet i forslaget om å fjerne Holocaust-dagen.

– Budskapet fra Holocaust var 'aldri igjen'. Skal den beskjenningen ha praktisk innvirkning på verdenssamfunnet, må den være inkluderende. Vi kan aldri ha doble standarder når det gjelder menneskeliv. Muslimer føler seg såret fordi livene deres ikke er like mye verdsatt som de livene som gikk tapt under Holocaust, uttalte Sacranie til The Sunday Times.

Forslaget førte til sinte reaksjoner fra det jødiske miljøet. De mente utspillet var en fordekt benekting av Holocausts omfang, og at formålet var å underminere grunnlaget for Israels eksistens.

Det var neppe disse nokså forutsigbare reaksjonene som gjorde utslaget, men de muslimske utredningsgruppene tok til slutt vekk forslaget og nevner overhodet ikke fjerning av Holocaust-dagen i den endelige rapporten som ble overlevert regjeringen nå i november. Mer sannsynlig er det at Tony Blair og innenriksminister Hazel Blears har gjort alt de kan for å unngå et så omstridt forslag i en offentlig bestilt utredning. Fersk dokumentasjon av økende antisemittisme i Storbritannia, rundt femti prosent økning av voldelige angrep mot jøder i 2004, bidro nok også til at forslaget måtte legges dødt.

Den drøyt hundre sider lange rapporten gruppene legger fram foreslår i stedet mer samtlende tiltak som skoleutstilling om Islam for økt forståelse, å gi unge muslimer muligheten til å bli ledere og aktive borgere, samt en «borgerens verktøykasse» som gjør islamske samfunn, moskeer og foreldre i stand til å hankses med ekstreme tendenser.

STILLINGSKRIG

– Jeg synes det ville være trist å fjerne markeringen av Holocaust-dagen. Det er en så grotesk hendelse at vi ikke kan la oss selv glemme den, sier høgskolelektor Nazneen Khan-Østrem ved journalistutdanningen på Høgskolen i Oslo. Hun har nettopp utgitt boken *Min bellige krig*. Boken handler om hva det vil si å være muslim i Vesten i dag.

– Samtidig har det skjedd og skjer massakrer andre steder også, fortsetter hun. – Selv om de på langt nær er så grusomme som Holocaust, er dette noe som også bør diskuteres. Det er ikke opplagt hvor vi bør legge listen for hva som skal være en del av den offentlige, kollektive historien.

Khan-Østrem er oppvokst og har studert i England. Hun mener det nå foregår en markant stillingskrig i det britiske samfunnet. – Muslimene har behov for å markere seg. De vil fremstå som liberale og lydhøre, men også sterke og tydelige. Khan-Østrem skjønner at mange muslimer er frustrerte.

– Når amerikanerne drepte sivile i Afghanistan ble det aldri noen stor sak. De sivile ofrene i Irak fikk heller ikke særlig oppmerksomhet sammenlignet med hederen til døde amerikanske og britiske soldater. Det er ikke vanskelig å se dobbeltmoralen i dette. Likevel blir det feil å angripe Holocaust-dagen, fastslår Khan-Østrem.

I den nye boken sin er hun opptatt av å vise at islamsk tro er forenlig med moderne verdier som menneskerettigheter og likestilling. Hun har merket en voldsom oppblomstring av muslimers politiske identitet etter 11. september og invasjonen av Irak.

– Det kan ligge en fare for fundamentalisme i dette, men det kommer an på hvordan denne identiteten politiseres. Den offentlige debatten om terrorisme, Irak og Midt-Østen gjør at muslimer må ta stilling til mange ulike saker. Da blir man også mer bevisst den religiøse identiteten man har. Det kan være positivt fordi man oppsøker kildene og undersøker hva det vil si å være muslim, sier Khan-Østrem,

og peker på at likeverd og toleranse er kjerneverdier i Islam.

ANTISEMITISME?

Hvordan kan man kritisere Israel uten å oppfattes antisemittisk? Khan-Østrem, som selv har gitt sønnen sin et jødisk navn, svarer slik:

– Det må være fullt mulig å kritisere en stats politikk uten å bli diskreditert fordi man er muslim. Beskyldninger om antisemittisme må ikke få bli en hersketeknikk.

Israel-Palestina-konflikten er også et dilemma for det organiserte norske antirasistmiljøet. Rød Ungdom i Oslo boikottet i år SOS Rasismes markering av Krystallnatten 9. november, fordi Det Mosaiske Trossamfunn var medarrangør.

Tor Bach, som nå er frilansjournalist med høyre-ekstreme miljøer som spesialfelt, mener man skal forholde seg til antisemittisme som til et hvilket som helst annet rasistisk fenomen. – Jeg vil si at norske Palestina-venner i de aller fleste tilfeller har klart å holde en grei linje. Vi har også sett at organisasjonene på norsk venstreside har hatt evne til å gripe inn mot overtramp, som når RV i fjor ekskluderte et av sine medlemmer for å spre jødehets.

Samtidig synes han det var tullete av Rød Ungdom å boikotte Krystallnatten: – Det er absurd å kreve at den samtlende jødiske organisasjon i Oslo ikke skal få være med og markere en slik søragedag. Det handler ikke om å ta stilling til noen av partene i nåtidens politiske konflikter, sier Bach.

KILDER:

- The Sunday Times 11/9-05: Ditch Holocaust day, advisers urge Blair.
- Danmarks Radio 17/11-05: Stigende antisemitisme i Storbritannien.
- Rapporten 'Preventing Extremism Together' Working Groups Aug-Oct 2005.
- Nettmagasinet Monitor: www.magasinnet-monitor.net.

HOLOCAUST-DAGEN

Holocaust-dagen 27. januar markerer frigjøringen av konsentrasjons- og utryddelsesleirene Auschwitz /Birkenau i 1945.

6 millioner jøder ble drept av nazistene under andre verdenskrig. Også andre folkegrupper og minoriteter ble forfulgt, som romanifolket, slaver og homofile. Totalt ble om lag 11 millioner mennesker drept (enkelte anslag setter tallet opp mot 20 millioner).

FNs generalforsamling vedtok nå i november enstemmig at 27. januar skal være en fast, internasjonal markeringdag for Holocaust-ofrene.

Det var Sveriges statsminister Göran Persson som satte markeringen på dagsorden under Stockholmsmøtet om Holocaust i 2000. Dagen er siden 2001 markert i flere europeiske land, deriblant Norge, Sverige og Storbritannia.

Hvordan undervises religion i andre land?

Mange land strever med å gi religionene en naturlig plass i et moderne undervisningsopplegg. Hvordan kan religion formidles til barn i en skole som langt på vei er tuftet på et oppgjør med religiøse dogmer?

Av John Kristian Sanaker

Dette var hovedemnet for en konferanse i oktober, i Sèvres utenfor Paris, i regi av den franske foreningen for sammenlignende undervisningsstudier (*Association française d'éducation comparée*). Temaet for konferansen var undervisning og religion sett i lys av prinsippet om religionsnøytralitet i skolen og det offentlige liv generelt (laïcité-prinsippet).

Undertegnede presenterte de norske paradoksene knyttet til striden rundt statskirkeordningen, konfessjonsplikten for offentlige personer som kongen og kirkeministeren. Særlig la jeg fram motsetningene som har preget diskusjonen om KRL siden faget ble opprettet i 1997 til FN-dommen våren 2005 og den påfølgende opprydningsaksjon fra statsråd Clemet.

Konferansen tok for seg de prinsipielle, filosofiske aspektene ved spørsmålet (hvordan definere objektet 'religion'? hva er forholdet mellom religion og moral? hva innebærer *egentlig* laïcité-prinsippet? osv.). Den trakk også opp store historiske linjer som klart viser at forholdet mellom religion og undervisning blir problematisk fra det øyeblikk nasjonalstatene (fokuset var her særlig på Europa) ser identitetsbygging og etablering av en nasjonal felleskultur som en viktig *statlig* oppgave.

ULIKE MODELLER FOR FORHOLDET RELIGION-STAT

De ulike praktiske ordningene rundt om i verden ble viet stor oppmerksomhet. Mer enn 20 land var representert med praktikere med ulik bakgrunn (lærere, religionsvitere, undervisningsadministratorer, osv.) som gjennom sin presentasjon av eget system gjorde det mulig å foreta sammenligninger.

La oss begynne med avslutningen: religionsviteren Jean-Paul Wilhaimes forsøk på en systematiserende oppsummering. Wilhaime presenterte to hovedtyper – den integrerte modellen og den ikke-integrerte. For å illustrere hva han mente med integrert modell brukte han Iran og den gamle Sovjetunionen som eksempler. Her er henholdsvis religion (islam) og ateisme (dialektisk materialisme) en viktig forutsetning for selve statsdannelsen. Ideologisk og religiøst mangfold tolereres ikke. Dette er en integrert modell i en hard versjon som er ukjent i dagens Europa.

Som eksempler på land med integrert system i en mykere versjon brukte Wilhaime Italia, Hellas og Danmark – og vi kan trygt også henge på Norge. I disse landene knyttes religionsundervisningen nært til kulturarven, hvilket fører til at flertallsreligionen har en tendens til å dominere. Til tross for dette, finnes det også en lovfestet toleranse overfor mindretallsreligionene. Katolisismen i Italia, den ortodokse religionen i Hellas og lutheranismen i de nordiske landene har stor tyngde som komponenter i en lang historie med nasjonsbygging og identitetsskaping.

FORMELL LIKESTILLING – REELL DOMINANS

Sett med norske øyne, og særlig med bakgrunn i FN-dommen mot det norske KRL-faget, var de to greske bidragene på konferansen interessante. Her ble det hevdet at det ofte er forskjell på nasjonenes *prinsipielle*

åpenhet mot andre religioner og livssyn, og reell *praksis*. I virkeligheten legges det gjerne så stort press på dem som tilhører mindretallets ulike undergrupper, at disse ender opp med å godta flertallets premisser for religionsundervisning. I Hellas er for eksempel den gresk-ortodokse religionen overveldende tilstede i historie- og greskundervisningen som et grunnelement i nasjonsbyggingen. Dette kan jammeføres med de norske læreplanenes vektlegging av den kristne tradisjonen som identitetsskapinge faktor av stor historisk betydning.

Den samme tendensen i retning religiøst press kunne en brasiliansk deltaker melde om. I et land hvor religionsnøytralitet har vært et viktig prinsipp og hvor religionstimene egentlig er frivillige, er det katolske flertallet og et vitalt protestantisk mindretall (hovedsaklig pinsevenner), i ferd med å stigmatisere de ele-

Den britiske ordningen overført til Norge ville bety at kristendommen hadde fått dominere i et innlandsområde med liten innvandring, mens islam kunne fått utfolde seg kvantitativt i skoler i indre Oslo øst.

vene som vil unndra seg religionsundervisningen. De som ber om fritak får ingen alternativ undervisning, men plasseres i samme rom som de elevene som soner en eller annen form for straff.

Interessante innspill som bekrefter religiøst press kom også fra en tallrik senegalesisk delegasjon. Med sin overveiende muslimske befolkning, har Senegal hatt en lang religionsnøytral tradisjon. Nå observeres det tiltagende press på den offentlige skolen fra de muslimske miljøene.

LIBANON OG BELGIA – SEKTORISERT LIKESTILLING

Hva så med de modellene hvor en dominerende religion ikke er integrert i den statlige skolens historie- og identitetsbygging? La oss se på to helt ulike løsninger fra to land som på mange måter står langt fra hverandre: Libanon og Belgia.

Med en befolkning bestående av en rekke kristne og muslimske grupperinger, har Libanon et sektorisert

skolesystem. Religionsundervisningen svarer til de enkelte religiøse grupperingenes behov. I praksis blir det gjerne slik at hver religion og hvert livssyn har sin skole. Nå vil en kunne hevde at nyere historie har vist at Libanon langt fra er noe vellykket eksempel på fredelig sameksistens og toleranse overfor annerledes tenkende og troende. Men sektoriseringen fører i hvert fall til at det ikke er skolen som er stridsarena.

Belgia skiller seg ut ved en ekstremt differensiert religionsundervisning. Skoleloven garanterer rett til undervisning i «religion eller moral». Ateisme/humanisme er sidestilt med de store religionene når det gjelder elevenes rett til egne timer. Et stort korps av spesiallærere med bakgrunn i de enkelte religionene tar seg av «sine» elever. Som et eksempel kan det nevnes at islamundervisningen utføres av en lærerstab på over 800 som er lønnet av staten, men sertifisert og faglig kontrollert av ledelsen for Belgias muslimske hovedorganisasjon. En kan altså si at Belgia er et mønsterland hvis en ser på maksimal toleranse overfor religioner som et gode. På den andre siden har det statlige undervisningssystemet frasagt seg en del kontrollmuligheter. En av de belgiske deltakerne på kongressen bekreftet at Belgia mangler kontrollmuligheter som hindrer at for eksempel kreasjonister og andre fundamentalister får boltre seg i skolen på statens bekostning.

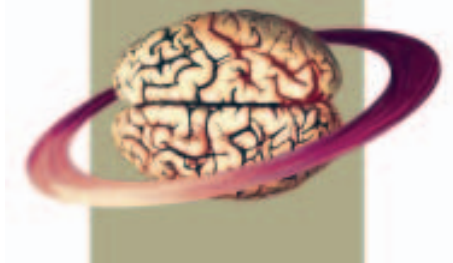
STORBRITANNIA – LOKALRELIGIØST SELVSTYRE

Religionsundervisningen i Storbritannia blir stilt overfor spesielle problemer på grunn av den britiske innvandrerpopulasjonens tendens til ghettoisering. I et forsøk på å tilfredsstille ulike religiøse gruppers behov, samtidig som en ivaretar hensynet til at elevene skal oppdras til toleranse og gjensidig forståelse, praktiserer Storbritannia en regional eller lokal pluralismevariant. Religionsundervisningen bestemmes her kvantitativt i forhold til de religiøse grupperingenes tallmessige betydning i et gitt område eller i en gitt by. Overført til norske forhold betyr dette at kristendommen ville fått dominere i et innlandsområde med liten innvandring, mens islam kunne fått utfolde seg kvantitativt i skoler i indre Oslo øst.

QUEBEC – RELIGIONSNØYTRALT FELLESFAG

Ordningen i den kanadiske provinsen Quebec skilte seg ut. Mange mente denne modellen er en modell til etterfølgelse. Quebec var et område hvor den katolske kirken helt opp til begynnelsen av 1960-tallet hadde full kontroll over undervisningssystemet. Gjennom quebekernes «fredelige revolusjon» ble så samfunnet i lynende tempo avkristnet og sekularisert. Viktige sektorer som skole og helsestell kom under offentlig, statlig kontroll. Provinsen fikk sitt første undervisningsdepartement i 1963. Quebec er nå klar til å iverksette en ordning med obligatorisk fellesundervisning i moral og religion i religionsnøytrale, konfessjonsfrie skoler. Dette er utvilsomt den raskeste utviklingen noe vestlig land kan vise til fra skolens totale avhengighet av kirken som premissleverandør for religionsundervisningen, til en tilnærmet full nøytralitet.

Vitenskap

Britiske myndigheter tillater den dominerende religionen i lokalsamfunnet også å dominere religionsundervisningen på skolen. Dermed er det Islam som dominerer religionsundervisningen i dette nabolaget; den muslimske bydelen Beeston i Leeds.

Foto: Scanpix/AP/Jon Super

DEN INTEGRERT-PLURALISTISKE MODELLEN ER VANLIGST

Imidlertid framstår Quebec-modellen inntil videre som det ideelle unntaket. Ser vi på de store utviklingslinjene, ser det ut til at det vanligste er en modell vi kan kalle den integrert-pluralistiske. Her hører også det norske opplegget til. Modellen innebærer at staten forbeholder seg retten til å la det nasjonale undervisningssystemet preges av den nasjonale religionsarven. Samtidig åpnes det for en pluralisme som er i en viss harmoni med det enkelte samfunnets nåtidige utvikling.

Den tiltagende åpningen mot mer pluralistiske løsninger henger ikke bare sammen med at de vestlige samfunnenes befolkningssammensetning endres. De toneangivende religionsviterne på kongressen var enige om at vi er inne i en periode hvor den samme pluralismen kan forklares på en annen måte. De hevdet at dette har å gjøre med en tiltagende tvil på om

staten kan fortsette å spille rollen som forvalter av ideologisk autoritet, på samme måte som i nasjonalstatenes oppbygningsfase. Og hvis staten nøler med å utøve sin autoritet som kontrollør av verdier, moral og grunnleggende ideologisk mening, vil denne funksjonen automatisk overføres til underliggende grupper og organisasjoner, hevdet religionsviterne.

NORGE – LITT AV BEGGE DELER

Norges balansegang mellom dogmatisme og relativisme i undervisningspolitikken kan i lys av dette vurderes på ulike måter. Selv om det kan være nødvendig med sterkt press (av typen FN-dommen) for å hindre at det utøves flertallstyranni i KRL-faget, er de fleste enig i at det også i Norge har vært en utvikling bort fra et rent evangelisk-luthersk monopol på religionsundervisningen. Men det er samtidig klart at

staten har holdt fast ved visse prinsipper og verdier, og ikke latt ideologisk usikkerhet og relativisme resultere i sektorisering som i Libanon og Belgia.

En siste meningsutveksling under kongressens paneldebatt gikk på enkeltes bekymring over at det kan oppstå et moralsk vakuum hvis religionenes plass i skolen og i samfunnet ellers reduseres og deres verdier relativiseres. Som svar ble det hevdet med stor styrke at ingen religioner er moralske, at noen av dem er klart umoralske, og at utviklingen av moderne demokratier og rettsstater gjør moralsk oppdragelse av ungdommen til en sammensatt sak hvor religioner kan spille en rolle, men hvor de ikke nødvendigvis har forrang framfor andre verdisystemer.

John Kristian Sanaker er professor i fransk litteratur ved Universitetet i Bergen.

Human-Etisk Forbund, livssynskamp og sekularisering

I forrige nummer av Fri tanke hadde Anders Horn en kronikk med tittelen «HEF reverserer sekulariseringen». Halve kronikken er et krast angrep på den livssynspolitiske utvikling av Human-Etisk Forbund (HEF) de siste tiårene. Vi ønsker å besvare noen av Horns påstander.

Av Lars Gule og Arnfinn Pettersen

Dette er ikke et HEF-møte:

En sekt kjennetegnes av blind lojalitet, ekstatisk tilslutning, ekstreme doktriner og forbud mot intern kritikk. Det er urimelig av Anders Horn å forsøke og klistre en slik merkelapp på HEF, mener kronikkforfatterne.

Foto: Scanpix/AP/Matt Slocum

Horn misliker den økende bruken av begrepet «humanisme», slik vi for eksempel ser det i siste landsmøtes vedtak om at Borgerlig konfirmasjon skal skifte navn til Humanistisk konfirmasjon.

«Human-Etisk Forbunds identifikasjon med norske trossamfunn dreier forbundet i retning av å også være en sekt. Ledelsens brennende ønske om å erstatte humanetikk med «humanisme» kan bare forstås i sammenheng med dette,» skriver Horn. Han har selvsagt rett i at det *kan* forstås på den måten (uten at det nødvendigvis er en korrekt forståelse), men at det *bare kan* forstås på den måten er en drøy påstand.

De primære argumenter for å erstatte humanetikk med humanisme har for det første vært et ønske om å bringe livssynsbetegnelsen i samsvar med internasjonal praksis. Våre søsterorganisasjoner internasjonalt bruker betegnelsen «humanisme». Humanetikk er et særnorsk fenomen (om enn med danske røtter).

For det andre reflekterer det et ønske om å gjen speile livssynshumanismens røtter tilbake til antikken, renessansens gjenoppdagelse av mennesket og ikke minst opplysningstiden, for derigjennom å tydeliggjøre at humanismen har en lang og ærefull tradisjon.

For det tredje skyldes det et ønske om at norske humanister, gjennom sin språkbruk, skal vedkjenne

seg og bevisstgjøre seg selv og andre om denne tradisjonen – slik humanister verden over gjør. I dette ligger det et element av livssynskamp – et ønske om å ta begrepet tilbake fra mer eller mindre religiøse grupper, grupper som kanskje representerer deler av den humanistiske arven, men som ikke ønsker eller evner å ta konsekvensene av den.

HEF – ER EN SEKT?

Ledelsen (Horn er uklar på om det dreier seg om den valgte eller ansatte ledelse – eller muligens begge deler) har selvsagt ikke noe ønske om å «dreie forbundet i retning av også å være en sekt». Selv om det er uklart hva Horn mener med sin påstand, er beskyldningen om at HEF er eller er i ferd med å bli en sekt så vidt vanlig at det kan være grunn til å se nærmere på den.

Innen religionsforskningen opererer man med to ulike sektdefinisjoner. Den ene definerer en sekt som «en religiøs gruppe som pga. avvikende meninger har skilt seg ut fra et større trossamfunn» (kilde: Caplex.no). Vi antar at vi uten videre kan legge denne til side.

Den andre definisjonen er bygd opp av et sett kriterier som kjennetegner slike grupper. Uten å gå i detalj er det naturlig å fremheve at et av de sentrale kriteriene er kravet om «høyintensiv deltagelse». Hvil-

ket vil si at sekter i henhold til definisjonen forlanger stor grad av aktiv deltagelse, for derigjennom å skille de som er villig til å ofre seg for gruppen fra de som ikke er det. Dette må sies å være en lite presis beskrivelse av en organisasjon som HEF, der kun vel to prosent av medlemmene er aktive på en eller annen måte.

Vi kan med andre ord se bort fra akademiske definisjoner av sekter. Antagelig opererer Horn med en noe mer «folkelig» forståelse av hva en sekt er. Slike er mer flytende, men kan antas å inneholde påstander om lukkethet, ekstreme doktriner og krav om full tilslutning til disse, mer eller mindre ekstreme atferdsnormer, avgrenset lederskap i form av en kallet, føreraktig skikkelse, lav rekruttering eller rekruttering gjennom å fødes inn i sekten og en fiendtlig holdning til omgivelsene. Ut fra idealer som åpenhet, udogmatisk virkelighetsoppfatning og demokrati representerer sekten i denne forstand et tilbakeskritt i det moderne samfunn.

HEF er en demokratisk organisasjon, hvor medlemskapet er åpent for alle som kan slutte seg til forbundets formål. Forbundets doktriner er på ingen måte ekstreme. Forbundet stiller ingen krav om full tilslutning til disse, og har heller ingen måte å kontrollere dette på. Det har ikke en gang en eksklusjonsparagraf.

Forbundet ledes av et demokratisk valgt styre og den daglige ledelse ansettes av dette styret.

De utviklingstrekk Horn mener er med på å gjøre HEF til en sekt er vel funderte i demokratiske vedtak, samtidig som medlemsveksten har vært formidabel. Da blir det vanskelig å se hva Horn mener med sin sektbeskyldning, utover et ønske om å klistre en uglesett merkelapp på demokratiske vedtak han selv misliker. Antagelig er det av samme grunn han velger å omtale forbundets siste landsmøte som forvirret.

SEKULÆRE SEREMONIER MÅ IKKE VÆRE STATLIGE

Horn misliker særlig at forbundet har utvidet sere-
monitilbudet til også å omfatte vigsel. Han synes i
det hele tatt å mislike at forbundet fortsatt driver
med seremonier. «Det uttalte målet for Borgerlig
konfirmasjon var at det offentlige skulle adoptere tra-
disjonen, når initiativtagerne først hadde vist at det
var mulig å snakke etikk og moral med ungdom uten
også å snakke religion,» skriver Horn og beklager at
forbundet ikke innser at det allerede finnes et ikke-
religiøst ekteskapsalternativ og at forbundet
gjennom sin seremoni støtter «opp under en avseku-
larisering av samfunnet».

Statlige seremonier er tydeligvis sekulære, eller i det
minste skritt i retning av sekularisering, andre sere-
monier er det ikke. Det er i alle fall én nærliggende
måte å forstå Horns ønske om at staten skal ta seg av
alle slike oppgaver, og at de først da er tatt hånd om på
en etisk akseptabel måte. Hvorfor kun «et offentlig,
sekulært ekteskapsinstitutt» skulle være en aksep-
tabel ekteskapsform for humanister, humanetikere og
andre sekulære mennesker forblir uklart, men kanskje
er det fordi selvstendige humanistiske alternativer
hindrer staten i å ta over det hele?

Mistanken forsterkes av at Horn, aldeles uten ironi,
skriver lengselsfullt om de tidlige humanetikernes
ambisjoner på Borgerlig konfirmasjons vegne, at «...
målet for Borgerlig konfirmasjon var at det offentlige
skulle adoptere tradisjonen, når initiativtagerne først
hadde vist at det var mulig å snakke etikk og moral
med ungdom uten også å snakke religion».

Det er riktig at dette ønsket var utbredt i forbundets
tidlige år, men det er lenge mellom hver gang det i
dag ytres ønsker om at staten skulle ta over ansvaret
for det hele og ha eneansvaret for å lære unge men-
nesker opp til å bli gode, etisk bevisste borgere. Det
eneste klare eksempelet vi har hatt på en slik ung-
domsfest i statlig regi i det moderne Europa, var i
gamle Øst-Tyskland.

Utover det eventuelle samfunnsmessige behovet
for seremonier, er det i det hele tatt litt vanskelig å se
hvorfor staten skulle drive en egen sekulær konfirma-
sjon. Kunne den ikke like godt bruke skolen?

STATSHUMANISME ER TOTALITÆR TENKNING

Det later i det hele tatt til at Horn har problemer

med ideen om Human-Etisk Forbund som livssyns-
organisasjon. For Horn synes hans politiske grunnsyn
å sammenfalle med en variant av det vi andre kaller
livssynshumanisme, og han ser ikke noe behov for
begrepet livssyn. Det ser ut til å greie seg lenge med
SVs partiprogram.

Horn slutter seg til en form for tenkning vi kan
kalle «statshumanisme». Statshumanismen kjenne-
tegnes ved en overbevisning om at ens verdier, og
ikke minst ens begrunnelser for disse verdiene, er av
så høyverdig karakter at staten burde adoptere dem
som sine egne. Statshumanisten ønsker å innsette sitt
eget «livssyn» som statens.

Det er flere gode grunner til at det er blitt lengre
mellom statshumanistene enn det var for noen tiår
siden. La oss peke på to. For det første: Forrige århundre
viste noen stygge eksempler på hvordan det kan gå
med ambisiøse planer for å forme samfunnet ut fra
egne ideologiske preferanser. De totalitære eksessene
som preget 1900-tallet bød på et skremmende stu-
dium i farene med autoritær og totalitær tenkning.
Her er det mye å lære. Blant annet at intensjonene
ofte er de beste. Men slike intensjoner har vært bro-
legning på veier vi bør passe oss vel for å legge ut på.

Statshumanismen er, sine gode intensjoner til tross,
et eksempel på slik totalitær tenkning, om enn i en
mild grad. Ønsket om å gjøre sitt eget livssyn til sta-
tens, og der gjennom alles livssyn, bør få varselklokkene
til å ringe hos de som har tatt lærdom av forrige år-
hundres eksesser. En viktig lærdom var at man skal
være forsiktig med å anta at man sitter på oppskriften
på det gode samfunn. Denne kunnskapen oppfordrer
til ydmykhet.

For det andre: Siden 50-tallet er det norske samfunn
gått gjennom voldsomme endringer. Først gjennom
de kulturelle endringer som særlig tok til gjennom
ungdomsopprørene på 60- og 70-tallet. Og så gjen-
nom en innvandring som for alvor har gjort Norge til
et multireligiøst samfunn.

Dette har bydd på betydelige utfordringer og har
tydeliggjort verdien av respekt for andre menneskers
livssynvalg og nødvendigheten av toleranse for inn-
holdet i disse livssyn. Vi er med andre ord blitt et
genuint pluralistisk samfunn på livssynsområdet.
Det er ulike meninger om hvorvidt denne pluralis-
men er et gode eller ikke og om hvilke konsekvenser
den bør ha for politikk og lovgivning. Men den er
uansett en realitet også humanister må forholde seg til.

RELIGIONSKRITIKK BØR RAMME DET IRRASJONELLE

Horn er bekymret over mangelen på religionskritikk
fra HEFs side – og religionskritikk må være makt-
kritikk i vår tid, skriver han. Det kan vi være enige
i, selv om en maktkritikk også må forholde seg til
teologisk-filosofisk argumentasjon. Skal man under-
grave religiøse maktinstitusjoner, er det viktig å
ramme det irrasjonelle i ideologien de bygger sin

makt på. Men Horn er redd dette fører til ørkesløse
diskusjoner om hva kristendom, islam osv. egentlig
er, fordi «kristendommen eller islam «er» ingen ting
annet enn hva millioner av troende tror at de er».

Tja, kanskje, men hvordan kan Horn da i neste av-
snitt si at «det er lett å påvise at en slik direkte kobling
mellom [tvangsekteskap, æresdrap og kjønnslemles-
telse] ikke holder. Koblingen mellom islam og kjønns-
lemlestelse er dokumentert spuriøs». Likevel er det
millioner av muslimer og kristne som tror at kjønns-
lemlestelse, æresdrap og tvangsekteskap er en del av
deres kristendom eller deres islam. Ifølge Horns egen
definisjon, er da disse fenomenene en del av kristen-
dommen og islam.

Selvsagt skal slike fenomener og deres kobling til
religionene, uansett om koblingen er teologisk eller sosiolo-
gisk, kritiseres. Det gjør Human-Etisk Forbund. Sam-
tidig har HEF forsvart livssynsfriheten, slik humanist-
bevegelsen alltid har gjort – ikke minst fordi huma-
nister historisk sett har opplevd hva det vil si å være
en minoritet.

Et slikt forsvar kan for skams skyld ikke bare
være et forsvar for egen livssynsfrihet – i det minste
ikke i et demokratisk samfunn. Derfor har HEF for-
svart muslimers rett til å være muslimer i Norge, til å
bære *hijab* og til å bygge moskeer. Vi har også forsvart
kristne gruppers rett til å være kristne på sin måte,
selv om det skulle innebære intern diskriminering av
kvinner og homofile.

Forbundets religionskritikk handler derfor ikke,
slik mange tror og som det kan virke som Horn
ønsker at den skulle, om å drive religion bort fra det
offentlige rom. Derimot inngår den i kampen for livs-
synslikestilling.

Derfor var det ikke bare navnet på seremoniene
som ble endret på høstens landsmøte. Vedtektene ble
også oppdatert. I den nye § 3 heter det nå at forbundet
vil arbeide for en livssynsnøytral stat, livssynsfrihet
og respekt for menneskerettighetene i et pluralistisk
samfunn. Denne erkjennelsen av pluralismens realitet
er også en aksept av livssynsmangfold som et gode.
Samtidig som vi gleder oss over at stadig flere men-
nesker frigjør seg fra religiøs tvang, er dette den nye
realitet Human-Etisk Forbund er i ferd med å finne
sin plass innenfor, slik andre livssyn også må gjøre
det. Dette innebærer ikke noen reversering av seku-
lariseringen, men betyr at Human-Etisk Forbund ikke
er forkjemper for noen militant sekularisme av fransk
merke.

Og siden vårt forbund ikke er noen sekt, er Horn
hjertelig velkommen til fortsatte drøftinger av hvilken
kurs HEF skal velge framover, gjerne som aktivt
medlem.

Lars Gule er generalsekretær i HEF
Arnfinn Pettersen er redaktør i tidsskriftet Humanist

Mannlig kjønnslemlestelse – et bagatellisert overgrep

I lang tid har kjønnslemlestelse av kvinner fått mye oppmerksomhet og rettferdig, sterk kritikk. Selv om kjønnslemlestelse av gutter ikke er like omfattende medisinsk sett, er også dette et totalt uakseptabelt overgrep. Likevel er inngrepet tillatt både i Norge og Sverige.

Av Staffan Gunnarson og Daniel Hirsch

I lang tid har kvinnelig omskjæring blitt omtalt for hva det er, nemlig en lemlestelse av kjønnet. Praktiseringen med kjønnslemlestelse av kvinner vekker med rette protester i alle siviliserte stater. De unge jentene som på denne måten fratas råderett over egen kropp, og sin egen seksualitet, er ofre for en grusom sedvane.

Ritualet med mannlig kjønnslemlestelse er ikke på langt nær et like stort inngrep. Til tross for dette fortjener også denne tradisjonen å bli sterkt fordømt. Vi mangler ganske enkelt akseptable medisinske grunner for å utføre omskjæring av spedbarn og smågutter. Slike fysiske overgrep setter tvert imot deres helse på spill. Inngrepet merker forsvarsløse barn for livet og det er irreversibelt. Dermed er kjønnslemlestelse av gutter også å betrakte som et åpenbart brudd på menneskerettighetene.

Hvis noen hadde kommet på ideen å tatovere barn med religiøse symboler eller å brennmerke dem for kulturell identifikasjon, ville reaksjonene ha blitt mange og sterke. Til tross for dette ville en slik skikk faktisk ha vært mindre farlig.

FØRBIBELSK TRADISJON

Allerede flere tusen år tilbake i tid var omskjæring av menn i bruk i Egypt. Først blant prester og andre i samfunnets øvre sjikt. Senere mer generelt i befolkningen. Samtidig spredte omskjæring seg over store deler av det østre middelhavsområdet. Årsaken til at det nye ritualet ble innført, kan ha vært symbolsk, religiøs eller sosial. Muligens ble det utført av hygieniske årsaker, men det vet vi ikke noe sikkert om. I Bibelen finner vi fortellingen om Abraham, der Gud befaler at alle i Abrahams slekt bør omskjæres. Omskjæringen ble deretter arvet av både jøder og muslimer, selv om Koranen ikke direkte har noe påbud om dette.

Gjennom Paulus ble de kristne fritatt fra den jødiske tvangen om å la seg omskjære. Dette var trolig en strategisk holdning hos religionsstifteren Paulus, ettersom mange allerede på hans tid mislikte skikken. Kravet om omskjæring hindret ganske enkelt vervingen av nye tilhengere. Å gi slipp på kravet til omskjæring var altså en del av kristendommens tidlige oppskrifter på fremgang.

I denne sammenhengen kan vi nevne at Michelangelos berømte David-statue ikke er omskåret. Det er imidlertid kopier av David-statuen som står i synagoger. Men så lenge det bare gjelder statuer, er det selvsagt ikke så farlig. I det virkelige liv er det langt mer alvorlig.

PENGER MOTVIRKER AVSKAFFELSE

Idag omskjæres millioner av gutter verden over. Blant jøder og muslimer gjøres det av religiøst-etniske grunner. I Afrika sør for Sahara utføres akten i tradisjonelle initiasjonsriter på terskelen til voksenalivet. I USA er det en del utgrupper som benytter seg av en

ny omskjæringsvariant på nyfødte som i hovedsak begrunnes medisinsk, men som også er ment å motvirke onani.

Det ligger også store økonomiske interesser bak det hele. For privatleger er dette en lukrativ virksomhet. Et inngrep kan koste flere tusen kroner. I områder der den lokale barbereren tar seg av saken, kan virksomheten utgjøre en stor del av dennes årsinntekt.

Det er sterke krefter som opprettholder tradisjonen, og som motvirker at det utvikles mer akseptable rituelle former. Det har også vist seg å være vanskelig å få noen sympati blant jødiske og muslimske grupper for å få utviklet et nytt rituale uten omskjæring. Merkelig nok hevdes det ofte, selv fra religiøst hold, at omskjæring har positive medisinske effekter. Dette er en påstand som motsies av nærmest all forskningslitteratur på området. En reduksjon av en spesiell form for peniskreft blir ofte nevnt. Det samme blir en påstått lavere frekvens av urinveisinfeksjoner de første tre levemånedene, noe som i seg selv er ytterst uvanlig.

MERKET FOR LIVET

Disse tvilsomme og i alle henseender begrensede positive sidene faller uansett gjennom veid mot de reelle farene og lidelsene ved omskjæring. I tillegg til at den akutte smerten kan være stor, er kjønnslemlestelsen irreversibel og individet tvinges til å bære en etnisk markør på kroppen resten av livet. Dette selv om han skulle komme til å velge et annet livssyn enn sine foreldre og kanskje senere i livet kan komme til å ta avstand fra kulturen og religionen han vokste opp med.

En vanlig fordom er at omskjæring av gutter er et ubetydelig inngrep. Hvis man sammenligner med de verste eksemplene på kvinnelig omskjæring, er dette selvfølgelig korrekt. Likevel skal dens følger og farer ikke undervurderes. Tilfeller med rene forblødninger etter dårlig utføring har forekommet. Årlig rapporteres det om dødsfall. Andre bivirkninger er infeksjoner, stygge arrdannelse, skjevvekst, ereksjonssmerter og nedsatt følsomhet som – spesielt senere i livet – kan vanskeliggjøre orgasme. En reduksjon av følsomheten på 30-50 prosent er ikke uvanlig, og kan bety mye for seksuallivet. Når man fjerner en stor del av forhuden, fører dette til at penishodet blir hardere og mindre følsomt. En naturlig utviklet beskyttelse tas her bort fra noe så vesentlig som et menneskes kjønnsorgan. Man kan si det samme for mannlig omskjæring som Ayaan Hirsi Ali har hevdet angående kvinnelig omskjæring; Om dette hadde skjedd med deler av kroppen som vises, hvis det for eksempel hadde handlet om å skjære bort en bit av øret eller nesen, da hadde ingen akseptert det.

Å gjøre noe slikt mot noen, uten å ha medisinsk akseptabel grunn for det, burde vært straffbart. Alle individer burde hatt en slik beskyttelse, og da spesielt mindreårige. Voksne personer må selvsagt få velge

selv om de vil la seg omskjære. Men foreldre skal ikke, på grunn av manglende kunnskap eller sterke kulturelle/religiøse konvensjoner, kunne for gripe seg på sine barn på denne måten.

Ofte handler diskusjonen rundt mannlig omskjæring om hvorvidt man skal bruke bedøvelse eller ikke. I jødedommen kan omskjærelse av gutter skje allerede den åttende levedagen, og det er ikke tillatt å gi smertestillende. I Sverige har man akseptert dette. Svenske myndigheter har også akseptert at inngrepet ikke trenger å utføres av en lege. En jødisk Mohel får i stedet lov å utføre det. Et av argumentene til Det jødiske sentralrådet i Sverige er utrolig nok at barn «mangler evne til å føle smerte de to første levemånedene».

Når det gjelder nyfødte jødiske barn aksepterer altså den svenske staten et overgrep som ville ha vært totalt uakseptabelt og straffbart i alle andre sammenhenger. Og den eneste årsaken er at man vil tilfredsstille et religiøst ønske. Det er høyst uverdig.

MENNESKERETTIGHETER BLIR ALDRI RASISME

Dessverre oppfattes ofte kritikk av jødisk mannlig omskjæring som antisemitisme. Det er usaklig. Skikken bryter mot de fleste medisinske, humanistiske, demokratiske og menneskerettslige hensyn. Å forsvare den enkeltes behov for vern mot slike overgrep, må alltid gå foran eventuell redsel for selv å feilaktig bli beskyldt for noen form for rasisme.

FNs barnekonvensjon har som overordnet mål at man alltid må legge mest vekt på «barnets beste». Når det gjelder omskjæring er det særlig to paragrafer som er relevante. Paragraf 14, som handler om barnets rett til religionsfrihet og nummer 24, som oppfordrer verdens land til å avskaffe tradisjoner og sedvaner som påvirker barns helse i negativ retning. Det er ingen tvil om at tradisjonen med omskjæring av gutter er et brudd på denne konvensjonen. Som en konsekvens av dette burde handlingen kriminaliseres.

Å bruke foreldreretten som forsvar for omskjæring, blir feil. Hensikten med foreldreretten er ikke å gi foreldre blankofullmakt til å mishandle sine barn. Hensynet til individets vern mot overgrep må gå foran. Humanister og demokrater har likevel problemer med å fordømme denne praksisen. Hva er grunnen til det? Hvorfor denne overdrevne respekten for andres kultur og religion? Er det riktig å ofre små barn på det flerkulturelle alteret, og frarøve dem retten til å bestemme over sin egen kropp?

Staffan Gunnarson er idéhistoriker og har lang tid som aktiv i svenske Humanisterna bak seg. Han er for tiden bosatt i Oslo.

Daniel Hirsch er cand. philol. i filosofi fra NTNU i Trondheim og medlem av Human-Etisk Forbund.

Hvis noen hadde kommet på ideen å tatovere barn med religiøse symboler eller å brennmerke dem for kulturell identifikasjon, ville reaksjonene ha blitt mange og sterke.

Tillatt i Norge: Omskjæring av gutter bør kriminaliseres, mener Staffan Gunnarson og Daniel Hirsch. Bildet er fra en muslimsk omskjæring i Skopje, Makedonia. Foto: Valentin Ogneov

Eksklusivt i Fri tanke:

Valgte Humanistisk vigsel

Da Mona Grudt skulle gifte seg for andre gang, valgte hun Humanistisk vigsel. I all hemmelighet.

Tekst og foto: Karen Anne Okstad

Tidligere Miss Universe, Mona Grudt, er redaktør for bladet Ditt Bryllup og får ofte rollen som bryllups-guru – det være seg i sitt eget bryllupsmagasin, på Dagbladets nettsider eller i beste sendetid på Skavlan. Da hun i mai giftet seg med amerikanske Brody Bittrick, hadde paret en enkel humanistisk vielse i Trondheim. I oktober i år feiret paret i New York, med seremoni og bryllupsfest for familie og venner. Hvorfor følger ikke bryllupsguruen strømmen og gifter seg i kirka?

– Jeg har fått litt andre verdier etter hvert. Det har skjedd noe med livssynet mitt, ikke en dramatisk helomvending, men det står mer tydelig for meg hva jeg tenker og tror. Jeg har gjort meg opp noen meninger angående kirkelig vielse og humanistisk vielse, og for meg blir en Humanistisk vigsel det mest riktige, forteller Grudt. Etter at brudgommen fridde, satte brura i gang med bryllupsforberedelser og hemmelighetskremeri.

PRIVAT STUND UTEN GLAMOUR

De første gangene Mona Grudt ringte organisasjonssekretæren i HEF Sør-Trøndelag, ringte hun anonymt. Først etter flere telefonsamtaler og nøye gjennomtenking, avslørte Mona Grudt sitt eget navn. Hun gjorde det klart at hun valgte HEF på en viktig betingelse: Det måtte holdes hemmelig.

– Jeg ønsket ikke at media skulle få vite noe om bryllupsplanene. Jeg ville lage dette til en personlig dag, og gjøre noe som var helt mitt eget, og som ikke skulle bli skapt til noe annet av media. Dette var vår private stund, forteller Grudt, som nå kommenterer bryllupet i mediene for første gang. Hun har lært å sette grenser. Siden hun ble Miss Universe for femten år siden, har media fulgt hvert skritt hun har tatt videre i livet.

– Jeg ønsket en helt enkel seremoni. Det ville ikke ha vært det samme med to-tre pressefotografer hengende rundt oss på bryllupsdagen.

At mediene er ekstra oppmerksom på Mona Grudts bryllup, er kanskje ikke så rart siden hun er redaktør for Ditt Bryllup.

– Selv om det i mediene ser ut som jeg lever et glamorøst liv, så er jeg blitt en person som liker det enkle. Jeg føler meg ikke så glamorøs. Jeg føler meg ganske vanlig, sier Grudt. Vi sitter på en kaffebar i Trondheim. Mona Grudt i dongeri og en dempet, høyhalset brun genser.

ROM FOR EGNE VALG

Human-Etisk Forbund har hatt Mona Grudt som medlem ei stund, men det var som redaktør for Ditt Bryllup at hun ble oppmerksom på at HEF fikk vigselfrett.

– Ettersom jeg til daglig jobber med folk som skal gifte seg, har jeg god oversikt over alle typer bryllup. Etter at Human-Etisk Forbund fikk vigselfrett, var det veldig naturlig for meg å velge dette alternativet.

– *Hvorfor det?*

– De humanistiske ideene og verdiene er et syn

som jeg etterlever. Humanistisk vigsel var et riktig valg for meg på grunn av mitt livssyn. Viktigst for meg når det gjaldt dette valget, er at forholdet skal være bygget på kjærlighet og respekt for hverandre, og at vi er like mye verdt, forteller Grudt. Hun trekker også fram friheten og valgmulighetene som ligger i en Humanistisk vigsel som avgjørende for valget.

– Selve seremonien er ikke låst, som i kirkelig og borgerlig vigsling. Humanistisk vigsel gir rom for egne valg og åpner opp for unike muligheter. HEF gjør vigslene til en personlig seremoni, der paret har stor medbestemmelsesrett, sier Grudt.

– *Hva var det fineste med bryllupet ditt?*

– At det ble såpass personlig og nært og intimt.

Jeg var veldig til stede og det ble veldig nært og personlig. Hvis vi hadde hatt 200 gjester, hadde jeg ikke opplevd bryllupet på samme måte. Da ville fokuset ha vært på så mange andre steder enn akkurat på selve vielsen og det at man bestemmer seg for å leve sammen og dele livet med hverandre. Dette var en vielse og en seremoni som passet oss. Det var viktig

å slippe å bekymre seg for presse og annen oppmerksomhet, sier Mona Grudt. Hun understreker at hun ikke kunne valgt en bedre måte å gjøre det på.

Forberedelsene hun gjorde sammen med organisasjonssekretær Lise Munkeby og vigsler Tove Brekken ble gjort i all hemmelighet. Munkeby og Brekken skjønte alvoret, og gikk inn for å gjøre sitt ytterste. Ingen andre ved HEF-kontoret i Sør-Trøndelag har visst om at HEFs første kjendisbryllup skulle skje – og skjedde – i Trondheim i mai 2005. Før nå.

LEKKASJE

Mona Grudt er vant til å få overraskelser om sitt eget liv gjennom media. Man blir litt paranoid over at så mange ringer inn tips til kjendisbladene. Denne gangen lekket det på et sted som ikke skal lekke: Dermed kunne et kjendisblad tidligere i år avsløre hvem Mona Grudt har giftet seg med. Skjønt noe stort mer enn det kunne de ikke skrive. De hadde ikke fått noen i tale.

– Da vi var gift, skrev de at vi var hemmelig for-

Valgte Humanistisk vigsel:

- Viktigst for meg når det gjaldt dette valget, er at forholdet skal være bygget på kjærlighet og respekt for hverandre, og at vi er like mye verdt, sier Mona Grudt til Fri tanke.

lovet. Og en uke etter var overskriften: «Lurte alle», og så skrev de at vi hadde giftet oss på Steinvikholmen i Nord-Trøndelag, sier Mona Grudt. Hun ønsker fortsatt ikke å kommentere mer rundt bryllupet, men vi skjønner at det ikke var på Steinvikholmen i hvert fall. Ingen medier lyktes i å få kommentarer fra den lykkelige bruden. Ikke en gang hennes eget magasin, Ditt Bryllup, har kommet med nyheten.

– Vanligvis når man gifter seg, vil man dele det med alle. Men siden vi ville holde en lav profil, så informerte vi kun de aller nærmeste om at vi skulle gifte oss. Og så ble det en fin liten privat seremoni uten mediefokus. Det er jeg veldig glad for.

MISS VED EN TILFELDIGHET

At Mona Grudt ble Miss Universe i 1990 var det ikke noe hun planla.

– Det var noe jeg bare datt borti. Jeg var sammen med noen venninner på et diskotek i Stjørdal, og før kvelden var omme var jeg Frøken Stjørdal. Og vips så er det noe jeg skal bli forbundet med resten av livet, sier

Grudt. Hun har gjort seg noen tanker om seg selv som Miss Universe. Ikke det at hun skulle ha hatt det ugjort, men det har ikke alltid vært bare lett å leve med tittelen.

– Jeg legger ikke skjul på at Miss Universe-titelen har vært en fantastisk døråpner, en mulighet som jeg har fått og brukt på min vei videre i livet. Men jeg opplever hele tiden at folk jeg møter har fordommer og er forutinntatte. Spesielt i Norge møter jeg blandede holdninger. Det er ikke alltid like artig. Jeg har dessuten måttet jobbe mye hardere for å bevise at jeg kan noe annet enn å ta meg godt ut. Dette har også ført til at jeg jobber mer skjerpet og presterer mer, sier Grudt.

I 1990-97 bodde hun i Los Angeles. Da jobbet hun som modell og gjorde en del TV-reklamer. Da Mona Grudt skulle ha sønnen Oliver, valgte hun å flytte tilbake og bosette seg i Trondheim. I dag er sønnen ni år og bor annenhver uke hos pappaen og annenhver uke hos mammaen.

– Jeg reiser en del i jobben min. Det positive er

at jeg kan styre arbeidstiden min, slik at jeg arbeider mest den uka jeg ikke har Oliver. I dag jobber Mona Grudt både som redaktør for Ditt Bryllup og som journalist i det nye kvinnebladet Kamille.

BRYLLUPSTIPS OG BILDEKK

Mona Grudt er vant til å gi en rekke bryllupstips om frieri, bryllupsantrekk, brudebukett, morgengaven, ringer, taler, bryllupskjole, osv. men hvordan allting var når det gjaldt hennes eget bryllup, vil hun ikke fortelle. Det er privat.

– *Men kjolen, kan vi få lov til å spørre om kjolen du hadde på deg i bryllupet?*

– Jeg bar en enkel Pronovias-kjole, spansk design i gull-beige, fra IJP, Brudesalongen i Madla i Stavanger.

Så fikk vi et slags bryllupstips likevel. Vi rakk også å fotografere henne på Gamle Bybro – Lykkens Portal – i Trondheim. Skjønt brudgommen manglet for det komplette bryllupsbilde. Og så kjørte Mona Grudt av gårde i høstsola til Stjørdal i sin elegante Rover. Hjem til sin far for å få hjelp til å skifte til vinterdekk.

Hemmelig oppdrag: HEFs første kjendisbryllup

Organisasjonssekretær Lise Munkeby og vigsler Tove Brekken i HEF Sør-Trøndelag har lenge holdt på en stor hemmelighet. Nå kan de fortelle.

Da Mona Grudt i fjor vinter ringte organisasjonssekretær Lise Munkeby for å forhøre seg om mulighetene for Humanistisk vigsel, var det først etter flere telefonsamtaler Mona Grudt sa hvem hun var. Den tidligere Miss Universe og nåværende redaktør for Ditt Bryllup, var redd for lekkasjer til mediene. Hun hadde derfor en viktig betingelse: Bryllupet måtte holdes ytterst hemmelig.

LEKKASJE

Et halvt år etter det hemmelige bryllupet, sitter to fra HEF i Trondheim og forteller Fri tanke om hemmeligheten. I forbindelse med dette intervjuet har de fått lov av brudeparet til å fortelle. Slett ikke alt, men noe.

– Vi forutså ikke at det skulle bli slik mediekjør som det ble, sier Tove Brekken, vigsleren som viet Mona Grudt og Brody Bittrick.

Hun og organisasjonssekretæren tok brudeparets ønsker om hemmeligholdelse svært alvorlig, og alle forberedelser foregikk i ytterste hemmelighet. Men først etter at vielsen hadde funnet sted, kom de største utfordringene. Mediene jobbet veldig hardt for å få ut informasjon, og en lekkasje førte til at et kjendisblad fikk tak i navnet på brudgommen og slo opp bryllupet på forsida, skjønt bladet ikke hadde mye kjøtt på beinet. – Da jeg så forsida, var det som å få et spark i magen.

Jeg ble helt slått ut og måtte ringe Lise og spørre om hun hadde lest oppslaget. Vi lurte på hvor lekkasjen var, og håpet at Mona Grudt ikke skulle mistenke oss for å ha lekket. Vi fant til slutt kilden for lekkasjen, forteller Brekken og vil ikke være mer konkret på saken. Men hun er lettet over at svikten ikke lå hos HEF.

– Med vigselsrett har vi i HEF fått en ny rolle. Vi får tilgang til personopplysninger som innebærer taushetsplikt. Vanligvis er dette uproblematisk, men i slike tilfeller som dette kjendisbryllupet, blir det veldig tydelig for oss hvilken utfordring taushetsplikten kan gi oss. Det har vært et trykk fra media om å få vite. Ikke direkte på oss, men vi har likevel følt et stort ansvar, sier Brekken, som har samarbeidet tett med Mona Grudt, både før og etter bryllupet.

EKSPERT PÅ KJENDISBRYLLUP

Lise Munkeby har vært den som har ordnet med det praktiske papirarbeidet i forkant og etterkant av bryllupet. Hele tiden har hun måttet tenke på mulige lekkasjer.

– Jeg har tenkt nøye gjennom hver minste detalj for å håndtere dette internt i HEF. Det har også vært en utfordring i forhold til trykket utenfra. Jeg vil si at dette kjendisbryllupet har vært en viktig erfaring i forhold til å utvikle vigselsarbeidet i HEF, sier Munkeby. Til tross for litt ekstra belastning, Munkeby og Brekken synes det har vært utrolig gøy at en så profilert kjendis valgte HEF.

– Mona Grudts situasjon var spesiell, forteller Brekken, og presiserer at målet er at alle par som velger

Humanistisk vigsel skal få tilrettelagt en personlig seremoni som er bare deres.

Og Mona Grudt har bare lovord: – Jeg kunne ikke ha fått en bedre vigsler enn Tove. Jeg føler at vi har vært på bølgelengde hele tiden. Hun har vist veldig stor forståelse for det vi har ønsket, og vært behjelpelig på alle måter. Jeg ønsket å holde en lav profil og HEF har fungert supert og opptrådt diskret, sier Mona Grudt.

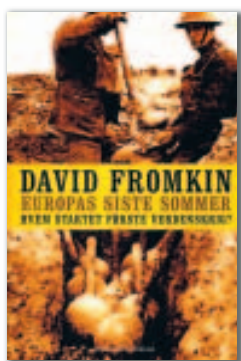
Tove Brekken smiler lurt:

– Jeg kan i dag si at jeg er ekspert på hemmelig kjendisbryllup.

Disse to damene fra Sør-Trøndelag har holdt HEFs første kjendisbryllup hemmelig siden i sommer. Selv ikke de andre på HEF-kontoret fikk vite noe. Fra venstre: vigsler Tove Brekken og organisasjonssekretær Lise Munkeby.

Aktuelle

David Fromkin
Europas siste sommer:
Hvem startet storkrigen i 1914?
Oversatt av Kjell Olaf Jensen
Humanist forlag, 2005

1. verdenskrig har blitt beskrevet som krigen ingen ønsket. En tragedie eller et uhell som alle de involverte prøvde å unngå. Men som i en gresk tragedie ble mektige krefter satt i bevegelse som siden ikke lot seg stoppe. En skjebnens uavendelighet som endte i en av de største katastrofene Europa har opplevd.

I boken *Europas siste sommer* viser David Fromkin at denne oppfatningen er feil og at det tvert i mot var sterke grupper, særlig i Tyskland og Østerrike-Ungarn, som ønsket en storkrig. Fromkin skildrer det spillet disse militærklykkene bedrev bak kulissene for å manøvrere Europa inn i en krig, mens konger og keisere forsøkte å få Europa bort fra kanten av stupet. Militærklykkene hadde ønsket denne krigen lenge, og de trengte bare et påskudd. Og det fikk de da den østerrikske tronarvingen Franz Ferdinand og hans gemalinne ble skutt og drept av en serbisk nasjonalist i Sarajevo sommeren 1914.

Det kommer stadig nye bøker om den 1. verdenskrig, og mange av dem bedriver såkalt debunking. De forsøker altså å ta livet av innarbeidede, men usanne oppfatninger om Den store krigen. Fromkins bok er en av de nyeste på dette feltet og en av de mest interessante. Ikke bare tar han livet av populære feiloppfatninger, men han kommer også med helt nye forklaringer. Og han argumenterer overbevisende for sitt syn. Jeg må innrømme at jeg innledningsvis var kritisk til mange av Fromkins påstander, men grep meg snart i å tenke at 'dette kan faktiske stemme...'.

Fromkin skriver også svært godt. Språket er lett og levende og forfatteren bruker akkurat nok anekdoter, miljø- og personskildringer til at stoffet blir levende uten at det virker forstyrrende. Han bruker anekdotisk stoff slik det bør brukes; som et krydder, ikke en hovedingrediens. Han fremstiller hendelsesforløpet nærmest som en kriminalhistorie (boken har jo også undertittelen *Hvem startet storkrigen?*). Det livlige språket, de korte kapitlene og stadig sprang fra sted til sted gir boken et høyt tempo, nerve og narrativt driv. Selv om jeg vet utmerket godt hvordan det gikk sensommeren 1914, følte jeg flere ganger at jeg måtte lese boken ferdig for å vite hvordan det går.

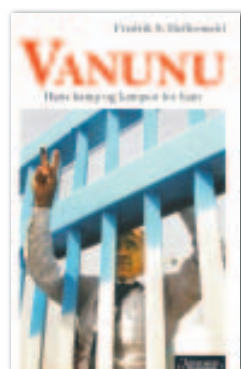
Historien Fromkin forteller er på mange måter en skikkelig agenthistorie fra virkeligheten som egner

seg godt til denne typen behandling, full som den er av snikmordere, hemmelige organisasjoner, spioner, diplomater og intriger på Balkan.

Man kan kanskje si at en av bokens svakheter er at Fromkin fremstiller en versjon av det som skjedde og farer litt for raskt over andre teorier om bakgrunnen for utbruddet av 1. verdenskrig. Men slik må det nesten bli når det dreier seg om et så kontroversielt tema. Det finnes knapt to historikere som er enige på dette punktet og hensikten med å skrive en bok om det er jo nettopp å hevde sitt eget syn, ikke å legge frem alle andres. Fromkin berører også andre teorier såpass at leseren skjønner at hans oppfatninger ikke er de eneste på området og at hans tolkning på visse områder er noe kontroversiell.

Temaet i Fromkins bok er litt for avgrenset til at dette blir den ideelle generelle innføringen i utbruddet av 1. verdenskrig. Den boken ble skrevet på 60-tallet av Barbara Tuchman og heter *Guns of August*. Likevel inneholder Fromkins bok såpass mye interessant stoff om europeisk militærhistorie og maktpolitikk på begynnelsen av 1900-tallet at den bør appellere til mange flere enn bare de som allerede har en sterk interesse for 1. verdenskrig. For disse fungerer boken som et interessant supplement, for alle andre som en heidundrende røverhistorie fra virkeligheten. En røverhistorie med en svært tragisk slutt og med konsekvenser for Europas og verdens utvikling som vi fortsatt lever med i dag.

Jan Ingar Thon

Fredrik S. Heffermehl
Vanunu: Hans kamp og kampen for ham
Aschehoug, 2005

Fengslende lesing om «folkets spion»

Jurist og forfatter, Fredrik Heffermehl, HEFs første generalsekretær, har vært en sentral skikkelse innenfor norsk og internasjonal fredsbevegelse i de siste 20 åra. Han har i høst skrevet bok om Mordechai Vanunu; den israelske atomfysikeren som viste verden i 1986 at Israel hadde atomvåpen.

Som leder for den internasjonale støttekomiteen

for Vanunu, er trolig Heffermehl den i verden som har best kjennskap til alle aspekter rundt denne saken. I denne dokumentar-romanen beskriver ikke bare Heffermehl den utrolige historien om den umenneskelige behandlingen av en viktig varsler, men han forklarer også grundig hva dagens fredsarbeid går ut på. Boka er lettlest og uten vanskelige faguttrykk.

Vanunus historie er kort fortalt slik: Gjennom sitt arbeid på atomenergianlegget Dimona i Israel blir han klar over at det produseres atomvåpen. Dette uten at verken den israelske befolkning eller verden forøvrig er informert, Vanunu følger sin samvittighet og varsler britisk presse hva som foregår. Han blir kidnappet av Mossad i England, og blir idømt 18 års fengsel, hvorav 12 år i total isolasjon. Heffermehl beskriver Vanunus overlevelsesstrategier i forhold til en slik psykisk terror, og han stiller mange spørsmål; Hvordan kunne verden godta en slik behandling av en som gjorde verden en tjeneste? Hva hvis Vanunu hadde varslet om dette i et annet land, for eksempel Irak eller Iran – da ville han blitt behandlet som en helt og ikke en kriminell. Boken viser Israels særstilling i internasjonal politikk og hvordan USA sitter med nøkkelen også her. Vanunu er en brikke i et storpolitisk spill, hevder Heffermehl, og viser et skremmende bilde av hvordan media og demokrati fungerer i forhold til atomvåpen.

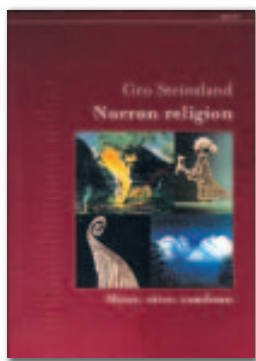
Boka tar opp mange etiske dilemmaer, spesielt i forhold til begrepet lojalitet. Vanunu valgte å være lojal overfor sin egen samvittighet og overfor verdens befolkning, og han er blitt et foregangseksempel for mange andre viktige avsløringer i internasjonal politikk. Vanunu sier selv i et av sine dikt, gjengitt i boka: «Jeg har ikke noe valg. Jeg er en liten mann, en borger, en av folket, men vil gjøre det jeg må gjøre. Jeg har hørt stemmen fra min samvittighet og slipper ikke unna.»

Norge solgte tungtvann til Israel uten å følge opp at dette bare ble brukt til sivil atomenergi. Det er mulig at Norges dårlige samvittighet på dette området har gjort at Vanunu har fått en spesiell oppmerksomhet her i landet. Flere politikere har prøvd å fremme hans sak overfor israelske myndigheter. Kåre Willoch sa etter hans frigivelse i 2004 at «Norge har en moralsk forpliktelse til å gi den israelske statsborgeren beskyttelse». Det skal bli spennende å se hva den nye regjeringen kan utrette for at Vanunu skal få sin virkelige frihet.

Heffermehl oppdaterer leseren på den atomvåpenpolitiske situasjon i dag. Atomvåpenkappløpet fortsetter med nye atomvåpen, og de siste anstrengelsene i FN på fornying av ulike ikke-sprednings- og nedrustningsavtaler, gikk i stå. Årets Nobelpris til IAEA (det internasjonale atom- og energibyrået) og dets leder Mohammed El Baradei viser at atomtrusselen fortsatt henger over menneskeheten. Ikke minst derfor er denne aktuelle boka et meget viktig bidrag i kampen mot atomvåpen og bør leses av alle.

Anne Brinch Skaara

bøker

Gro Steinsland:
Norrøn Religion – Myter, riter, samfunn
Pax Forlag, 2005

Dette verket vil utvilsomt bli stående som den store og endelige framstillingen av den religiøse forestillingsverden i norrøn tid. Ikke bare i Norge, men også internasjonalt. På norsk har hittil det mest autoritative verk vært P.A. Munchs «Norrøne gude- og heltesagn», som siden 1840 er kommet ut i en rekke reviderte utgaver.

Av gode og vederheftige populærframstillinger har vi hatt forfatteren og religionshistorikeren Tor Åge Bringsværd's illustrerte framstillinger som med sin personlige, litterære og vittige eleganse har nådd stor utbredelse i flere opplag. Gro Steinsland, som er professor i religionshistorie ved Universitet i Oslo og blant de fremste kjennere av norrøn tid, opplyser at

hun har planlagt og holdt på med dette sitt verk i lang tid. Hun har lyktes særst bra, særlig i å henvende seg til flere målgrupper på samme tid. Det er et vitenskapelig verk for spesialistene samtidig som framstillingsformen er godt tilpasset de fleste grupper innen den dannede allmennhet. Boka er dessuten med sitt rikelige bildemateriale og øvrige estetiske utforming blitt til den perfekte gavebok for høytidelige anledninger.

Å klargjøre særpreget og opprinnelsen til den norrøne og førkristne forestillingsverden med sine myter, ritualer, seder og skikker, samt hvordan det hele har samvirket med samfunnsforhold som helhet, er en vanskelig og mangslungen affære. De fleste kilder for dette stoffet er fra kristen tid, et par hundre år etter vikingtidens slutt. Innflytelsene fra gamle germanske tradisjoner og enda eldre indoeuropeiske røtter, er det mange ulike teorier om. Likeledes hvordan formende elementer fra den jødisk-kristne tradisjonen muligvis har påvirket utformingen av den norrøne mytologien. Tenk bare på Adam, Eva, slangen, kunnskapens og livets tre. Tenk deretter på Ask, Embla og Yggdrasil og annet i den norrøne mytologi. Kildene for tolkninger er mangetydige og ofte svært uklare, og forskningshistorien til det norrøne forskningsfeltet har hatt skiftende oppfatninger av temmelig mye. Denne problematikken bruker Steinsland det første

hovedkapittelet på seksti sider av boka til å belyse, med tittelen: «Fagfeltet norrøn religion».

Deretter struktureres framstillingen på en forbillig oversiktlig måte: boka er også ment som et omfattende oppslagsverk i norrønt tankeliv og levnet. Neste hovedkapittel tar for seg gudelæren og alle mytene, hele den religiøse virkelighetsoppfatningen og kosmologi. Dette er gjort på nær ett hundre og seksti sider. Hovedkapittel tre på om lag hundre sider heter «hellige handlinger, riter og kult». Her koples forestillingsverdenen til seder, skikker og foreskrevne handlemåter i det sosiale liv. Siste hovedkapittel som heter «Religion og samfunn», viderefører dette i løpet av bokas siste hundre sider. Her har man underkapitler som tar for seg samfunnets klasse- og maktforhold, ættesamfunnets plikter og rettigheter, storsamfunnets lov og rett, overgangen fra hedendom til kristendom, dagligliv, arbeidsliv, redskapskultur, kvinner, barn, menn, ære og skam...med mer...

Å gå nærmere inn på faglige detaljer i et så stor-slagent og omfangsrikt oppslagsverk, som allerede er blitt en normgivende lærebok på universitetene rundt i Norden og for øvrig, har lite for seg. Men man legger merke til at spesialistene på feltet inntil nå har vært overdådige i sine kommentarer og anmeldelser.

Kjartan Selnes

LANDSKONFERANSEN 2006:

Human-Etisk Forbund i fortid og fremtid

Quality Airport Hotel Gardermoen

Lørdag 18. og søndag 19. mars 2006

Landskonferansene er møtesteder der livssynsspørsmål står i sentrum. I et jubileumsår er det naturlig for forbundet å sette søkelyset på seg selv. Landskonferansen 2006 har derfor tittelen «Human-Etisk Forbund i fortid og fremtid». Mye tid vil bli brukt til arbeid i grupper.

Lørdag 18. mars vil bli viet fortiden, i form av Paul Knutsens bok om forbundets historie, som kommer ut på Humanist forlag i forkant av konferansen. Knutsen vil selv innlede om arbeidet og vi har invitert to kommentatorer:

Nina Witoszek, forsker ved Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo, aktiv samfunnsdebat-

tant, vinner av Fritt ords pris og kjent for sine teorier om norsk bondeopplysning.

Arne Bugge Amundsen, professor i kulturhistorie ved Universitetet i Oslo, forfatter av *Norsk fritenkerhistorie 1500-1850* og redaktør og medforfatter av *Norges Religionshistorie*.

I tillegg vil det blir kommentatorer fra forbundets egne rekker, gruppediskusjon, debatter og mer til. Målet er ikke å stirre seg blind i beundring på vår egen navle, men gjennom et kritisk blikk på forbundets fortid å få klarere ideer om dets muligheter for fremtiden.

Søndag 19. mars er viet arbeidet med et norsk humanistmanifest. Dette ble sparket i gang på landskonferansen i 2004, og et ferdig manifest skal foreligge i løpet av jubileumsåret.

Målet er ikke å lage en «hellig» tekst, et manifest som skal være gyldig for alle humanister til alle tider, men å si noe om hva humanisme er i 2006 og hva som vil være utgangspunktet for forbundets arbeid i årene som kommer. Et utkast til humanistmanifest vil bli sendt på høring blant ansatte og tillitsvalgte i månedene som kommer. Meningen er å ha et tilnærmet ferdig utkast til diskusjon på landskonferansen.

For mer informasjon om konferansen og påmelding, se www.human.no/landskonferanse2006

Ateist og agnostiker

Begrepene ateist og agnostiker forvirrer oss og er derfor vanskelige å bruke. Leksika og skolebøker forteller gjerne at ateisten er gudsfornekter og agnostikeren er tviler. Rent språklig kommer «ateist» av «a-theos», altså «uten gud». Det er ikke det samme som å fornekte en gud – men ateisten må fortelle at han er uten gudstro dersom noen spør. Gudbegrepet er uten interesse. Slik sett er jeg ateist. Men jeg er også agnostiker.

Ordet kommer av a-gnosis, altså «uten viten». Det innebærer at man ikke tar stilling til noe som er ukjent. I praksis betyr det at agnostikeren ikke tror på noe som helst så lenge vi ikke vet noe sikkert. Et radikalt standpunkt. Det var slik Thomas Huxley ønsket å bruke begrepet da han oppfant «agnostisisme» forbindelse med Darwin-debatten omkring 1860. Det følger av dette at agnostikeren i praksis også er ateist.

Som agnostiker må jeg veiledes av de beste kunnskaper menneskene har frembragt. Derfor kan jeg ikke oppfatte eksistensen av en gud som spesielt sannsynlig og liv etter døden er strengt tatt meget usannsynlig. Det blir derfor helt galt å hekte begrepet «nøytral» på agnostikeren. Som oppsummering må jeg også si at en overskrift som «ateist versus agnostiker» ikke gir mening.

Rolf Solheim

Religionene har ikke krav på respekt

Even Gran avlegger Hedningsamfunnet et besøk i sin leder i Fri tanke nr. 5/2005, hvor han diskuterer hva som er «riktig» religionskritikk.

Han aksepterer kritikk av undertrykkende religiøs praksis, mens angrep på selve fundamentet i de ulike religionene er uakseptabelt. Hedningsamfunnet har alltid med styrke hevdet at det er en sammenheng mellom det religiøse fundamentet og den religiøse praksisen. Derfor må det religiøse fundamentet kritiseres.

Gran skriver at «respekt og toleranse for andre menneskers dypt personlige overbevisninger er en bærebjelke i et åpent, inkluderende samfunn». Vi skal altså vise nynazister, kristenfundamentalister og islamister respekt og toleranse?! Hvordan gjør vi det? Det er en sammenheng mellom folks «dypt personlige overbevisninger» og deres handlinger, jamfør f.eks. nazistenes «dypt personlige overbevisninger» om jødernes forsøk på verdensherredømme og Holocaust. Det blir ikke mye «respekt og toleranse for andre menneskers dypt personlige overbevisninger», heller intet «åpent, inkluderende samfunn»,

hvor ovennevnte grupper kommer til makten.

Respekt er ikke noe man har krav på, men noe man må gjøre seg fortjent til. Jeg ser ingen grunn til å respektere andres tro, når det de tror på innebærer en undertrykkende praksis. Den type livssynsvalg fortjener å bli kritisert, med fare for at folk blir fornærmet. Greit nok!

Gran mener at HEF bør være forsiktig med å assosiere seg med grupper som Hedningsamfunnet. Nå har vel aldri HEF assosiert seg med oss, selv om det finnes en del dobbeltmedlemmer. Vi har en grei arbeidsdeling: Hedningsamfunnets oppgave er å rive ned respekten for kirke og kristendom, ved hjelp av humor og provokasjon. HEFs oppgave er å bygge opp et ikke-religiøst livssyn, og ikke-religiøse seremonier for livets høytider.

Hedningsamfunnet vil fortsette med «å drive gjøn med kristne som ikke er utstyrt med samtidsåndens påkrevde dose uhøytidelighet og selvironi. Rive dem ned fra pidestallen og framstille dem i et grelt lys». Denne øvelsen kan vanskelig dras for langt ut!

Harald Fagerhus
Leder i Hedningsamfunnet

Religionskritikk, ja takk!

I siste nummer av bladet var det interessante og gode synspunkter på religionskritikk i Norge. Vi trenger kontinuerlig kritikk av religion og religiøse personer, så fortsett med det. HEF er altfor tilbakeholdne med slik kritikk, i toleransens falske navn.

Jeg har prøvd å få det nedenstående innlegget på trykk i Aftenposten og Dagbladet, men er blitt refusert. Innlegget er mildt i formen, og gjengir kun fakta – fakta som allmenheten ville vært tjent med å få vite.

PRESTENE LYVER

En teolog og forsker har dybdeintervjuet 19 moderne prester. Alle sier at de ikke tror på et helvete for de ikke-troende etter døden. Det er grunn til å tro at dette utsagnet gjelder for de aller fleste av dagens prelater i Den norske kirke. Da glemmer disse det løfte de ga i sin tid. Alle som blir ordinert som prest, avgir et løfte i kirken. Vi må anta at de fortsatt står ved dette løftet, som inngår i den Augsburgske konfesjon – den norske kirkes «grunnlov». Dette løftet inneholder bl.a. disse formuleringene:

«Kristus vil komme tilsyne ved verdens avslutning for å dømme, og han vil gjenoppvekke alle døde. De fromme og utvalgte vil han gi evig liv og uoppbørlig glede, men de ugudelige og djevlene vil han fordømme til å pines uten ende.»

«Alle mennesker fødes med synd, og denne sykdom eller arvesynd er virkelig synd, som gir fordømmelse og evig død for dem som ikke blir gjenfødt ved dåpen.»

Det menneskesyn som avspeiles i denne trosbekjennelsen er temmelig ufyselig. Det viser at kirkens

Delta i debatten, men gjør det kort og konsist! (2500 tegn inkludert mellomrom – ca én maskinskrevet A4-side med dobbel linjeavstand.) Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg.

Debattinnlegg sendes:

FRI TANKE

postboks 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo

E-post: fri.tanke@human.no

Frist for å komme med i neste nummer: 1. mars 2006

prester tror på et helvetes evige pinsler etter døden, både for de udøpte og for de ikke-troende. Det nytter ikke for prestene å bagatellisere dette med at teksten i løftet ikke må tas så alvorlig, og at det er medmenneskelighet som er det avgjørende i prestegjeringen og forkynnelsen. Dersom ikke et presteløfte skal oppfattes bokstavelig og følges, så kan ingen i menigheten Den norske kirke stole på sine prester. Bibelen som «kjærlighetens evangelium» er totalt uforenlig med ordinasjonsløftet.

Leif Osvold

Respekt for de etterlatte

I siste nummer av Fri tanke blir det fastslått at rundt halvparten av de organiserte humanister som døde i perioden januar-juli 2005 fikk en kirkelig begravelse. Som grunn for at det er slik er oppgitt manglende kjennskap til den avdødes livssyn, manglende kjennskap til ordningen med Humanistisk gravferd, og mangel på egnede seremonilokaler. At avdøde gikk med på kirkelig begravelse for å unngå konflikt i familien er også en antatt grunn.

Denne siste grunnen er det verdt å se litt nærmere på, fordi en slik avgjørelse kan si noe om toleranse og humanisme i praksis. Vi er vel 60.000 organiserte humanister i Norge, noe som utgjør omtrent 2 prosent av Norges befolkning over 15 år. Selv om de resterende 98 prosent ikke alle er religiøse, er det grunn til å anta at langt de fleste etterlatte etter en organisert humanist har et annet livssyn enn den avdøde.

Seremonien rundt en begravelse ses på av de fleste som en viktig del av sorgterapien. Denne seremonien er derfor til for de etterlatte og ikke for den avdøde. Et sted man garantert ikke vil være tilstede er i sin egen begravelse.

Man skal respektere den avdødes ønsker, heter det. Dersom den avdøde derfor setter frem spesielle ønsker for sin gravferd, kan det føre til at de etterlatte blir tvunget til å gjennomføre en seremoni de ikke føler seg bekvem med. Noe som kan gjøre sorgbehandling vanskeligere enn nødvendig. Burde det heller ikke være den avdøde som hadde vist respekt for de som er etterlatt ved å la disse fritt bestemme hvordan seremonien skal være?

Enkelte hevder at de vil bli begravd humanistisk for å sikre sitt ettermæle. Til disse vil jeg stille spørsmålet: Hvor tenker du deg at du oppholder deg når du skal sitte og glede eller ergre deg over det som blir sagt eller skrevet om deg etter din død? Er din ateisme så løst fundert at du innerst inne håper på et liv etter døden? Ettermælet har ingen betydning for den døde, også dette har kun betydning for de som er igjen. Dersom gamle tante Frida eller andre av dine nærmeste etterlatte føler seg trøstet ved at den

Debatt

«gamle hedningen» – som de tross alt var glade i – til slutt fikk en anstendig begravelse i kirken, skal vi da ikke unne dem denne trøsten? Det koster tross alt så lite.

Det er etter mitt syn derfor ikke riktig å ta «regi» over sin egen begravelsesseremoni. Bare i de tilfellene der du ser at det kan oppstå dype konflikter i forbindelse med din gravferd blant dine etterlatte, bør du si noe om hvordan du ønsker å bli begravd, ellers ikke.

Magne Jan Johansen

Blasfemiparagrafen

I den senere tid har aviser, både her i landet og våre naboland, fått en del ubehagelige reaksjoner og trusler. Årsakene har vært artikler/innlegg om islam/muslimer, ofte holdt i en lett tone. Reaksjonene har vært av en slik karakter at mange har begynt å spørre seg selv om muslimer ikke har humoristisk sans.

Selv hadde jeg for en tid tilbake en forelesning over verdens religioner. Forsamlingen var en meget blandet gruppe, fra over 20 land og med alle de store religionene representert. Som vanlig forekom det en del humoristiske bemerkninger i løpet av forelesningen, og jeg gjorde da en interessant observasjon: Den største gruppen, som forøvrig satt samlet, trakk ikke en gang på smilebåndet. Hvem det var? Jo, muslimene.

Rett skal være rett. Det var en til som ikke lo. Det viste seg da også etterpå at hun tilhørte en sekt som også er vanlig i Norge, en sekt som jeg personlig ikke ville ta i med en ildtang engang. Jeg nevner bare dette fordi det forsterker det jeg vil ta opp her.

Norge fikk i 1814 en av verdens mest radikale grunnlover. Den inneholdt imidlertid paragrafer som senere ble tatt ut nettopp fordi den skilte folk ut pga. religion. For å beskytte disse minoritetene fikk man en kopling mellom § 100 og straffelovens § 142. Grunnloven gir en utstrakt grad av beskyttelse for ytringsfrihet i alle former, mens § 142, også kalt blasfemiparagrafen, innskrenker den igjen:

«Den som i ord eller handling offentlig forhåner eller på en krenkende eller sårende måte viser ringeakt for noen trosbekjennelse hvis utøvelse her i riket er tillatt, eller noe lovlig her bestående religionssamfunns trosrærdommer eller gudsdyrkelse, eller som medvirker hertil, straffes med bøter eller hefte eller fengsel inntil 6 måneder. Påtale finner bare sted når allmenne hensyn krever det.»

Og da er vel alt vel og bra? Ja, mon det. Denne paragrafen har stort sett vært en sovende lov siden 1933, da Arnulf Øverland holdt sine «tre foredrag til offentlig forargelse» og ble anmeldt for det. Saken ble henlagt, og siden da har man bare hatt sporadiske tilfeller. Et av dem var på 70-tallet, hvor noen studenter hadde laget en stunt med Jesus og Satan. En tilskuer gikk og hentet politiet, som kom og tok med seg

Satan (!). Da Satan sa seg svært lykkelig over å bli tiltalt etter blasfemiparagrafen, fikk politiet kalde føtter og anmeldelsen ble endret til gateuorden.

Dette reiser imidlertid et interessant spørsmål: Kan man straffes for å spotte noe som ikke eksisterer? Det vil jo være en aktuell situasjon for mange medlemmer innen Human-Etisk Forbund. Hvis man står overfor ortodokse muslimer/kristne/jøder/hinduer uten humoristisk sans, kan det jo lett bli en del unødvendige rettsaker i årene fremover.

Personlig ser jeg frem til en rettsak over § 142, hvor aktor er muslim og forsvarer ateist.

Siden dette ikke er en grunnlovsparagraf, skulle Stortinget lett kunne avskaffe den. Jeg ville anta at alle partier egentlig ved litt ettertanke vil komme til samme konklusjon. Kanskje med unntak av Senterpartiet, som ikke kom særlig godt ut av «Fri tanke»s forvalgssider. Men vi må nok øke presset for å få en behandling i inneværende stortingsperiode. Hvis den blir avskaffet, vil normale mennesker sikkert ikke engang merke forskjellen, men vi vil frata rabiate religionsmennesker muligheten til å gå til angrep på et ikkeeksisterende grunnlag.

Så får vi nøye oss med paragrafen om ærekrenkelse. Den dreier seg i all fall om mennesker.

Olav Bjungan

Anders Horn og paradisetts jomfruer

En fornyet religionskritikk må være en kritikk av religionenes makt, skriver Anders Horn i kronikken i forrige nummer. Samtidig tar han sterkt avstand fra sitatsamlingene *Guds lille brune* og *Allahs lille brune*, med skriftsteder av verste sort. «Pubertalt» kaller Horn det å gi ut denslags. «Guds lille brune» har undertegnede ansvaret for, «Allahs lille brune» er resultat av et samarbeid mellom Walid al-Kubaisi og meg, med forord av Håvard Rem. Nå er det noen tiår siden vi var i puberteten, alle tre, og «presenilt» ville kanskje vært mer treffende. (På den annen side kan man godt kalle Koranens beskrivelser av paradisetts jomfruer for pubertetsfantasier, men det var altså vi som ble hengt ut, ikke Muhammed.)

«Disse religionskritikerne søker fellesskap med dogmatikere innen den enkelte religion, ved at religionens innhold tolkes så 'brunt' som mulig», skriver Horn. Men det er faktisk ikke vi som tolker. Problemet er alt det religionsstifterne skal ha skrevet og sagt, og som fundamentalister kan bruke til å bygge totalitære ideologier. Det vi har gjort, er å trekke frem disse skriftstedene. Hensikten med det er å få opp øynene til alle dem som fra barnsben av er innpodet med ærefrykt for de hellige skriftene. Denne over-

drevne respekten er grunnlaget nettopp for religionenes makt. Kan vi bidra til at litt av denne respekten brytes ned, blir det kanskje litt lettere for dem som vil modernisere religionene. Andre vil oppdage at de f.eks. ikke har noe i statskirken å gjøre.

Terje Emberland på sin side mener at religionskritikken bør besjeftige seg med det folk faktisk tror, og ikke «tilskrive dem meninger de ikke deler». Dette er å sette saken på hodet. Vårt poeng er nettopp at folks mening ikke faller sammen med trosgrunnlaget til de religionene de er tilsluttet. For å sette saken på spissen, trekker vi frem de skriftstedene ethvert opplyst og moderne menneske må ta avstand fra.

I stedet for bare å påpeke og beklage oss over religionenes makt i samfunnet, går vi altså til angrep på selve grunnlaget for denne makten: religionenes makt over menneskenes sinn. Så får heller Horn og hornistene heve seg over denslags ufinheter. Al-Kubaisi ønsker for øvrig spalteplass for et utdypende svar på kronikkplass i neste nummer.

Ronnie Johanson

Språk og ontologi

Ontologi er læren om eksistensiell status, et være eller ikke være, væren eller ikke-væren. Ragnhild Node-lands siste innspill i Fri tanke nr. 5 om at «språket konstituerer verden og gir makt til den som behersker det», innbyr til refleksjon over språkets ontologiske status og dets forhold til verden.

Tradisjonelt forstås språket som et middel eller verktøy til å uttrykke ideer, tanker, forestillinger, følelser osv., og ikke at språket skulle ha konstituerende kraft. Hva betyr «Språket konstituerer verden [...]»? Hva betyr 'verden'? Betyr det 'jordkloden' med alle dens objekter og gjenstander eller refererer begrepet til menneskers livsverden, dvs. hva som omhandler våre erfaringer i livet? Hva skulle det i så fall bety at disse konstitueres av språket? I tillegg er sammenhengen mellom språkbeherkelse og makt heller ikke umiddelbart åpenbar.

«Språket konstituerer verden og gir makt til den som behersker det», kan sies å være den erkjennelsesteoretiske relativismens forlengede arm og er kjent under betegnelsen den lingvistiske vending målbåret, kanskje spesielt, av franske intellektuelle hvor poeng- et ligger i at vi aldri kan komme uten- eller bortenfor selve språket vi som verktøy bruker for å beskrive virkeligheten der ute og i seg selv, med den spenstige konsekvens at verden og alt annet forstås kun som tekster som skal tolkes, utlegges og innsikter hentes fra. Kort sagt, et hermeneutikkens diktatur. I den lingvistiske vending snakkes det høyt om fortellinger eller historier, narrativer og diskurser, og virkelig sublimt blir det når disse tre også har prefikset meta.

Debatt

Erkjennelsesteoretisk relativisme er en samlebetegnelse for 'intellektuelle' prosjekter som hevder at alle oppfatninger eller dommer er sanne kun i forhold (relativt) til en bestemt sammenheng. Spesielt hevdes det at all erkjennelse er relativ til det erkjennende subjekts fysiske, psykisk, og sosialt betingede situasjon (makt!), og at ingen dommer eller påstander er sanne i seg selv, men kun avhengig av de enkelte subjekters (individers) meninger, overbevisninger og synsvinkler. Nodelands utsagn er problematisk, fordi man, allerede i definisjonen av relativisme, logisk har ekskludert nødvendigheten av en begrunnelse for de ulike relative betingelsers relevans for erkjennelsen.

Poenget innen den lingvistiske vending ligger i at virkeligheten ikke lenger utgjøres av fysiske størrelser og objekter, men utelukkende en serie tegn og symboler og at det ikke finnes eller kan kjennes noen annen virkelighet utenfor disse tegnene eller symbolene, som da gjerne oppfattes som tekst, altså at ikke virkeligheten selv blir gjenstanden for vår erkjennelse, men symbolene og tegnene brukt for å beskrive denne blir erkjennelsens gjenstand. Så langt metodologiske betraktninger og nå over til ontologien.

Ontologisk klinger «makten definerer» nesten som berkeleyisk idealisme (Berkeley 1685-1753): «å være er å bli oppfattet som», «esse est percipi», uten at eksistens nødvendig følger av oppfatning. Virkeligheten, både som livsverden og gjenstander eksisterende uavhengig av erkjennelsen selv, forandrer seg ikke gjennom definisjoner, ei heller ikke selv om maktens folk bestemmer seg for å kalle en spade noe annet. Er så tilfellet, oppløses begrepet/fenomenet virkelighet som gjenstand for felles, menneskelig erkjennelse, dvs. hva menneskets erkjennelse rettes mot forstått som eksisterende uavhengig av erkjennelsen selv og hvor kommunikasjon mennesker imellom prinsipielt vil være avskåret.

Om språket konstituerer verden, vil både språket og mennesket logisk være utenfor før konstitueringen. Utenfor, men hvor? Den logiske konsekvens vil være at språket selv ikke ville kunne være konstituert, men måtte ha en eksistens forut for og med annen ontologisk status enn verden. Dette innebærer også at det engang måtte være en tilstand hvor verken verden (jordkloden!?) eller mennesket eksisterte, men at språket måtte finnes, men språk kan ikke tenkes uavhengig av verden og dets brukere. (Aner vi en snert av Intelligent Design her!?! I begynnelsen var Ordet osv. [Joh.1.1])

Språket er, for å tale med Heidegger, «der», til å uttrykke og beskrive nevnte aspekter ved menneskelig tanke og følelsesliv, hvor ikke språket, men tanken og stemningene eier konstituerende egenskaper. Språket utelukkende bekler den allerede av tanken og stemningene forutgående konstituerende som uttrykk for eksistens i en verden man alltid allerede er i.

Til belysning av hvor konstruktiv den lingvistiske forståelsen av verden, universet og kosmos er, noteres at en fransk advokat meldte sin interesse i forsvaret av Saddam Hussein. Det forventes at både Derrida, Ricoeur, Bourdieu og tekstanalyse vil stå sentralt på

agendaen hvor forsvaret presumptivt vil forsøke å vise at det er viktig at Saddams regime forstås utelukkende som et rent tekstuel regime hvor tortur og drap er å betrakte kun som metanarrative diskurser; bare tekst alt sammen. The defence rests, your Honour!

Rune Vik-Hansen

Uten religiøse forestillinger

I vedtektene for Human-Etisk Forbund avsluttes § 2, avsnitt 1 **Humanismen** med følgende setning: «Humanismen er uten religiøse forestillinger.»

Humanetikere vil sette en grense mot den autoritære religiøsitet, som hevder at den alene har det riktige livssyn. Som humanetikere vil vi utøve religionskritikk og avsløre de negative resultater av troen på en overnaturlig Gud, en overnaturlig himmel og på overnaturlige krefter. Men vil alle humanetikere virkelig være uten alle slag av religiøse forestillinger? Er det ikke et spørsmål om å tolke ordet religiøs? Filosofen Spinoza trodde ikke på noen overnaturlig gud. Men han hadde religiøse forestillinger. Han trodde på en skapende kraft i naturen, dermed også i mennesket. Den kalte han gud. Kan en tilhenger av Spinoza, for eksempel vår kjente filosofiprofessor, Arne Næss, ikke bli medlem i Human-Etisk Forbund?

«Human-etikk er et livssyn. Men det går an å identifisere seg med dette livssyn på forskjellige plan. Det enkleste er å begrense det til den oppfatning og holdning at etikken må betraktes som noe selvstendig, «uavhengig av religiøs og metafysisk dogmatikk», og altså motivert i medmenneskelige forhold», skriver Kristian Horn i boka Human-etikk (s.121). Horn ville altså ha et livssyn motivert av medmenneskelige forhold og ikke av dogmatisk religiøsitet. Det ser ut til at han tar avstand fra det dogmatiske, men ikke fra all religiøsitet.

Hva mener de ledende innen Human-Etisk Forbund i dag? Er medlemmer med religiøse forestillinger ikke velkomne? Selvfølgelig er det viktig og riktig å avsløre urett som er utøvd og som fremdeles utøves av dogmatisk religiøse. Men hva med dem som ikke er dogmatikere? Og hva med urett som utøves av dogmatiske humanister? Vi kan daglig observere konsekvensene av dogmatiske ekstremisters politikk i Israel og Palestina. Mange har lært å gjennomskue konsekvensene av den dogmatikk Bush og Bin Laden står for.

Hva med å gjennomskue tendenser til dogmatikk hos oss selv? Enn om vi vurderer å endre på linja i § 2 med følgende: «**Humanismen er uten dogmatiske religiøse forestillinger.**» Er ikke den store oppgaven i vår tid å kjempe for fornuftige etiske forestillinger og handlinger som kan hjelpe livet til å overleve på en truet planet?

Harald Bjørke,

Medlem i Human-Etisk Forbund

Kristian Horn sa ikke det!

«Gjør mot andre det du vil andre skal gjøre mot deg» – sa Kristian Horn (HEFs grunnlegger red.anm.). Dette skriver Moa Myklebust i forrige nummer av Fri tanke. Men det stemmer ikke. Kristian Horn sa ikke det!

På Borgerlig konfirmasjon 1963 med Kristian Horn som kurslærer husker jeg den gylne regel og diskusjonen omkring den. Slik kristne og andre formulerte den, nemlig «Gjør mot andre...» var ikke noe for humanetikere, i følge Kristian Horn. Det var ikke ønskelig å dytte på andre ens egne behov og lysster, slik Moa Myklebust også påpeker. Dette ble viktig for meg, og jeg har tatt med meg den ideen siden.

«Gjør ikke mot andre det du ikke vil de skal gjøre mot deg!» Det er den gylne regel slik Kristian Horn forklarte oss den. Det var en fornuftig rettesnor. Noen dogmestatus var det imidlertid ikke snakk om, iallfall ikke hvis det var opp til Kristian Horn!

Hilde Rognlien Johansen

HEF, Hedningsamfunnet og undertegnede

I forrige nummer omtales jeg som «Hedningsamfunnets Ronnie Johanson». Det kunne like gjerne ha stått «Human-Etisk Forbunds» dto, slik Levi Fragell omtaler meg i Humanist nr. 1 i år. Jeg har vært med i HEF i 30 år, fem år lenger enn i Det norske Hedningsamfunn (DnH), og jeg er for tiden mer aktiv i HEF enn i DnH. Det siste gjelder ikke bare meg. Jeg har knapt møtt ett medlem av DnH som ikke samtidig har vært med i HEF. Mange, kanskje de fleste i DnH er aktive i HEF, noen er til og med ansatt. Og slik har det vært helt siden syttitallet. Selv et par av HEFs betydeligste generalsekretærer har vært eller er medlem av DnH. En annen av disse har offentlig tatt avstand fra Hedningsamfunnet, men privat kalt organisasjonen en «spydspiss i livssynskampen».

Når Even Gran advarer HEF mot for sterk kobling til Hedningsamfunnet, er jeg enig. Men det har faktisk aldri eksistert noen slik kobling, utover dobbeltmedlemskap. Organisatorisk samarbeid har aldri forekommet, ikke en gang om aksjoner. Grunnen er nettopp at «HEF er avhengig av å bli tatt på alvor som livssynsorganisasjon», som redaktøren skriver. Alvor har aldri vært DnHs særmerke. I praksis har det alltid vært en utmerket arbeidsdeling mellom de to organisasjonene. Hedningsamfunnet har gjort det som bør gjøres, men som HEF ikke bør gjøre: Å bryte ned den ubegrunnede respekten for religionene med det mest effektive middel som finnes, nemlig latterliggjøring. Gjennom «ei kristen og moralsk oppseding» innpodes vi med ærefrykt for kristendommen.

Det er denne overdrevne respekten som er grunnlaget for kirkens makt. Vi skal vise toleranse, men toleranse er ikke det samme som respekt.

Litt annerledes stiller det seg med forholdet til Religionskritisk Forlag, som har utgitt flere av bøkene mine med støtte fra HEF sentralt og lokalt. Men Religionskritisk Forlag (RKF) er en selvstendig stiftelse. De fleste som jobber for RKF er ansatte i Humanismens Hus som ikke er med i DnH og som gjør en uvurderlig innsats for forlaget på fritiden. Og RKF's bøker er ikke mer nedbrytende enn f.eks. Humanist forlags «Hvorfor jeg ikke er muslim» av Ibn Warraq.

Når tidsskriftet Humanist har presentert meg som nestleder i DnH, bygger de på sterkt foreldede opplysninger. Det er mange år siden jeg hadde dette vervet, og jeg er ikke en gang med i styret lenger. Der i gården har jeg alltid sett det som min oppgave å påse at man ikke går over streken: Det er mye som kunne vært gøy for aktivistene, men som ikke ville ha tjent saken.

HEF i Oslo har gitt meg fast spalte i *Humanus* (medlemsbladet for Oslo og Akershus). Selv om spalten heter «Hedenske hark», må ikke dette forstås slik at jeg skriver på vegne av DnH. De færreste hedninger er medlemmer av eller på linje med DnH. F.eks. har en lang rekke norske forfattere brukt ordet «hedning» om seg selv, fra Henrik Ibsen til Georg Johannessen. Bortsett fra Arnulf Øverland har vi ikke klart å innrullere noen av disse verken i HEF eller DnH.

For øvrig oppdaget jeg til min forskrekkelse at jeg glemte å nevne Walid al-Kubaisi da Fri tanke intervjuet meg om dagens norske religionskritikere. Jeg har ingen annen unnskyldning enn at jeg tenkte bare på kristendomskritikk. Men al-Kubaisi er vår fremste islamkritiker, og den modigste mann jeg kjenner. Til tross for stadige trusler og til og med gjentatte fysiske overgrep, har han ikke latt seg kue. Han burde være en verdig kandidat til Humanistprisen.

Ronnie Johanson

Meningsfullhet og meningsløshet

Undertegnede reagerte noe på Harald Fleischers debattinnlegg i Fri tanke nr. 5. En kan lese her, sitat: «For at livet skal ha en mening må det være et formål med det, det må ha en hensikt, det må være motivert av noe. Det er bare mennesker og eventuelle andre intelligente vesener som har formål, hensikter, motiv osv. med det de gjør». Og videre: «Om vi antar at det finnes en form for guddom og antar at denne har en mening med våre liv, da kan vi hevde at livet, som døden, har en mening – et formål». At dette skulle være en forutsetning for å bli motivert til et meningsfullt liv, er det jeg reagerer på.

Da homo sapiens trådte inn i verden var det ingen regler som kunne motivere – og de måtte selv utforme dem ut fra sine drifter og behov. Men når det først har funnet sted, innfinner også meningsfullheten seg. Vi ser for eksempel at eldre mennesker må falle fra for å gi plass til de yngre som gjennom sin konstitusjon er bedre egnet til å føre menneskeslekten videre. De overtar da for en periode «stafettpinnen» og fører den forhåpentligvis videre til et meningsfullt liv. Etter det blir døden og meningsfull.

Noen regler var vanskeligere enn andre å bli enige om. Som det polygame individ mennesket stort sett er fra naturens side, ville sikkert polygami være det naturlige, men muligens av praktiske grunner ser vi at monogami er det mest alminnelige – i første rekke ser vi vel dette i industrilandene (kan dette være en av hovedgrunnene til at vi i dag ser at ca. halvparten av samboerforhold og ekteskap etter en tid går i oppløsning?).

Andre sosiale regler var det lettere å bli enige om. Som for eksempel gjensidighetsprinsippet, også betegnet som «Det gyldne prinsipp». Fullstendig lyder det som kjent slik: «Du skal handle slik du vil at andre mennesker skal handle mot deg» og «Du skal ikke handle slik du ikke vil at andre mennesker skal handle mot deg».

Som det hordedyret mennesket er må alle aspekter ved dette forholdet tas med i vår betraktning. Noen regler står for meg som ubrukelige, som de Niccolo Machiavelli anbefalte i sin bok «Fyrsten». En bok som vel best kan betegnes som en kokebok i makt – men med bortimot totalt fravær av moral.

I den norske utgaven av denne boken, utgitt av Dreyer i 1967 og oversatt av H.P. L'Orange, kan en i kapittel XVIII, side 66, blant annet lese: «En klok hersker kan derfor ikke, og bør heller ikke, holde ord når dette skader ham og de grunner som fikk ham til å gi sitt løfte. Hvis nå alle menneskene var gode, ville denne regel ikke være god; men fordi de er slette og ikke vil holde ord mot deg, så må heller ikke du holde ditt ord til dem.

Denne oppskriften kan naturligvis ikke brukes som en almenngyldig regel – selv ikke for fyrster. Blant annet fordi alle mennesker slett ikke er slette. Om så var ville det jo og ramme fyrsten, så en slik påminnelse fra Machiavellis side til fyrsten ville være overflødig. Som slett person ville fyrsten naturlig vurdere opportunistiske usannheter som legitimt maktmiddel.

Et annet både kortsiktig og farlig råd kunne en være vitne til på NRK P2 i programmet Utsyn: Dommedag er avblåst, 13.11. Programmet tok for seg den omdiskuterte klimadebatten. Her uttalte en av deltagerne at vi ikke måtte ta den omtalte menneskeskapte klimafaren helt på alvor. Dette begrunnet han med at det kunne bli en dyr affære. Om man nå tok den fulle konsekvensen av dette rådet og klimafaren likevel er menneskeskapt – hvor høy kan ikke prisen bli som vi da må betale?

Per Knag

Bordvers og verdslige forsamlinger

Da jeg i 1960-årene kom til Hedrum kommune som rådmann, opplevde jeg at ordføreren åpnet kommunestyremøtene med andakt og holdt klubba mellom foldede hender. Heldigvis var det straks kommunvalg og en annen ordfører overtok. Skjønt han også var sterkt religiøs, var han likevel klok nok til å forstå at den slags sammenblanding av religion og politikk var upassende. Det ble siden slutt på denne tradisjonen.

Årene er gått, og jeg har blitt gammel nok til å vanke i pensjonistforeninger og kommunale eldre-sentra. Noen steder praktiserer møteledelsen å sette i gang med bordvers i religiøs utgave så snart man skal fortære en kopp kaffe og noe å bite i. «I Jesu navn går vi til bords...» osv. For sikkerhets skyld kjører møteledelsen gjerne etter måltidet på med noe som kalles «takkeverset» i samme dur. Jeg har gjennom skrift og tale brukt en del av mitt liv til å bygge det jeg kaller livssynsdemokrati her i landet, dvs. at ingen skal favoriseres eller diskrimineres for sin tro, sitt livssyn.

Jeg er forskrekket over at man i en verdslig forsamling, mer enn et halvt hundreår etter at Verdenserklæringen om menneskerettighetene ble godkjent, ikke er kommet lenger i vårt flerkulturelle samfunn enn at foreningsledere og andre åpent favoriserer og samtidig diskriminerer blant foreningsmedlemmenes forskjellige tro og livssyn. Pensjonistforeninger og offentlige eldresentra er ingen del av en bestemt menighet. Ergo må livssynsseremonier være tabu i slike sammenhenger. Jeg er også medlem av en hørselsforening. Der skal ledelsen ha ros for at de har fattet poenget.

Jeg har hørt som forsvar for Jesus at det er en god skikk å synge for maten, og man kan jo ikke synge «kua mi jeg takker deg» for det er ikke mjølk man drikker. Dette er et sabla godt argument for å takke Jesus naturligvis, men vi er vel ikke så oppradd for å konstruere en passelig tekst som ikke støter noen?

Min kunnskapsrike og radikale onkel, Nacht und Nebel-fange med opphold i mange dødsleire under krigen, hadde en bønn eller rettere sagt et ønske før han inntok sine måltider. Han sa: «Måtte alle mennesker på jorden kunne spise seg mette i dag!» I tråd med dette utsagn foreslår jeg som bordsang før maten, og etter melodien «Kua mi, jeg takker deg», følgende tekst:

«Måtte alle på vår jord, overalt hvor de enn bor
I fred og ro og velbehag, kunne mette seg i dag!
Amen»

Dette er både livssynsnytralt og meningsfylt og velegnet som utgangspunkt for en konkret handling.

Hall Trøan Galaaen

FRIHETSAKSJONEN 2006

Uke 12, 20.-26. mars

**Landsomfattende bøsseaksjon til inntekt for HAMUS
prosjekter i delstaten Andhra Pradesh i India.**

FRIHETSAKSJONEN
Human-Etisk Forbund
50 år 1956-2006

Reg. nr. 0096

**Les mer om prosjektene på www.human.no/frihetsaksjonen
Frihetsaksjonens givertelefon: 820 43 050 (kr 100)**

Human-Etisk Forbund
I NORGE

HOVEDKONTOR:

St. Olavs gate 27
Postboks 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo
Tlf. 23 15 60 00
Faks 23 15 60 01
Faks medlemsregister: 23 15 60 21
E-post: human@human.no
www.human.no

Fra 2006:
Ungdom 15-24 år: Kontingentfritak
Husstandsmedlemmer, trygdede,
personer med lav inntekt kr. 50,-
Medlemmer uten offentlig støtte: kr. 925,-
Konto: 0805 23 51252

Generalsekretær: Under tilsetting
Styreleder: Roar Johnsen (tlf. p: 22 62 44 32)
Nestleder: Leonid Rødsten (tlf. p: 75 05 52 64)

FYLKESKONTORER:

Østfold fylkeslag

ostfold@human.no
Tlf. 69 31 71 65
Faks 69 31 18 94
(ma-to 10-14)

Rogaland fylkeslag

rogaland@human.no
Tlf. 51 90 64 50/52
Faks 51 90 64 51
(ma-to 10-15)

Akershus fylkeslag

akershus@human.no
Tlf. 23 15 60 80
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 10-15
(vinter) 10-16

Hordaland fylkeslag

hordaland@human.no
Tlf. 55 21 41 90
Faks 55 21 41 94
(ma-to 10-14, ti 16-20)

Oslo fylkeslag

oslo@human.no
Tlf. 23 15 60 60
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 9-15
(vinter) 9-16

Sogn og Fjordane fylkeslag

sognogfjordane@human.no
Tlf. 57 67 53 90
Faks 57 67 53 91
(ti og to 8-15)

Hedmark fylkeslag

hedmark@human.no
Tlf. 62 53 05 22
Faks 62 53 30 68
(ma-to 10.30-15.30)

Møre og Romsdal fylkeslag

moreogromsdal@human.no
Tlf. 71 21 56 05
Faks 71 21 56 05
(ma - to 9.30-15.30)

Oppland fylkeslag

oppland@human.no
Tlf/faks 61 17 67 10
(ti og to 10-16)

Sør-Trøndelag fylkeslag

sor-trondelag@human.no
Tlf. 73 80 64 80
Faks 73 80 64 91
(ma-fr 9-15.30)

Buskerud fylkeslag

buskerud@human.no
Tlf. 32 89 36 70
Faks 32 89 38 45
(ma-ons 10-15)

Nord-Trøndelag fylkeslag

nord-trondelag@human.no
Tlf. 74 08 88 40
Faks 74 08 88 41
(ma-on 9-13)

Vestfold fylkeslag

vestfold@human.no
Tlf. 33 31 32 05
Faks 33 35 32 05
(ma-to 9-14)

Nordland fylkeslag

nordland@human.no
Tlf. 75 52 97 00
Faks 75 52 97 01
(ma, ti, to 9-15, on 9-17)

Telemark fylkeslag

telemark@human.no
Tlf. 35 53 13 38
Faks 35 53 13 21
(ti og to 9-14, on 15-17)

Troms fylkeslag

troms@human.no
Tlf. 77 65 58 19
(ma 10-16, ti 9-15.30)

Aust-Agder fylkeslag

aust-agder@human.no
Tlf. 37 06 00 06
Faks 37 02 86 40
(ti og to 10-15)

Finnmark fylkeslag

finnmark@human.no
Tlf. 78 95 36 55
Faks 78 95 36 68
(ma-to 9-13)

Vest-Agder fylkeslag

vest-agder@human.no
Tlf. 38 02 33 94
Faks 38 02 77 89
(ti 13-16, on 10-15)

Forslag til Human-Etisk Forbunds landsmøte 2006

I henhold til de nye vedtektene for HEF skal det holdes landmøte innen 15. juni hvert år. Saker som ønskes behandlet på landsmøtet skal være hovedstyret i hende innen utgangen av januar. Det er forbundets organisasjonsledd og generalsekretæren som har forslagsrett.

Human-Etisk Forbund

Julegavetips!

Nettbutikken!

TILBUDENE FORTSETTER!

De tre små brune Noe å hygge seg med i romjulen!

Luthers lille brune **kr. 150,-**

Guds lille brune **kr. 130,-**

Allahs lille brune **kr. 130,-**

Ved bestilling av alle tre bøkene, pakkepris: kr. 350,-

Brosje i sølv med mange humanistsymbol rundt fri-tenkerblomsten. Størrelse: 5 cm i diameter. Leveres i gaveeske (treeske). Perfekt gave til deg selv eller en du er glad i!

Pris: 100,-

www.human.no/nettbutikk

BESTILLINGSKUPONG:

.... stk Luthers lille brune á **kr. 150,-**

.... stk Guds lille brune á **kr. 130,-**

.... stk Allahs lille brune á **kr. 130,-**

.... stk Bokpakke á **kr. 350,-**

.... stk brosjé i sølv á **kr. 100,-**

Porto kommer i tillegg.

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

Underskrift: _____

Human-Etisk
Forbund

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
portoen.

Human-Etisk Forbund

Svarsending 1048

0090 Oslo

Kurs i filosofi med ungdom

Kunne du tenke deg å lære om hvordan du kan filosofere sammen med ungdom? I så fall har du nå en gylden anledning. Human-Etisk Forbund inviterer med dette til kurs i filosofi med ungdom.

OM KURSET:

Det meste av tiden vil bli brukt til trening i å lede filosofiske samtaler. Tanken er at kursdeltakerne skal få erfare ulike måter å initiere filosofiske samtaler på, og selv delta i samtaler ledet av en lærer/filosof. Mange tema vil være av relevans til bruk i konfirmasjonen.

OM FILOSOFI MED UNGDOM (FMU)

Gjennom å etablere det filosofene kaller «et undersøkende fellesskap» skapes en arena for fri, åpen og kritisk refleksjon over viktige spørsmål i livet. Fmu er en måte å organisere og strukturere arbeidet på for å sikre at barn og unges perspektiver får dominere samtalen.

I Norge har interessen for filosofi med barn og unge særlig vokst frem gjennom et studietilbud på Høgskolen i Oslo, se: <http://www.lu.hio.no/krl/filosofi/side2.html>, og et lite knippe filosofer har spesialisert seg på området, se: www.buf.no.

OM KURSHOLDERNE

Kursholderne er Førstelektor Beate Børresen og lektor Bo Malmhøster som sammen har utviklet studiet «Filosofi med barn» på Høgskolen i Oslo. De har også gitt ut boken «La barna filosofere». De arbeider for tiden sammen med Utdanningsdirektoratet med forsøk med filosofi i grunnskolen i forbindelse med Kunnskapsløftet.

PRAKTISK INFORMASJON

Tid: Lørdag 4. - søndag 5. februar 2006

Sted: Humanismens hus i Oslo.

Målgruppe: Kurset er særlig rettet mot lærere, kursledere til humanistisk konfirmasjon og folk som jobber med ungdom. Lærere og unge voksne vil bli prioritert.

Søknadsskjema: www.human.no/filosofikurs

Pris: 1000 kroner for deltakere fra Østlands-fylkene som dekker overnatting, mat, kurset og kursmateriell. For deltakere fra resten av landet er kurset gratis. Alle må dekke reiseutgifter selv. Interesserte bes undersøke med sitt lokal- eller fylkeslag for økonomisk støtte til kursavgift og/eller reisedekning.

KONTAKTPERSON

Ansvarlig for kurset er Hans Christian Nes, fagkonsulent i Human-Etisk Forbund. Han kan nås på nes@human.no og tlf 23 15 60 00 for ytterligere informasjon.

HAR DU BARN UNDER 15 ÅR?

Overføring av offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år

Human-Etisk Forbund har rett til offentlig tilskudd for medlemmers barn. Alle medlemmer med barn kan bidra til at forbundet får denne støtten. Du kan bidra ved å fylle ut skjemaet nedenfor og sende det til oss. Jeg/vi ønsker at den offentlige støtten («Kirkeskatten») som gjelder barn under 15 år skal tilfalle Human-Etisk Forbund. Barnet/barna er ikke medlem(mer) av Statskirken eller annen støtteberettiget livssynsorganisasjon.

Etternavn: _____ Fornavn: _____

Fødselsdato: _____ Postadresse: _____

Bostedskommune (ifl. folkeregisteret): _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____

Fødselsdato: _____ Postadresse: _____

Bostedskommune (ifl. folkeregisteret): _____

Foreldre (evt. den som har foreldreretten):

Etternavn: _____ Fornavn: _____

Fødselsdato: _____ Postadresse: _____

Bostedskommune (ifl. folkeregisteret): _____

Signatur: _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____

Fødselsdato: _____ Postadresse: _____

Bostedskommune (ifl. folkeregisteret): _____

Signatur: _____

Dersom du ikke allerede har sendt inn tilsvarende skjema, send det til:
Human-Etisk Forbund, Pb. 6744 St Olavs plass, 0130 Oslo

LIVSSYNSDEBATT I POSTKASSEN

Abonnér på Humanist

Et tidsskrift for alle med et engasjement for livssynsspørsmål.

Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Temaene varierer fra allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger til de mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster kr. 200,- for fire nummer.

Bestill abonnement på e-post, humanist@human.no, eller bruk kupongen under.

BESTILLINGSKUPONG:

☐ Jeg ønsker å abonnere på Humanist fra nr 1/2006
(I tillegg får jeg nr. 3 og 4 2005)

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

E-post: _____

Underskrift: _____

Fri tanke 6 2005

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Human-Etisk Forbund
Svarsending 1048
0090 Oslo

Grunnlegger av Human-Etisk Forbund Kristian Horn (midten) sammen med Fredrik Heffermehl (til venstre) og Levi Fragell

Borgerlig konfirmasjon på 1950-tallet.

– Finner De det heller ikke meningsløst at livet bare skal leves her på jorden, at døden er det absolutte punktum for vår tilværelse?
– Nei, jeg tror tvert imot at en slik oppfatning ville gjøre tilværelsen mer meningsfylt for de aller fleste. De ville få stimulans til å gjøre mest mulig ut av livet her, uten håp om å få noen hjelp fra overnaturlige krefter.

Margarete Bonnevie i et intervju med NRK-journalisten Haagen Ringnes, 1967

■ Nå kommer den – Human-Etisk Forbunds historie i bokform!

Human-Etisk Forbund fyller 50 år i 2006! I den forbindelse gir Humanist forlag ut

LIVET FØR DØDEN **Human-Etisk Forbund 1956-2006** av Paul Knutsen

Da Human-Etisk Forbund ble dannet besto medlemsmassen av 254 personer. I dag har forbundet nærmere 68 000 medlemmer og er en betydelig stemme i norsk offentlighet.

Utrettelig har forbundet i 50 år kjempet for livssynsfrihet og tilbudt seremonier til medlemmer og ikke-medlemmer. Blant forbundets største suksesshistorie er Borgerlig konfirmasjon, og i dag er vi nærmere et skille mellom stat og kirke enn noensinne. Vi har med andre ord grunn til å feire!

Forhåndsbestill boka før 10. januar og få 40 % rabatt!

■ **Spesialpris 209,-** (veil. 348,-).

Boka kommer i februar 2006 og alle som forhåndsbestiller vil få en bokgave fra Humanist forlag.

HF HUMANIST FORLAG

Human-Etisk Forbund

Som medlem av Human-Etisk Forbund får du 25% på alle bøker fra Humanist forlag. Se www.humanistforlag.no

Bestill på kupongen nedenfor eller faks: 23 15 60 21. Porto kommer i tillegg.

BESTILLINGSKUPONG

Paul Knutsen: Livet før døden **209,-** ☐

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

Underskrift:

Kan sendes
ufrankert i Norge.
Adressaten betaler
porto

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo

HF1 10/05